

Tartalom

1.	Bevezető, fogalmak	5
2.	A helyi pénzek kialakulásának okai – rövid történeti áttekintés	7
2.1.	Az ősközösségtől a hitelpénzig	7
2.2.	Helyi pénz kialakulása – mikor és miért?	8
3.	Nemzetközi és hazai tapasztalatok.....	12
3.1.	Nemzetközi tapasztalatok a helyi pénz használatában	12
	WIR Bank Genossenschaft – Basel	12
	Bon Netz Bon – Svájc.....	13
	Chiemgauer – Németország	14
	Ithaca Óra – Egyesült Államok.....	16
3.2.	Hazai példák	18
	Soproni Kékfrank	18
	Balatoni Korona	21
	Alsómocsoládi Rigac	23
	Rábaközi Tallér	25
	Bocskai Korona	27
4.	A helyi pénzek szabályozása.....	29
4.1.	Jogi háttér	29
	Az utalvány-kibocsátó szervezet működésének szabályai	32
	Az utalvány-kibocsátó szervezet felügyelete	33
	Jogforrások	34
4.2.	Kereskedés a helyi pénzzel, különös tekintettel az adózás szabályaira	34
	Jogszerű működési gyakorlat	34
	Helyi pénz lehetséges pénzügyi előnyei	36
5.	A helyi pénzek gyakorlatának elemzése.....	37
5.1.	Helyi pénzek előnyei, hatásai	37
	Gazdaságélénkítő hatás.....	37
	Közösségépítés	38
	Munkahelyteremtés	38
	Egyéb előnyök	39
5.2.	Helyi pénzek kockázatai.....	39
	Adminisztratív kockázat.....	39
	Működési kockázat.....	40
	„Láthatatlan” kockázat	40
5.3.	Helyi pénzek fajtái	40
	Fizikai megjelenés szempontjából.....	40
	Lejárat szempontjából.....	41
	Kamatozás szempontjából.....	41
	Földrajzi lehatárolás szerint.....	42
	Kibocsátó szempontjából	42

5.4.	Marketing érték.....	43
	Külső marketing.....	43
	Település- és térségmarketing	44
	Szimpatia elfogadóhely, mint marketing érték	44
	Kedvezmények.....	44
	Tudatformálás, edukáció - belső marketing.....	45
	Használhatóság.....	45
5.5.	Összehasonlítás	45
6.	Következtetések, javaslatok	47
6.1.	Javaslatok kibocsátó, működtető szervezeteknek	47
6.2.	Javaslatok helyi pénzek használóinak.....	47
6.3.	Javaslatok helyi pénzt bevezetni tervezőknek	47
6.4.	Javaslatok döntéshozóknak.....	48
6.5.	Helyi pénzek a szociális gazdaságban	48
6.6.	A „Helyi pénz” (forgatható utalvány) működőképes rendszerének alapvető kritériumai	49
	Jogszabályi és pénzügyi feltételek	49
	Gazdasági feltételek	49
	Társadalmi, közösségi feltételek	50
	PR- és marketing feltételek	50
6.7.	Zárszó.....	50
7.	Függelék.....	51
7.1.	Szakértői állásfoglalás.....	51
7.2.	Források, felhasznált és ajánlott irodalom	57
7.3.	Jogforrások	59
7.4.	Interjúk teljes szövege.....	60
	SOPRONI KÉKFRANK UTALVÁNY.....	60
	BALATONI KORONA.....	63
	ALSÓMOC SOLÁDI RIGAC	68
	BOCSKAI KORONA	73
	RÁBAKÖZI TALLÉR.....	77
7.5.	Interjúkérdések a Helyi Pénz tanulmányhoz	83

1. Bevezető, fogalmak

Az Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft. KoopeRáció⁺ kiemelt projektjének munkatársai a készítői ennek a helyi pénzekről szóló tanulmánynak. Kiemelt projektünk egyik fő törekvése a szociális gazdaság fejlesztésének segítése Magyarországon. E törekvéssel összhangban tűztük ki célul, hogy a hazai kezdeményezések megismerése és a külföldi tanulmányutunk tapasztalatai alapján megvizsgáljuk a helyi pénz szerepét hazánkban. A tanulmány további célja, hogy a helyi pénzt, mint eszközt bemutassa, megmutassa annak közösségi, helyi gazdaságfejlesztési lehetőségeit és feltárja azokat a veszélyeket, kihívásokat, amelyek esetlegesen a helyi pénzhez kapcsolódnak.

Tanulmányunkban helyi pénz alatt azt a pénzhelyettesítőt értjük, amely egy adott körön, térségen belül betölti a pénz egyes funkcióit, mert közmegegyezés alapján fizetnek vele ott, ahol elfogadják. Jacsó Enikő megfogalmazása szerint a helyi pénz olyan alternatív fizetőeszközt jelent, amelynek használata területileg behatárolt (egy településen vagy egy tágabb régióban használatos). Általában nyomtatott pénzjegyek formájában jelenik meg, de létezik csak elektronikusan működő helyi pénz is. Abban különbözik a hivatalos fizetőeszköztől, hogy ezt nem kötelező elfogadni, önkéntes alapon csatlakoznak hozzá a lakosok, és az elfogadó helyek.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a helyi pénz fogalmához tartalmilag több hasonló kezdeményezés is kapcsolódik – például a szabad pénz elmélete, a szívességbankok gyakorlata, a virtuális világ „valutája” a bitcoin, vagy az államilag bevezetett, a cafeteria rendszer keretében megjelent pénzhelyettesítők, mint az Erzsébet utalvány, vagy a számlapénzként funkcionáló SZÉP kártya zsebek. Ezekről csak említés szintjén, a helyi pénzhez kapcsolódóan lesz szó a tanulmányban.

Munkánk a nyilvánosan elérhető szakirodalom feldolgozásával kezdődött, majd a magyarországi kezdeményezések vezetőivel készítettünk interjúkat, hogy a helyi pénzek helyzetéről első kézből tájékozódhassunk. Jelen keretek között természetesen nem adhatunk teljes képet a helyi pénz témájáról, ez nem is célunk, sokkal inkább a helyi közösségek figyelmét szeretnénk felhívni arra, hogy a helyi pénz kellő előkészítés, a jogszabályok beható tanulmányozása és megfelelő jövőkép birtokában milyen lehetőségeket rejt.

A tanulmány két új adalékkal egészítheti ki az ismereteket a már meglevő kezdeményezésekről, és ezzel bővítheti a téma szakirodalmát:

- Bemutatjuk a külföldi tanulmányutunk során 2014. februárjában megismert svájci példákat. Ezek közül az egyik az 1932-33-as világválság okán 1934-ben létrejött és mind a mai napig működő WIR Gazdasági Kör, a másik pedig a bázeli Szociális Gazdasági Szövetkezeti Hálózat, és a hozzá kapcsolódó BNB (Bon Netz Bon) helyi pénz. A tanulmányút résztvevőiként volt szerencsénk a helyszínen, a fenti intézményeket működtető személyekkel konzultálva megismerni a fenti kezdeményezések történetét, tapasztalatait.
- 2015. áprilisában és májusában felkerestük a legismertebb hazai helyi pénz kezdeményezéseket és egy egységes kérdéssor alapján interjúkat készítettünk a képviselőikkel. A legtöbb hazai „helyi pénz” mögött már van néhány éves tapasztalat, ezért az elhangzottak nagyon értékes adalékot jelentenek a helyi pénz hazai elterjedése iránt érdeklődők számára. Az interjúk kérdéssora és az elkészült leíratok a függelékben találhatóak.

A tanulmány szerkezete logikus felépítésű. A bevezető és fogalomtisztázás után a második rész a helyi pénzek kialakulásának történelmi és gazdasági okait elemzi és bemutat néhány jellemző történetet a helyi pénzek múltjából. A harmadik rész a helyzetismertetés, helyzetelemzés fejezete. Itt ismertetjük a már említett svájci példákat és egyéb nemzetközi tapasztalatokat, illetve az elkészült interjúk és az eddigi szakirodalom alapján bemutatjuk a helyi pénzek bevezetésének hazai gyakorlatát, az azokat működtető szervezeteket.

Nem létezhetne helyi pénz, ha nem lenne meg annak kapcsolódó szabályozása az Európai Unióban és természetesen a magyar jogrendben. Ezeknek a szabályoknak is minden tekintetben megfelelnek az ismertetett kezdeményezések. A jogi keretekkel röviden a tanulmány negyedik része foglalkozik.

A helyzet megismerése után elemezzük a helyi pénzek – elsősorban hazai – gyakorlatát, megvizsgálva, hogy melyek az előnyeik, milyen a hatásuk a helyi gazdaságra, társadalomra és környezetre (mennyire szolgálják a fenntarthatóságot), milyen kockázatokat rejtenek, milyen kihívásokkal találkoznak működtetőik a mindennapi munkájuk során. Ezek után fogalmazzuk meg következtetéseinket és javaslatainkat.

Reményeink szerint a téma érdeklődői számára sikerül egy hasznos, összefoglaló olvasmányt átnyújtanunk, bőséges szakirodalom jegyzékkel és pontos forrás megjelöléssel, hogy aki mélyebbre szeretne ásni a témában, megtalálhassa hozzá segítségünkkel az eszközöket.

2015. augusztus

KoopeRáció+ kiemelt projekt munkatársai

2. A helyi pénzek kialakulásának okai – rövid történeti áttekintés

A pénz és azok helyettesítő eszközeinek formái az emberiség története folyamán sokat változtak, együtt fejlődtek alakjukban és tartalmukban egyaránt. A termelés hatékonyságának növelésével, az árucserének otthont adó piac fejlődésével együtt fokozatosan alakult át, a közvetlenül cserét lebonyolító eszközből elvont fogalmú pénzzé. Időközben a kereskedelem globális méretűvé vált és az ezzel együtt járó bankrendszer megerősödött, szintén világméretűvé nőtt. Ennek számos negatív következményét hivatott kezelni a világban sokfelé kialakuló „helyi pénzek” rendszere. A helyi pénz jellemzően aprócska részben van jelen egy-egy ország gazdaságában, kiegészítve a nemzeti fizetőeszközt, de hatása a helyi gazdaságra, közösségre mégis számottevő lehet.

2.1. Az ősközösségtől a hitelpénzig

Az emberiség történelmének kezdetén a vér szerinti közösségek tagjai megosztották egymással az élet fenntartásához szükséges élelmet, eszközöket. A cserének, kereskedésnek nem volt meg az alapja, hiszen nem volt felesleg, eleink önellátó módon éltek. Az őskor végén, az ókor elején beindult és kiteljesedett valamiféle szakosodás, voltak, akik földműveléssel foglalkoztak, mások különféle termékek előállításával. Az iparosoknak élelmiszerre volt szükségük, a földművelőknek eszközökre, cipőre stb.. Logikus volt hát a csere, így létrejött a **cserekereskedelem**. Ekkor a pénz még nem volt jelen, hiszen az árut közvetlenül árura cserélték. Később a cserék rendszeressé váltak, nőtt a választék, a cserearányok állandósultak, a helyszín is állandósult, kialakult a piac.

A feleslegek közül idővel egy-egy áru kitüntetett figyelmet kapott és magára öltötte az **árupénz** szerepét. Általános csereeszköz lett, szinte minden áru ehhez mérette magát. Valamilyen belső értékkel kellett rendelkeznie, mert a csereeszközként forgó árupénznek rendelkeznie kellett a piaci szereplők részéről megnyilvánuló bizalommal. Az árupénz időszakában a termelés hatékonyságának következtében áru halmozódott fel, ami a cserekereskedelemtől serkentését szolgálta.

A különböző árupénz feltételeinek (legyen értékálló, osztható, egynemű, szállítható, elfogadott) leginkább a könnyen megmunkálható és tetszetős nemesfémek (főleg az arany és az ezüst) feleltek meg. A nemzetközi kereskedelem fellendülése és egyéb kényelmi szempontokból a nemesfémből készült pénzzel érme formájában kereskedtek, kialakult a fémpénz. Az ipari forradalom és az azzal járó tömegméréteket öltő termelés hatására a pénzforgalomban is új lehetőségek feltárása vált szükségessé. Előállt az a helyzet, hogy már nem volt elég nemesfém (aranypénz) az árucseré lebonyolításához, a pénzteremtés fizikai korlátokba ütközött.

A pénzhelyettesítők korszaka a váltó és a bankjegy megjelenésével kezdődött el, azt az ígéretet hordozva, hogy a papír fedezetűl végső soron még mindig a felhalmozott aranykészlet szolgál. A múlt század elején a termelés és az áruforgalom oly méreteket öltött, amely a bankok részéről már kikényszerítette az arany fedezetét meghaladó hitelek nyújtását. A pénzforgalom lényegét tekintve a pénzhelyettesítők elszakadtak az aranytól. A bankjegyek kibocsátásával és széleskörű elfogadásával létrejött a belső érték nélküli pénz, amely önmagában – szemben az árupénzzel – egy értéktelen papírdarab. **Pénzbetöltő funkciója kizárólag a vele szemben megnyilvánuló általános közbizalmon és törvényi garanciákon múlik.**

A mai modern pénz tehát egy belső érték nélküli pénz, ami mögött nem az aranyfedezet, hanem az adott gazdaság által adott időszak alatt előállított áru- és a szolgáltatás értéke áll. A pénzteremtés a bankrendszer segítségével és közvetítésével történik, jellemzően hitelnyújtás útján, ezért is tekinthető a modern pénz hitel (számla) pénznek.

A modern pénz működésének jogi és gazdasági feltételei vannak. Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank (MNB) hozza forgalomba a törvényes fizetőeszköznek számító forint bankjegyeket és érméket. Az országok többségében az állam, illetve a központi bank (jegybank) kizárólagos joga a bankjegy (érme) kibocsátás.

A modern piacgazdaságokat kiszolgáló pénzrendszerek egyik alapvető tulajdonsága, hogy főleg a magánszektorban meglévő követelések jelentik a pénzeszközöket és így a tranzakciók során megjelenő „számlapénzt” is. A pénzforgalom jelentős része így ma már bankszámlák közötti pénzforgalmi műveletek formájában történik.

Az idők során kialakultak a pénz funkciói, amelyekhez a mai napig visszautalhatunk. A pénz tehát:

- Értékmérő – a különféle áruk (belső) értéke a pénzen keresztül összehasonlítható
- Csereeszköz, forgalmi eszköz – a mindennapi tranzakcióink pénz közvetítésével játszódnak le
- Fizetési eszköz – a pénzmozgás nem jár együtt az áru mozgásával, ez időben elválíik egymástól pl. hitel
- Felhalmozási eszköz, kincsképző – a kamat ösztönöz arra, hogy tartalékoljuk a pénzt, ez a funkció felhalmozásra ösztönöz
- Illetve az a pénz, amely funkcióját nemzetközi forgalomban is betölti, a világpénz

A gazdaság tényleges működése szempontjából viszont kisebb jelentőséggel bír, hogy ki bocsát ki pénzhelyettesítőket, fontosabb az adott pénzügyi rendszer stabil működése és az, hogy a piaci szereplők milyen módon keletkeztetnek számlapénzt a gazdaságban. Pénzhelyettesítő eszközöket szinte minden esetben a szoros állami felügyelet alatt álló hitelintézetek bocsáthatnak ki.

2.2. Helyi pénz kialakulása – mikor és miért?

A világ számos területén találhatóak kezdeményezések, amelyek szakítva a hagyományos pénzügyi közvetítéssel, a helyi gazdaság erősítését szolgáló intézményi kereteket állítanak fel a helyi (lokális) piaci viszonyok pénzforgalmának támogatására.

Az ún. „helyi pénzek” használata viszonylag új jelenség. Válaszként születettek meg a jelenlegi uralkodó, globalizált gazdasági rendre, és az ehhez kapcsolódó világméretű, vagy nemzeti szintű gazdasági - pénzügyi válságokra.

Aki kicsit is foglalkozik a helyi pénzek kérdéskörével Silvio Gesell nevével és munkásságával mindenképpen találkozik. Elméleteit és gondolatait a „Természetes gazdasági rend” könyvében foglalta össze, amely először 1916-ban jelent meg, majd utána éveken keresztül rendszeresen kiadták, több nyelvre lefordították. Magyarul 2004-ben jelent meg először.

Silvio Gesell fenti tanulmánya tekinthető a ma létező helyi pénz kezdeményezések elméleti, szellemi alapjának. A német származású argentin közgazdász gondolatait saját kora nem fogadta osztatlan lelkesedéssel, de voltak elismerői és követői (pl. Keynes, Fisher), így elmélete fennmaradt és a mai napig erősen hat az alternatív pénzügyi rendszerekben gondolkodókra.

A „Természetes gazdasági rend” két fő gondolatkörrrel foglalkozik:

- Földtulajdonlás kérdése
- Pénz- és gazdasági rendszer

Gesell földtulajdonlással kapcsolatos gondolatainak lényege, hogy elutasítja a föld magántulajdonát, közösségi/állami tulajdonban tartaná ezt a jószágot, és a közösség/állam szükségleteit a bérleti díjakból befolyt összegekből fedezné. Elmélete szerint így más adók kivetésére nem is lenne szükség. Érdekesség, hogy a társadalmi egyenlőség, nemek közti egyenlőség eszméjét is beépítette a tanulmányának e részébe.

Témánk szempontjából a második kérdéskör, azaz pénzügyi elméleti gondolatai, elmélete a fontosabb, és elmondhatjuk, hogy az utókorban ez lelt sokkal inkább termékenyebb talajra. Gesell elvei az addigra már kialakult (és lényegét tekintve azóta is változatlan) pénzügyi renddel szemben hirdettek reformot. Megállapítása szerint a romlékonyság hiánya a piacon a pénzt különlegessé teszi és a piac szereplői közül kiemeli, ezért a pénztulajdonos előnybe kerül az árutulajdonossal szemben. Azt kell elérni, hogy a pénz is romlandó legyen, folyamatosan veszítsen értékéből. Ő ezt „rozsdásodó bankónak” nevezte. Amennyiben a pénz folyamatosan veszít értékéből, nem érdemes felhalmozni, megtartani, a kincsképző funkciója megszűnik és gyakorlatilag a csereeszköz, forgalmi eszköz funkciót tölti be. Ha minél előbb el akarja költeni az, aki az adott pénz birtokosa, akkor megnő a pénz forgási sebessége, a valós gazdasági folyamatokban rendelkezésre áll, lesz elég pénz a gazdaságban a működéshez, fejlődéshez.

Ez a gondolat teljesen szembe ment az éppen uralkodó, a pénz felhalmozását kamattal ösztönző gyakorlattal. Egyes elméletek szerint a kamat, a kamatos kamat, mint pénzügyi jelenség okolható a természeti erőforrások feléléséért, a társadalmi egyenlőtlenségek növeléséért, a centrum-periféria hatásért stb. (Ha a pénzt növelt értéken kell visszafizetni, akkor a folyamatos növekedés elkerülhetetlen, amely egy véges erőforrásokkal rendelkező bolygón feltétlenül egyenlőtlenségeket, negatív hatásokat teremt.) A pozitív kamat „átka” nem gonoszságból fakad, hanem egyszerűen a rendszer természetéből. Ezért látta úgy Gesell, és sok-sok követője azóta is, hogy a rendszert kell megváltoztatni.

A természetes gazdasági rendben Gesell a pénzkibocsátás jogát is a közösségek kezébe adná, nem látja szükségesnek a központi, állami szerepvállalást a kérdésben.

Gesell elméletét az 1930-as években, a gyakorlatban is kipróbálták, és működött. A két legismertebb példa a schwanenkircheni WARA (szénjegy) és a wörgli „munka-értékjegy”. Két-két éves felfutási időszak után az adott jegybank mindkét kezdeményezést betiltotta.

*1930-ban a nagy gazdasági válság idején Max Hebecker, egy csőddel küszködő, kis bajor szénbánya tulajdonosa, a munkásainak szénrel fizetett birodalmi márka helyett. Elismervényt bocsátott ki – amit **wara**-nak hívták – amely szénre volt váltható. A hátoldalán kis négyzetek voltak a pecsétek számára. Az elismervény csak akkor maradt érvényes, ha az adott hónap pecsétjét időben beütötték. Mivel a szénraktározni, és őrizni kellett, ezért a pecsételés automatikusan csökkentette a wara értékét. A rendszert eleinte nehezen kezdték elfogadni, de a munkások által a kenyérért cserébe kapott warát a pék legalább szénre tudta váltani, hiszen arra neki is szüksége volt, és akkoriban a birodalmi márka nehezen volt hozzáférhető. Hamarosan egyre többen kezdték el elfogadni ezt a fizetőeszközt, 1931-re már 2000 vállalat használta Németországban. 1931 novemberében végül a Német Központi Bank betiltotta a wara használatát a pénzkibocsátás monopóliumára hivatkozva.*

Ausztriában Michael Unterguggenberger Wörgl polgármestere 1932-ben elhatározta, hogy városában tesz valamit az arra az időszakra általánosan jellemző, 35 százalékos munkanélküliség ellen. Silvio Gesell munkásságát ismerve meggyőzte a városházát, hogy 14 000 schilling értékben utalványokat bocsásson ki, amelynek fedezete egy ugyanekkora bankbetét volt a helyi bankban. Az utalvány egy munkajegy volt, amit havonta pecsételéssel kellett érvényesíteni. Az érvényesítésnek költsége volt, tulajdonképpen negatív kamat sújtotta a fel nem használt munkajegyeket. A tulajdonosnak a nála lévő munkajegyek értékének 1%-át kellett kifizetnie az érvényesítésért. Tehát évi 12% költséget kellett megfizetni a forgalomban lévő pénz után. Ezt a befolyó összeget az önkormányzat azonnal közmunkák finanszírozására használta fel. Így a pénzhelyettesítő eszköz mennyisége állandó maradt. A munka-értékjegy forgási sebessége 14-szerese volt a rendes schillingnek, azaz ugyanaz a pénzösszeg 14-szer annyi munkát teremtett és Wörgl virágzott. A környező települések is szerették volna követni a példát, de a kísérletet az osztrák jegybank betiltotta.

A mai rendszerben történelmi elődnek tekintett helyi pénz kezdeményezések az 1929-33-as nagy gazdasági világválsághoz köthetők, ennek hatására alakultak ki, és azóta minden válság esetében, pl. 2008-ban is, megfigyelhető valamilyen felfutásuk. A világban működő helyi pénzekről nem készül statisztika, nehéz is lenne ezt a naponta dinamikusan változó számú kezdeményezést számba venni, de becslések vannak. Leitold László, a Balatoni Korona Zrt. elnök vezérigazgatója elmondta, hogy a Balatoni Korona bevezetésének tervezésekor ők is körülnéztek a világban, és meglepődtek azon, hogy kb. 2200 féle helyi pénz van forgalomban. Ráadásul nem kizárólag a válságok sújtotta vagy nehezebb gazdasági helyzetben levő helyeken, sok található az EU-ban és az USA-ban. Jacsó Enikő többször idézett „Helyi pénzek tanulmánya” 5000 kezdeményezésről beszél, megjegyezve, hogy az általa idézett felmérés nem tesz különbséget a helyi pénz, szívésségbank, vagy más, alternatív rendszer között, innen ered a két szám közti különbség.

A szakirodalom összegzésével arra jutottunk, hogy a jelenleg a világban működő helyi pénzek működésének, létrehozásának célja:

- Helyi gazdaság erősítése
- Cselekvő, aktív hozzáállás a „centrum-periféria” hatás ellen, a globalizáció negatív hatásainak enyhítése
- Fenntarthatósági eszköz – társadalmi, gazdasági és környezeti szempontokat figyelembe véve
- Közösségi célokat szolgál, közösségfejlesztési eszköz, amely erősíti a helyi identitást
- Marketingeszköz a térség fejlődésének elősegítése céljából
- A természeti erőforrások esztelen kihasználását megállítandó módszer

Alapvetően azt mondhatjuk, hogy a mai követők számára a helyi közösség életminőségének javítása és a fenntarthatóság a helyi pénzek bevezetésének célja.

A helyi gazdaság, helyi kereskedelem élénkítését szolgáló kezdeményezés sajátossága, hogy valamilyen speciális célhoz kötődik, valamilyen csoportot, közösséget kíván létrehozni a kibocsátott utalványokkal, pénzhelyettesítőkkel. A konkrét pénzügyi konstrukcióban monetáris szempontból nincs új elem, hiszen nem egy állami szereplőre vonatkozó követelést testesít meg, hanem a helyi kereskedelemben résztvevő piaci szereplők közötti papíralapon, vagy csak számlákon nyilvántartott utalvány kibocsátásáról van szó. A legtöbb ilyen kezdeményezés kénytelen kölcsönvenni az adott ország jegybankja által alkalmazott elnevezéseket és valamilyen létező devizában kell jegyezni és hirdetni a követelést, azaz egy egységnyi „helyi pénz” hány egységnyi hivatalos, törvényes fizetőeszköznek felel meg.

A „helyi pénz”, más relációban lehet „szükségpénz”, alkalmazása gazdasági válsághelyzetben, vagy háborús időszakban a lokális pénzhiányt mérsékelheti, segítségével helyreállítható a gazdaság körforgása. A mai viszonyok között a jegybankokat semmi sem gátolja a gazdaság számára megfelelő készpénzmennyiség előállításában, így a készpénz-helyettesítők, a „Helyi pénzek” a múlt század végére vesztek jelentőségükből.

Ám a 2008-as világméretű gazdasági válság ismét a helyi gazdaságélénkítő megoldások felé terelte a figyelmet. Egyes gazdasággal és szociológiával foglalkozó szakértők véleménye szerint a következő évek egyik gazdasági-társadalmi (közösségi) forradalmát a *helyi pénzek* bevezetése jelenti majd. Az euró övezetre is jellemző a pénzügyi centralizáció, melynek következtében a központi erő felé áramlik a pénz, a peremvidékek pedig elszegényednek. Ezért az emberek egyre inkább saját kezükbe veszik sorsuk irányítását. Ez pedig úgy lehetséges, hogy a civil társadalom magánintézményként kezd működni, és alternatív fizetőeszközt bocsát ki. Ezt ugyanis senki nem tiltja, nem tilthatja meg. Így jön létre a helyi pénz intézménye.

A helyi pénzek gondolata régóta jelen van Magyarországon is, hol szívességbankról, hol zöld forintról, hol önkormányzati pénzről, hol *közösségi pénzről* beszélünk. Mára a helyi pénz fogalma vált általánossá, de a jogszabályi keretek megszületésével az elnevezés forgatható utalványra módosult. A magyar pénzügyi szabályozás ugyan nem nagyon kedvez a helyi pénz bevezetésének, ám ennek ellenére egyre több település – Sopron, Hajdúnánás, Veszprém stb. – már alkalmazta, vagy tervezi a helyi pénz bevezetését.

Az eddigi tapasztalatok szerint a helyi pénz bevezetésével a helyi fogyasztást kötik össze a helyi termeléssel. A regionális fizetőeszköz egy nagyobb, nemzetközi válság estén is képes *védettséget* biztosítani. A helyi pénz bevezetésének az EU-hoz hasonlóan Magyarországon is megvannak a jogi feltételei, viszont problémát okoz, hogy a regionális pénz fedezetének a jelenlegi szabályozás szerint száz százaléknak kell lennie, ezzel szemben más államokban elegendő néhány százaléknyi fedezet.

3. Nemzetközi és hazai tapasztalatok

3.1. Nemzetközi tapasztalatok a helyi pénz használatában

Magyarországon a jelenleg működő hazai példák nem a semmiből teremtődtek, sokat merítettek az eddigi tapasztalatokból, a világ különféle részein fellelhető jó gyakorlatokból.

A kamatos pénz felhalmozásra ösztönöz, kincsképző funkciója érvényesül és így kikerül a forgalomból, nem tudja betölteni csereszköz funkcióját. Így olyan, mintha nem lenne elég pénz a gazdaságban a tranzakciók lebonyolítására. Bernard Lietaer, az egyik legnagyobb és legsikeresebb nemzetközi off-shore pénzügyi alap ügyvezetőjének és pénzáru kereskedőjének becslése szerint a rendelkezésre álló pénzmennyiség 2-3%-a is elég volna ahhoz, hogy világszerte minden áruforgalmat le lehessen bonyolítani. A többi 97% spekulációs célokat szolgál.

A helyi pénz, alternatív pénz a valós gazdasági folyamatokban kap szerepet, igazi áru- és szolgáltatás csere történik. A következőkben vázolt nemzetközi példákkal szeretnénk bemutatni, hogy a helyi pénznek milyen működési formái lehetnek, hiszen a helyi pénz lehet a helyi gazdaságot és közösséget fejlesztő, készpénz helyettesítő eszköz, lehet a gesell-i értelemben vett romló, negatív kamatozású pénz, a társadalmi egyenlőtlenségek kiküszöbölésének egyik eszköze vagy a globalizáció hatásait mérsékelni kívánó intézkedés.

Következzen két svájci, egy németországi és egy Egyesült Államokból származó példa, ezeken keresztül mutatjuk be a helyi pénz elmélet alkalmazásának sokszínűségét a jelenlegi gyakorlatban.

WIR Bank Genossenschaft – Basel

A bank története az 1929-33-as nagy gazdasági világválság idejére nyúlik vissza. A válság hatására Werner Zimmermann és Paul Enz 14 másik taggal együtt 1934-ben megalapította a WIR Wirtschaftsring-Genossenschaft-ot, azaz a WIR Gazdasági Gyűrű Szövetkezetet. A két fő alapító tag Silvio Gesell „szabad pénz” elmélete alapján olyan kamatmentes pénzügyi rendszert képzelt el, ahol egy semleges pénzügyi csereeszköz a piacot, a körforgást szolgálja, és nem a felhalmozást, a spekulációt. Bevezették a WIR-t, egy alternatív pénzhelyettesítő eszközt. A névválasztás kettős tartalommal bírt, egyrészt a WIR németül többes szám első személyt jelent, jelentése „Mi”, másrészt a Wirtschaftsring (Gazdasági Gyűrű) kifejezés rövidítése.

A rendszer egy-két év elteltével már 1500 tagot számlált. 1936 óta a Svájci Bankfelügyelet által hivatalosan elismert bankként működik, csakúgy, mint a pénzhelyettesítő fizetőeszköze, a svájci WIR. A váltási arány a svájci frankhoz 1:1-hez.

A WIR Bank jogi formája szövetkezet, azaz a döntéshozatalkor érvényesül az egy tag egy szavazat elve, függetlenül a tag vagyoni részesedésétől. A szövetkezeti tagsági kört 1940-ben nyitották meg minden aktív WIR résztvevő számára. Forgalmuk folyamatosan növekedett, 1952-ben elérte a 10 millió, 1964-ben a 100 millió svájci frankot. Az 1980-as években a növekedés olyan mértékű volt, hogy a 250 millió svájci frankról elérték a 2 milliárdos forgalmat. 1991-ben megállt az expanzív fejlődési ütem, és a következő két évtizedben 4 alkalommal is sor került tőkeemelésre. 1995-től bevezették a „WIR Bank” nevet, majd 1998-ban megtörtént hivatalosan a név- és logóváltás. A szövetkezeti formán nem változtattak. Míg korábban csak kis- és középvállalkozásoknak nyújtották szolgáltatásaikat, 2000-től magánszemélyek és nagyvállalkozások is lehetnek az ügyfelek. Közöttük 55 ezer kis- és középvállalkozás van, és a kkv-k közel 10 ezer alkalmazottja, továbbá 40 ezer magán ügyfél. A privát ügyfeleknek csak CHF-ban nyújtanak banki szolgáltatást (folyószámla, megtakarítás, nyugdíj-előtakarékosság, finanszírozás), a vállalati ügyfélkörnek WIR-ben és CHF-ban is (folyószámla, finanszírozás, tanácsadás). 2004-től minden banki ügyfél vásárolhat részjegyet, így magánszemélyek mellett már vállalkozások is tagjai a szövetkezetnek.

Ugyanebben az évben a Világbank jóváhagyásával a WIR pénzhelyettesítő megkapta az ISO 4217 minősítés szerinti három betűs hivatalos kódot (CHW) a Brit Szabványügyi Hivataltól.

A WIR csak számlapénz formájában létezik, nincs bankjegy formája. A WIR ügyfél lista nyilvános, hiszen az ügyfeleknek ismerniük kell egymást, az elfogadói kört. Van olyan vállalkozás, amely azért lép be a WIR rendszerbe, hogy termékét, szolgáltatását ajánlani tudja a többi WIR ügyfélnek. A bank kedvező hitellehetőséget is nyújt a rendszerhez csatlakozott vállalkozásoknak. A WIR-ben felvett hitel alacsony kamatozású (1-2 %), a 250 ezer WIR alatti hitelnél nem kell biztosíték. A hitel tőkerészét WIR-ben fizeti vissza a vállalkozás, a kamatot CHF-ban. A cégeknek nem érdekük a WIR-t felhalmozni, figyelnek arra, hogy amennyit elfogadnak, azt tovább is tudják adni, így folyamatosan forog a számlapénz. Mivel csak helyben lehet vele „fizetni”, a helyi gazdaságot élénkíti, így egy regionális, lokális gazdasági támogatási rendszerként szolgál. 2008 óta nagy nemzetközi érdeklődés van a WIR rendszer iránt, mintaprojektként szolgál.

A WIR Bank székhelye Basel, jelenleg 7 bankfiókkal (Basel, Bern, Lausanne, Lugano, Luzern, St. Gallen, Zürich) és 2 képvisellel (Chur és Sierre), rendelkezik. 200 alkalmazottal dolgoznak.

2013-ban 850 millió WIR volt forgalomban.

Az 1934-ben elindult WIR pénzhelyettesítő alternatív eszközként 8 évtizede folyamatosan jelen van a svájci frank mellett. Az országban regionálisan több WIR csoport is működik, önszerveződő módon, networking formában ösztönzik a tagok egymás közötti üzleti kapcsolatait. Ezáltal elősegítik a helyi kis- és középvállalkozások egymás közötti forgalmát.

A fentiekből látható az is, hogy a WIR a kezdetek óta több átalakuláson ment keresztül, és ott jártunkkor az is kiderült, hogy sokban közelítettek a klasszikus banki működéshez, és az alapítók elvei (társadalmi igazságosság, környezeti fenntarthatóság) már nem érvényesülnek olyan mértékben, mint a kezdetekkor, de a társadalmi, helyi gazdaság fejlesztő hatása máig figyelemre méltó.

Bon Netz Bon – Svájc

Baselban a helyi közösség erősítésének szándéka vezetett el a helyi pénz bevezetéséhez. A WIR-nél 70 évvel fiatalabb, és csak a helyi gazdasági, közösségi életre koncentráló Bon Netz Bon-t (Jó Kupon) a Szociális Gazdaság Szövetkezeti Hálózat egyfajta „bankként” működve adja ki. Ez egy alternatív fizető eszköz, nem a meglévő nemzeti valuta kiegészítője. 2004-ben vezették be, jelenleg 35 000 svájci franknak megfelelő értékű kupon van forgalomban. A kiadásához nem kell külön hivatalos engedély, mert fedezetként a svájci frank áll mögötte.

A lakosság a hálózattól tud BNB-t vásárolni 1:1 váltási arányban. A BNB-t kezdetben belső használatra szánták, de 2005-től nyitottak kifelé. Jelenleg Basel és környékén fogadják el 100 beváltó helyen, a legtávolabbi beváltó hely 30 km távolságra van. Ez is jelzi, hogy helyi-regionális szintekben gondolkoznak, nem országosan. A különböző elfogadó helyek egymás között is fizethetnek a BNB-vel.

A megmaradt és lejárt BNB-t a hálózat beváltja érvényes BNB-re, illetve 5%-os kezelési költség mellett visszaváltja svájci frankra. Az érvényes BNB-t is ilyen feltételek mellett lehet visszaváltani.

A helyi pénz használatának előnyei:

- A helyi pénz forgalma a városhoz kötődik, a régió gazdaságát erősíti
- Anti-globalizációs erőt jelent
- A Szövetség tagjai számára BNB vásárlása esetén 10% kedvezményt biztosít (100 CHF-ért 110 BNB jár)
- Kapcsolat a hasonlóan elkötelezett cégekkel és emberekkel (hálózat)

- A tagok (cégek) szolidaritási alapú pénzügyi támogatása
- Kedvező hitelezés
- Nagy projektek támogatása BNB ellenértékében – jelenleg kidolgozása alatt áll (például a *Spitzenbühl* tejfeldolgozással foglalkozó svájci szövetkezet esetében)
- Ingyenes hirdetési felület biztosítása a honlapon, új ügyfélkör megnyerésére ad lehetőséget, marketing célokat is szolgál
- Az adott szolgáltató maga határozza meg a BNB százalékos arányát saját forgalmában
- A Svájci Frank (CHF) egyik alternatívája
- Ellenőrzött pénzforgalom: kamatok, spekulációk és tulajdonlás nélkül

A helyi pénz mellett létezik BNB Hours kupon. Ha valakinek van valamilyen tudása, képessége, akkor ezt a BNB Hours kuponért is „eladhatja”, szolgáltatásként végezheti. Egy kupon értéke minimum 22 svájci frank.

Chiemgauer – Németország

A nemzetközi pénzügyi válság hatására Németországban megnőtt az érdeklődés az alternatív pénzek használata iránt. 2013-ban 28 helyi pénz működött és 37 állt bevezetés előtt az országban. A legsikeresebb helyi pénz a 10 ezer lakosú Bajorországi Prien városából indult Chiemgauer. Christian Gelleri közgazdaságtan tanár egy iskolai projekt keretében dolgozta ki az új fizetőeszköz rendszerét 2002-ben, egy helyi iskola tornatermének a finanszírozására. Nevét a Chiem tóról kapta. 2003-ban került forgalomba a Chiemgauer, ekkor 20 vállalkozó, főként az iskolások szülei csatlakoztak a rendszerhez. 2012 végén már 633 elfogadó hely és közel 2500 lakos használta ezt a helyi pénzt, 6,5 millió eurós éves forgalommal. Jelenleg már Prien városán kívül 5 településen fogadják el.

A váltási aránya az euróhoz viszonyítva 1:1, de visszaváltáskor 5%-os felárat kell fizetni. Ebből 2% az adminisztratív költségek fedezésére megy, 3%-ot pedig a felhasználók által megjelölt civil szervezetek kapnak. 2003 óta 265 ezer euró volt az ily módon kifizetett támogatás. A visszaváltási felár arra ösztönzi a vásárlót, hogy inkább Chiemgauerben bonyolítsa a vásárlásait.

A Chiemgauer a visszaváltás költségein kívül negatív kamattal is működik, azaz 3 havonta 2%-ot veszít az értékéből. Ez megint csak arra ösztönzi a felhasználókat, hogy ne otthon tartsák a pénzt, hanem forgassák, ezzel élénkítve a helyi gazdaságot. Egy statisztika szerint ez a fizetőeszköz 2,5-ször gyakrabban cserél gazdát, mint az euró. Ha mégis a felhasználónál marad a pénz 3 hónapnál tovább, akkor a pénzjegyre ragasztott kis matricával válik újra érvényessé a fizetőeszköz.

Ezt a helyi pénzt a Regio Szociális Szövetkezet kezeli. 2007 óta elektronikus fizetés is lehetséges, ennek az az oka, hogy egyes vállalkozások között olyan mennyiségű pénz cserél gazdát, amit készpénzben már nem lehet kezelni. A bankoknál lehet Chiemgauer számlát nyitni, és azokon keresztül lehetséges az elektronikus fizetés.

2010-től a vállalkozók mikro hitelt is felvehetnek 20 ezer euró értékű Chiemgauerben, 18-36 havi futamidőre, kamatmentesen. Nincs szükség fedezetre, először csak kis összegű hitelt kap a vállalkozó, és ha pontosan teljesíti a törlesztést, akkor kaphatja meg a nagyobb összegű kölcsönt. Ezt a hitelprogramot a Német Mikrohitel Társaság, a Munkaügyi Minisztérium és a Gazdasági Minisztérium támogatja.

Ez a helyi pénz nagyon sikeres, a helyi vállalkozók 10-15%-os forgalom növekedést könyvelhettek el.

Express Money

A chiemgauer szellemi atyja, Christian Gelleri 2012. februárjában szerzőtársával, Thomas Mayerrel publikálta „Express pénz: az eurózóna összeomlásának megakadályozója” című cikkét, amelynek alcíme a „Gazdasági kilábalás az adósság sújtotta országok részére a gyorsan forgó, lassan kiáramló regionális pénz segítségével”. A cikk sok érdekes kérdést végigvezet, de talán az a legérdekesebb benne, hogy a szerzők a „helyi pénz, szabad pénz” fogalmakat immár nem csak egy-egy kisebb földrajzi egységen belül látják megvalósíthatónak, hanem akár országok, pl. Görögország szintjén.

Az Express Money (EM) jellemzői:

- A pénz forgási sebességének növelésével növekszik a gazdaság, új munkahelyek teremődnek, magasabb lesz az adóbevétel és csökken a külföldről való függés
- Két különleges tulajdonsága lenne:
 - „Elköltést ösztönző hatás” – ez a negatív kamatozással érhető el, tehát mindenki minél előbb túl akar adni rajta;
 - „Kiáramlás gátló hatás” – azzal érhető el, hogy az euróra váltásnak komoly díja van, ezért a források helyben maradnak
- Alacsony kamatozású hitelek kihelyezésének lehetősége
- Az EM csak a valós gazdaságban működne, nem szolgálna spekulatív célokat

A szerzők hangsúlyozzák, hogy a fenti, átgondolt és kidolgozott rendszer csak akkor valósulhat meg, ha a gondolat, elképzelés, módszer eljut a döntéshozók szintjéig, politikusokhoz, de a társadalom is megismerheti a nonprofit szervezeteken, a médián keresztül és el is fogadja azt.

Forrás:

http://www.chiemgauer.info/fileadmin/user_upload/Theorie/2012_02_16_Express_Money_Avoiding_the_Eurozone_Breakup.pdf

(Az EM eddig a gyakorlatban sehol sem került alkalmazásra).

Ithaca Óra – Egyesült Államok

A New York állam-béli Ithaca városában és környékén használt helyi pénz, az Egyesült Államok legrégebben működő és legnagyobb volumenű helyi fizetőeszköze. A kezdeményezés Paul Glovertől ered, és kezdetben szívegybankként indult, de 10 hónapos működés után 1988-ban megszűnt. Glover 3 évvel később újragondolva a dolgot immár nyomtatott pénzjegyekkel létrehozta az Ithaca Óra nevű helyi pénzt. Ez kézzel fogható papírpénz, amely biztonsági jeggyel, sorszámmal, és pecséttel is rendelkezik. Azért kapta az óra elnevezést, mert fedezetét nem az arany, vagy más fizetőeszköz jelenti, hanem az emberek ráfordított munkaideje. 1 Ithaca Óra 10 USA dollárnak felel meg, és van 1, 2 valamint $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{10}$, névértékű címlet is. Kezdetben nem volt formális szervezet a helyi pénz mögött, de 1998 óta létezik az Ithaca Óra Szervezet. Ez a szervezet gondozza a helyi pénzt, és emellett adományokat is ad: a helyi civil szervezetek és az oktatási intézmények 30 Ithaca Órát kapnak, amit szabadon levásárolhatnak.

1991-ben, az alakuláskor 90 vállalkozó csatlakozott a kezdeményezéshez, ma már több mint 900 magánszemély és vállalkozás használja ezt a helyi pénzt. A rendszerhez két féle módon lehet csatlakozni:

Regisztráció útján a szervezet hivatalos honlapján 10 dollár tagdíj befizetése ellenében. Ezután a tag kap 2 Ithaca Órát 20 dollár értékben. A regisztráció lehetővé teszi, hogy az új tag reklámozza és hirdesse a szolgáltatásait a szervezet internetes adatbázisában.

Másik mód a hitelfelvétel. 50 000 dollár értéknek megfelelő Ithaca Óráig kamatmentes hitelt lehet felvenni. A hitel összegét 6 hónap alatt el kell költeni, majd egy éven belül vissza kell fizetni a kölcsönt.

A helyi pénzt a tagok által kínált legkülönbözőbb szolgáltatásokra lehet költeni: gyermekfelügyelet, kerti munka, fordítás, vásárlás (könyvesboltok, áruházak, éttermek), egészségügyi szolgáltatás, és biztosításokat is lehet vele fizetni. Van olyan elfogadó hely, ahol a termék árának csak egy részét lehet Ithaca Órában fizetni. Ez ott jellemző, ahol a vállalkozó olyan beszállítókkal is kapcsolatban áll, akik nem fogadják el a helyi pénzt. Fontos, hogy ezt a helyi pénzt nem lehet visszaváltani dollárra, ennek az a célja, hogy ez a pénz folyamatosan forogjon, és ezáltal élénkítse a helyi kereskedelmi forgalmat.

Az Ithaca Órában szerzett jövedelem adó-és számlaköteles.

Paul Glover, az Ithaca Óra (és még sok egyéb közösségi kezdeményezés) atyjának javaslatai a helyi gazdaság helyi pénzzel való fűszerezésére.

(Kivonat a <http://www.paulglover.org/0907.html> oldalon található írásából)

1. Találjatok egy örökmozgó közösség szervezőt, hálózatépítőt

Az utóbbi 15-20 évben több mint 100 amerikai közösségi pénz jött és ment. Az Ithaca's Hours naggyá vált, mert működésének első nyolc évében egy főállású szervező szüntelenül reklámozta, hirdette, ismertté tette a helyi pénzt, facilitálta, és megoldotta az óhatatlanul felmerülő problémákat, segítette a pénz forgását. A kialakult nemzeti környezet nem kedvez feltétlenül a helyi pénz kezdeményezéseknek. Monopoly-t játszani könnyebb, mint anti-monopolyt építeni.

2. Tervezzetek fantasztikusan kinéző, a helyi közösséget kifejező pénzjegyeket

A helyi pénzjegyek legyenek fenségesek és viccesek, tükrözzék a helyi közösség legjobb arcát! Megjelenhetnek rajtuk a legszelesebb körben tisztelt műemlékek, természeti értékek, megbecsült emberek. Fontos a professzionális tervezés és kinézet – a helyi pénz a helyi közösség szimbóluma.

3. Legyetek ott mindenhol!

El kell jutni mindenkihez, meg kell értetni mindenkivel a helyi pénz fontosságát. Ebben benne van a sajtókampány, hírlevelek küldése, blogolás, közösségi portálok használata, vers- és dalírás, rendezvények szervezése stb. Nem kell minden, azt tegyétek, amihez kedvetek van, és amire lehetőségetek van. 1999-re az Ithaca HOURS magánszemélyek ezreivel és több, mint 500 vállalkozással állt kapcsolatban, amelyek között volt bank, egészségközpont, könyvtár, élelmiszer- és ruházati boltok sokasága, éttermek és még sokan mások. Több kategóriánk volt, mint a „Yellow pages-nek”. A helyi pénz nem lehet nehezebben használható, mint a nemzeti valuta. Legyen lehetőségetek hitelek kihelyezésére, adományok kiosztására.

5. Legyetek nyitottak és őszinték

Legyen átlátható, ellenőrizhető a helyi pénz működése. A kezelési költség (amely az adminisztrációt, irodát, fenntartást fedezi) max 5% lehet.

6. Vállaljátok büszkén a „politizálást”

A helyi emberek bármilyen háttérrel érkezzenek is, közösséget éreznek a helyi pénzben. A helyi pénz remek módja annak, hogy a zöld gazdaság, a társadalmi szolidaritás eszméit is megismertessük új emberekkel. „Nézzétek tarvágás, bűnözés, adók és háborúk nélkül teremtünk munkahelyeket! Ha ezeket a dolgokat te is terjeszted, hozzájárulsz a helyi (grassroot) gazdaság fejlesztéséhez.

3.2. Hazai példák

Soproni Kékfrank

A hazai első

(Perkovácz Tamással, a Soproni Kékfrank egyik szülőatyjával lefolytatott interjú alapján)

Sopronban a Kékfrank Utalvány 2010. február 5-én került bemutatásra, és 2010. május 7-én a szükséges szabályzatokat elfogadva, a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet közgyűlésén megtörtént az első hivatalos átváltás.

A 2010-es bevezetést azonban hosszas előkészítő munka előzte meg, hiszen már 2007-ben elindult a gondolkodás egy, a helyi gazdasági szereplőit „helyzetbe hozó”, segítő rendszer kialakítására. Az elméleti megalapozásban, gyakorlati bevezethetőségének vizsgálatában nagy szerepe volt a Nyugat-Magyarországi Egyetemen. Az eredeti elképzelés egyfajta utalványrendszer volt, tulajdonképpen a jelenlegi cafeteria rendszer előzménye. Erről az utalványrendszerről tanulmány készült, amely a döntéshozók elé is került.

A Soproni Kékfrank bevezetésének célja a helyi gazdaság élénkítése, Sopron és vonzáskörzete gazdasági szereplőinek összefogásával, a „helyi pénz” a Kékfrank Utalvány alkalmazásával.

Varga István a Magyar Adófizetők Országos Szövetsége alelnöke helyi pénzről írt tanulmánya, és a Nyugat-Magyarországi Egyetemen a Közgazdászklubban tartott előadása után Pieger Károly, Nagy István és Perkovácz Tamás szakemberek, szakmai és baráti beszélgetései indították el a folyamatot. Ezeken a beszélgetéseken fogalmazták meg a helyi pénz létrehozásának szándékát szűkebb pátriájukban. A Nyugat-Magyarországi Egyetem, a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara, a Sopron és Vidéke Ipartestület és a már 50 éve hazai kézben működő helyi pénzintézet, a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezet együttműködésével, a helyi vállalkozások összefogásával indult el a folyamat, és e szereplők alapították meg a helyi pénzt működtető szövetkezetet. A HA-MI- ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet 2009. szeptember 29-én alakult 123 taggal, 2009. december 18-án jegyezte be 0000001 sorszámmal a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Cégbírósága. A szövetkezet tevékenységét 7 tagú igazgatóság irányítja és 3 tagú felügyelő bizottság felügyeli. 2015-ben már 222 tagja van a szövetkezetnek.

A bevezetést megelőzően – mivel Magyarországon a Soproni Kékfrank lett az első bevezetett helyi pénz – elsősorban külföldi tapasztalatokra tudtak alapozni és ehhez kapcsolódóan külföldi tanulmányutakon is részt vettek. Tanulmányozták többek között a Svájci WIR, a Bécs melletti Christlieng-Taler, a Jogl-Land Gutscheine (Wechsel) helyi pénz-utalványok működését. A szövetkezet két nemzetközi konferencián is részt vett, Lyonban és Rotterdamban, a Nemzetközi Helyi Pénzek Konferencián. Ezen kívül a Nyugat-Magyarországi Egyetem hallgatóinak más „helyi pénzekről” szóló diplomamunkái is segítették a tapasztalatszerzést.

A Soproni Kékfrankot a lakosság és a vállalkozások egyaránt használják. Az eddigi működés során legnagyobb kihívásnak azt élik meg – és ez egyben a legnagyobb feladat is – hogy az emberek használják, bízzanak benne, legyenek büszkéik térségükre és erősítsék azt. A lakosok hozzáállásának formálása, a tudatformálás nagyon nagy munka, amit már gyerekkorban el kell kezdeni. Ezen kívül még a marketing a legnagyobb kihívás.

Az elfogadóhelyek földrajzilag nem csak Sopronban, hanem Ausztriában is megtalálhatóak, de a legnagyobb arányban, Sopronban és vonzáskörzetében használják a helyi fizetőeszközt. Érdekes, hogy Horvátországban is van szimpátia-tagság, és Magyarországon Csongrád megyében, Fejér megyében, Pest megyében, Zala megyében is van néhány elfogadóhely.

A kibocsátott Kékfrank Utalvány 100 %-os fedezete a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezetnél került forintban elhelyezésre. 16 millió Ft értékben van forgalomban. A teljes fedezet letétben van a bankban, később esetleg kincstárjegyben lesz elhelyezve. 1 Kékfrank = 1 Ft, visszaváltáskor 0,25 százalék % + ÁFA visszaváltási jutalék kerül levonásra (min. 500 Ft) – ez kevesebb, mint egy bankkártyás tranzakció költsége. A címletek megegyeznek a hazai hivatalos fizetőeszköz papírpénz címleteivel, fémpénzt nem használnak és egyelőre számlapénzként sem működik.

Az elfogadóhelyek száma: Sopron és vonzáskörzetében 640 – ebből Sopronban 550 található. Boltok, éttermek, fodrászok, a közösség irányító vállalkozásai is használják. A helyi pénz a helyi gazdasági forrásokat igyekszik materiális szinten helyben tartani. A Kékfrank pénz tulajdonképpen egy forgatható utalvány. Jó kovászként katalizálja, erősíti a helyi gazdaságot.

A HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet alapító tagjai a Helyi Pénzek Szövetségének (HPSZ). Kapcsolatban vannak a Balatoni Korona, Bocskai Korona, Rábaközi Tallér helyi pénzeket létrehozó szervezetekkel. Továbbá nagyon sok érdeklődő keresi fel őket, mint a magyarországi első helyi pénzt bevezető szervezetet, tapasztalatszerzés céljából. A Soproni Kékfrank megalkotói fontosnak tartják, hogy a már meglévő tapasztalatok hasznosuljanak, a jó gyakorlat, a minta rendelkezésre áll. Küldetésüknek tekintik, hogy a már működő rendszereken, szervezeteken keresztül folyhasson újabb helyi pénzek bevezetése Magyarországon. A HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet szívesen segít ebben is.

Távolabbi terveik között szerepel az elektronikus kártya rendszer bevezetése, és esetlegesen hitelezés, finanszírozás a helyi vállalkozások részére Soproni Kékfrankban. A HPSZ-ben közös cél, hogy helyi adót lehessen helyi pénzben fizetni, illetve, hogy bekerülhessen a Cafeteria elemek közé, azaz, hogy a helyi pénz 31%-os kedvezményes adózás ellenében legyen adható a munkavállalóknak. Ezzel sok munkáltatót meg tudnának nyerni és jelentősen megnőhetne a helyi pénzek forgalma. Ezzel biztosítható lenne a hosszú távú gazdaságélénkítő és a lokálpatriotizmust erősítő hatása.

A Kékfrank utalvány címletei (előlapon egy-egy történelmi személy – hátlapon jellemző földrajzi kapcsolódás):

500 Kfr - Esterházy Pál - Fraknó

1.000 Kfr - Kitaibel Pál - Márcfalva

2.000 Kfr - Pejacsevich László - Pejacsevich-palota Sopron

5.000 Kfr - Lackner Kristóf - Sopron a XVII. században, metszet

10.000 Kfr - Joseph Haydn - Fertőd

20.000 Kfr - Liszt Ferenc - Doborján

Balatoni Korona

Veszprém megye helyi pénze

(Leitold Lászlóval, a Balatoni Korona Zrt. elnök-vezérigazgatójával lefolytatott interjú alapján).

A Balatoni Korona 2012. márciusában debütált, akkor került forgalomba – egy év előkészítő munka után. Az ötlet személyes ismeretség révén Sopronból érkezett. Perkovátz Tamás, a Soproni Kékfrank atyja, úgy érezte, hogy jó lenne az országban még valahol helyi pénzt bevezetni, és megkereste Porga Gyulát, Veszprém polgármesterét. A 2011 márciusában alakult munkacsoport feladata volt a kibocsátás előkészítése minden szinten: szabályrendszer kidolgozása, cég alapítás, jogszerűség biztosítása. A Balatoni Korona kibocsátója a Balatoni Korona Zrt., amelynek alapító tagjai: Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, Várpalota Város Önkormányzata, Balatonfüred Város Önkormányzata, Balatonalmádi Város Önkormányzata, Litér Község Önkormányzata, Nemesvámos Község Önkormányzata, Tihany Község Önkormányzata, Veszprém Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, „Hoke” Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság, ZÖLDERDŐ 2008 Ingatlanforgalmazó Korlátolt Felelősségű Társaság, Kinizsi Bank Zártkörűen Működő Részvénytársaság.

A szervezetet az Igazgatóság irányítja, az igazgatóság tagjai személyesen is közreműködnek a Balatoni Korona működtetésében. Az igazgatóság tagjai az elnök-vezérigazgatón kívül Veszprém, Balatonfüred, Várpalota önkormányzati delegáltjai és a könyvelő cég képviselője. A Balatoni Korona földrajzilag a Várpalota-Tihany tengelyen, kelet Veszprém megyében használatos. (Bakony-Balaton felvidék). Az iroda jelenleg Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzatának épületében működik, egy részidős alkalmazottal.

A Balatoni Korona egy papír alapú pénzhelyettesítő utalvány, mely a magyar fizetőeszközzel azonos címletekben kerül forgalomba, és azonos biztonsági elemekkel van ellátva. Tervezője Vagyóczky Károly grafikus, bélyegtervező, számos forint bankjegy tervezője.

A Balatoni Korona címletei

A készpénz helyettesítő utalvány jogilag szigorúan szabályozott. Minden Balatoni Koronának megvan az azzal azonos mennyiségű forint fedezete. Jelenleg kb. 18-19 millió Balatoni Korona van forgalomban. Ennél sokkal több legyártott „papír” (stock) van, amelyet a bankjuk széfjében, letétben őriznek. Ebből a mennyiségből tudnak Balatoni Koronát forgalomba helyezni. Például, ha 5 millió Balatoni Koronára van szükség, akkor annyi „papírt” kivesznek a széfből, és ezzel egy időben 5 millió Ft-ot zárol a bank a Balatoni Korona Zrt. számláján és az 5 millió Balatoni Korona bekerül a forgalomba. A törvény azt szabályozza, hogy az adott pillanatban forgalomban levő Balatoni Korona mennyiség teljes mértékben forinttal fedezett legyen a letéti számlán. Tehát az egész ügylet 100%-ig biztosított, nincs kockázata a felhasználóknak.

Kibocsátáskor a legnagyobb kihívás az elfogadóhelyek meggyőzése volt. Ez egy klasszikus „tyúk-tojás” probléma. Hiszen a kereskedő akkor csatlakozna, ha lenne sok felhasználó, de akkor lesz sok felhasználó, ha lesz elég elfogadóhely. Az elmúlt három év tapasztalatai alapján a legfőbb kihívásnak most azt látják, hogy megküzdjenek az emberi közönnyel és bizalmatlansággal. Ha az emberek megkapják a Balatoni Koronát, akkor használják (pl. önkormányzat év végi jutalmakat Balatoni Koronában fizeti ki), de ha tenni kellene érte, akkor nem tesznek semmit, még úgy sem, hogy néhány %-os előnyt is jelentene nekik.

A felhasználói kör településenként eltérő. Kérdés, hogy mennyire lelkes pl. az önkormányzat, vannak-e lelkes lokálpatrióták, akik megértették, hogy miért fontos a helyi pénz használata. Szeretnék a felhasználói kört bővíteni, ezért 2013/14-ben volt egy marketing kampány kör: szórólapok, nyereményakció. Ezek költségeit a Zrt. saját forrásból fedezi. Az elfogadó helyek között (jelenleg kb. 200 elfogadóhely van) vannak cégek, magánszemélyek, önkormányzatok, civil szervezetek, szakszervezetek – szóval bárki lehet elfogadó, akit, amit a Zrt. elfogad, és akivel szerződést köt. Fizetni bárki fizethet Balatoni Koronával. Balatoni Koronához nem nehéz hozzájutni, pl. az irodájuk folyamatosan forgalmazza, de a turisztikai információs irodáknál is lehet váltani. A felhasználói körben – az adottságoknak megfelelően – külföldiek is benne vannak, idegenforgalmi irodák is forgalmaznak Balatoni Koronát, ezt a pénzhelyettesítőt bizományba helyezik ki náluk.

Hitvallásuk szerint két lényeges várt hatása van a helyi pénznek:

- **Gazdaságélénkítő:** csak helyi vállalkozások lehetnek elfogadóhelyek, illetve a Balatoni Korona Zrt. igazgatósága dönti el, hogy kivel köt szerződést. Kutatások szerint a helyi jövedelmek kb. 30-35%-a hasznosul helyben általában, míg helyi pénz esetén ez 100%
- **Közösségteremtő erő:** ebben kicsit csalódtak egyelőre. Szeretnék megértetni azt, hogy aki helyi pénzt használ, az magyar munkahelyeket ment. Veszprém város pl. önkormányzati jutalmakat Balatoni Koronában adja ki, ezt a dolgozók használják, helyben használják, sok helyen beváltható

A jövőben a terveik között két jelentős lépés szerepel, de ezek bevezetése nem csak a Balatoni Korona Zrt-n múlik:

- **Magánemberek esetében:** szeretnék elérni, hogy a helyi pénz ugyanolyan kedvező adózású legyen, mint pl. az Erzsébet utalvány, azaz bekerülne a **cafeteria** elemek közé. Ha ez megtörténne, akkor a cégvezetők adhatnák ezt a munkatársaknak cafeteria elemként, vagy ebben adnák ki a jutalmakat... stb.
- **Cégek esetében** pedig az a cél, hogy kerüljön be a helyi pénz a helyi **közbeszerzésekbe**: a közbeszerzési tanács állásfoglalása szerint nem uniós közbeszerzések esetében semmi sem tiltja, hogy a megrendelő a beruházás ellenértékének valahány %-át helyi pénzben fizesse ki

Ezen kívül felmerült a **számlapénz** lehetősége is, a törvényi szabályozás lehetővé teszi, ennek technikai eszközei, szoftvere megvan, de a bevezetéséhez szükség lenne egy kis induló pénzre. Előnye lenne, hogy erre nincs tranzakciós illeték.

A jövő tekintetében igyekeznek realisták lenni. Úgy látják, hogy még van két évük 2016. december 31-ig, a jelenleg forgalomban levő Balatoni Korona „bankjegyek” lejáratáig. Addig el kell dőlnie, hogy mekkora a helyi pénz hatása, van-e értelme működtetni, vannak-e jövőbeni lehetőségei: pl. a már említett cafeteria elem, vagy a közbeszerzésbe kerülés, de lehetnek még más lehetőségek is. Amennyiben úgy látják, hogy a Balatoni Korona senkit sem érdekel igazán, akkor készen kell állniuk akár arra is, hogy megszüntessék. Ez természetesen nem cél, de ez is egy lehetőség.

A Balatoni Korona Zrt. a Soproni Kékfrank és a Bocskai Korona kibocsátójával közösen 2013. február 20-án létrehozta a Helyi Pénzek Szövetségét, és e három szervezet azóta is szorosan együttműködik egymással. Folyamatosan vannak új kezdeményezések is, amelyeket szakértelmükkel támogatnak. Az lenne jó, ha minél több helyen lenne helyi pénz, hiszen annál nagyobb ereje lenne, annál nagyobb lenne az összetársadalmi hatás.

Alsómocsoládi Rigac

Egy közösségi pénz beágyazva a helyi gazdaságfejlesztési folyamatba

(Dicső Lászlóval, a település polgármesterével készült interjú alapján)

Az „Magunk Kenyerén” komplex gazdaságfejlesztési program részeként a 360 fős Baranya megyei Alsómocsoládon 2013. május elsején került bevezetésre a RIGAC, a helyi fizetőeszköz. Ezen a napon minden felnőtt 1600 és minden gyerek 600 Rigacot kapott, azzal vásárolhattak a majálison és ezzel be is került a helyi pénz a körforgásba. A Rigac célja a helyi lakosok életminőségének javítása. Amennyiben a helyiek tevékenyen részt vesznek saját életük jobbításában, elősegítik boldogulásukat, akkor ezt az önkormányzat a helyi pénzzel honorálja. A helyi pénz ebben az esetben település gazdaságának fejlődését szolgálja, jelenleg csak a településen belül használatos, marketing célja nincs.

A helyi pénz bevezetését kb. fél éves előkészítő munka előzte meg, amely során három terület szakértőjével egyeztettek: közgazdászsal, jogásszal és közösségfejlesztővel, hogy a lépés minden aspektusát alaposan átgondolják, megtervezzék. Ebben a szakaszban megismerkedtek a működő magyarországi példákkal, a Soproni Kékfrank példájából sokat tanultak, de igazából más utat választottak. Dicső László, Alsómocsolád polgármestere elmondta, hogy sok segítséget kaptak a kezdetekben, de hamar kiderült, hogy két irányról van szó, ezrét jelenleg nincsenek kapcsolatban, illetve tudnak egymásról, de az alsómocsoládiak pl. nem tagjai a Helyi Pénz Szövetségnek.

A Rigacnak már volt előzménye Alsómocsoládon, 20 évvel ezelőtt is volt egy kísérlet a helyi pénzzel, ez volt a Zöld Dollár. A Rigac neve és megjelenése is egy közösségfejlesztési folyamat részeként állt össze, a lakosságot bevonták a névválasztásba, tervezésbe. Egy Facebook csoporton belül megszavazták a pénz formáját, külalakját, és a nevét is. Nagyjából 50 név merült fel, végül azért lett Rigac, mert egy baranyai betyár, Rigac Jancsi sokat időzött Alsómocsoládon, így a településhez köthető.

A Rigac kiadásaért, működtetéséért a helyi önkormányzat a felelős, ezen belül konkrétan az Elszámoló Központ, amely őrzi, forgalomba hozza, át- és visszaváltja, azaz kezeli a helyi pénzt. A felhasználói kör is erősen kötődik az önkormányzathoz: az önkormányzat cégei és a lakosság használja, pl. be lehet fizetni a helyi adókat Rigacban, és, ha valaki az önkormányzatnak végez munkát, annak ellenértékét is Rigacban kapja meg. A helyi boltban és kocsmában is elfogadott fizetőeszköz.

Az alsómocsoládiak a jogszabályi háttérrel természetesen tisztában vannak, technikailag 7,5 millió forint értékű Rigac került legyártásra, ennek forintfedezete egy elkülönített számlán van letétben. A polgármester becslése szerint jelenleg 1,5-2 millió Rigac forog. A lakosság korlátlanul vásárolhat a helyi pénzből, amit a forinthez képest 1:1 arányban váltanak, visszaváltáskor azonban 20% kezelési költséget számolnak fel. Így kevesen váltják vissza, inkább használják, és ezzel teljesül is a program célja, a helyi pénz forgási sebessége elég nagy. A lakosok 90% arányban az önkormányzat rendszerein keresztül használják ezt a fizetőeszközt, mert lehetőség van az önkormányzat szolgáltatásait Rigacban fizetni, például: étkezés az önkormányzati idők otthonában, talajművelés, személyszállítás, házi szociális gondozás, Teleház szolgáltatásai, turisztikával foglalkozó közhasznú társaság által szervezett programok. Az önkormányzat felé teljesítendő összes adó és egyéb befizetés is fizethető Rigacban. Az önkormányzat által megtermelt tojást, tápot, zöldséget, szolgáltatást is meg lehet venni a helyi fizetőeszközzel, sőt, kedvezményekre is van lehetőség, például 10 tojás ára 350 forint, de csak 300 Rigac.

Legnagyobb kihívásként adminisztrációs kérdésekkel szembesültek, mert a helyi pénz része az önkormányzat költségvetésének, és Rigac pénzügytechnikai kezelése, könyvelése nem egyszerű feladat. Erre szakértőt kellett fogadniuk.

Jelenleg a Rigac Alsómocsolád helyi pénze, de a bővítési lehetőségeket is felmérték. Használható lenne turisztikai fejlesztés segítőjeként a mikro-térségükben (itt öt település van), vagy akár a Hétpatak Gyöngye Natúr Park Egyesület keretében a helyi termékek cseréjének elszámolási egysége is lehetne.

A „Magunk kenyerén” program keretében többféle gazdaságfejlesztési cél is megvalósul. Van állattartási elem, lakás-felújítási program, és ha valaki vállalkozni szeretne, akkor max. 300 000 Ft-nyi kölcsönt is kaphat. Ezeken az elemeken belül párhuzamosan használják a helyi pénzt és a forintot.

A Rigac addig marad, amíg használják, hiszen az önkormányzat szerint, ha nem forog, nem kell helyi pénz. A kockázatot is ebben látják, nem lesz életképes, ha nem használja a lakosság és az önkormányzat, és akkor nincs értelme működtetni. Remélik ugyanakkor, hogy a Rigac túléli a gazdaságfejlesztési programot, önálló életet él majd, hiszen ez a helyi gazdaságot és a helyi identitást is nagymértékben erősíti, erősítheti.

Példák a Rigac bankók kinézetére:

Rábaközi Tallér

(Hutflesz Mihállyal, a Rábaköz Vidékfejlesztési Egyesület alelnökével, a Régiófókus Nonprofit Kft. ügyvezetőjével készült interjú alapján)

A Rábaközi Tallér jelenleg a bevezetés, az előkészítés szakaszában van. A Soproni Kékfrank példájából indul ki Rábaköz helyi pénze.

A Rábaköz 64 településből áll, 70 ezer ember lakja, 3 ezer vállalkozás és mintegy 350 civil szervezet működik a területen. Ennek a térségnek komoly identitása is van, ebben a földrajzi környezetben működik majd a Rábaközi Tallér. Ezzel kapcsolatban készült egy felmérés, amikor is a megkérdezettek 10 fokozatú skálán vallottak arról, hogy mennyire tartják „Rábaközinek” magukat. Az eredmény 7,5 lett, amely erős identitást jelent. Erre lehet építeni, és a helyi pénz bevezetésével még erősíteni is ezt az identitást.

A Rábaközi Tallér célja a helyi gazdaság fejlesztése. Fontosnak tartják tisztázni, hogy a helyi gazdaság az nem a makrogazdaság egy lokális, területi megjelenése. Jellemzője, hogy a helyi erőforrások saját kezben vannak, saját maguk működtetik, és a helyi erőforrások saját működtetéséből származó jövedelmek helyben maradnak.

A térségnek három fő erőforrása van: a természeti táj adottságok, ökológia; a föld, mint a legfontosabb tőke; és az emberi erőforrás, társadalmi tőke, és a mindezeket összefogó, belső felhajtó erő, ami az említett identitáshoz kapcsolódik.

A Rábaközben az agráriumban foglalkoztatottak részaránya majdnem duplája az országos átlagnak, 12%. Az európai uniós átlag 2%. Természetesen nem az európai uniós 2%-ot célozzák meg, hanem a 12% megtartását, vagy növelését.

A humán erőforrás a másik erőforrás – az a munkaerő, amivel rendelkeznek. Munkanélküliség a térségben alig van. Munkaerő-piaci szempontból a „pendlizés” – azaz a külföldre történő napi ingázás – a fő gond. A helyi pénz és az ezzel járó helyi gazdaság erősödőse segíthetné, hogy a pendlizőket és a fiatalokat megtarthassák a térségben, mert így lesz jövője Rábaköznek. Helyi egzisztenciát kell biztosítani.

Ezen kívül az ökológiai háttér nagyon fontos erőforrás. Északról elsősorban a Fertő-Hanság Nemzeti Park, délről, dél-keletről pedig az öreg Rába Natura 2000-es területe öleli gyakorlatilag egybe, nyugatról a Répce és a Rába, kis Rába zárja, északról a Rábca. Gyakorlatilag ökológiailag egy nem túl frekventált, összességében egy érintetlen terület.

Úgy látják, hogy a Rábaközi Tallért nem lenne gond bevezetni. Mindenki várja. Elképzeléseik szerint a helyi lakosság, a helyi vállalkozások lesznek a fő használói, ezen kívül az ide érkező turisták. A tervezésnél az is felmerült, hogy a közmunkásoknak a fizetése pl. Tallérban lenne, de csak akkor, ha erről közmegegyezés születik.

Az elfogadóhelyeik alapvetően mikro és kisvállalkozások, amelyek személyi szolgáltatásokat végeznek, pl. fodrász, kozmetikus, taxis, valamint a gazdák, a kézműves termékek előállítói, akár élelmiszer, akár non-food vonatkozásában. Tehát mindenki, aki a fogyasztói piaccal közvetlen kapcsolatban áll, és garantáltan a helyi gazdaságnak a szereplője. Hutflesz Mihály közel 400 elfogadóhellyel számol. A rábaközi önkormányzatok is nyitottak ebben az ügyben, ők is tagok lesznek.

Az elindítók Rábaközi Tallért akarnak, önálló arculattal, identitással. Szerződés alapján a helyi pénz kibocsátója a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet, és „jegybankja” a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezet lesz. A kibocsátásra kerülő Rábaközi Tallér 100 %-os forint fedezete itt kerül majd elhelyezésre. 1 Tallér = egy Forint. Visszaváltáskor a Soproni Kékfrankkal azonos mértékű levonás lesz. A fogyasztó vagy vásárol vele, vagy vissza tudja váltani kis levonással a takarékszövetkezetnél. Nem lesz lejárat, nem lesz visszaváltási lejárat határidő. A Rábaköz Vidékfejlesztési Egyesület a gesztor szervezet és ők biztosítják az önálló marketinget. A címletek már megvannak, a Rábaközi Tallér nyomdakész állapotban van. Társadalmi egyeztetés volt, hogy kik kerüljenek rá a Tallérra, a címletekre, egyrészt így a lakosok sokkal inkább magukénak érzik, részben pedig maga a folyamat közösség-szervező hatású is volt. Már nem kellene mást tenni, mint a Pénzjegy Nyomdánál megrendelni a nyomtatást. Erre hiányzik néhány millió forint, de úgy látják, hogy hamarosan lesz esély a forgalomba hozatalra.

Minden nehézség ellenére azért foglalkoznak ennyit a helyi pénz bevezetésével, mert ha a helyi gazdaságba beeresztenek helyi pénzt, akkor az garancia arra, hogy a helyben termelt jövedelem, helyben marad. És ez a legfontosabb tétel.

A Rábaközi Tallér tervezett címletei

Bocskai Korona

Hajdúsági helyi pénz

(Dr. Horváth Tibor és Szabó Annamária írásbeli interjúja és a <http://www.bocskaikorona.hu/> alapján)

Hazánkban Hajdúnánás a harmadik település, amely kibocsátja saját fizetőeszközét, a Bocskai Koronát. A Soproni Kékfrank (2010) és a Balatoni Korona (2012) után a bevezetésére 2012-ben került sor. A kezdeményezés rendszerének célja és szerepe, hogy a helyi fogyasztást összekösse a helyi termeléssel, szolgáltatással. Amennyiben a hajdúnánási emberek elfogadják és a mindennapi életük részévé válva használják a Koronát, akkor azon erőforrások egy része, amely eddig Hajdúnánásról kiáramlott, helyben marad, így erősítve a város és az ott élő emberek gazdasági helyzetét. Ahhoz, hogy ez a kezdeményezés hosszútávon elérje célját, valódi összefogásra van szükség.

A hajdúnánási helyi pénz mottója:

„Bocskai Korona- Városunk értéke, közösségünk ereje”

A Bocskai Korona többféle szerepet is betölt a város életében:

- **Közösségépítő szerepe van**, hiszen a helyi pénz működésének egyik alapeleme a bizalom, a kölcsönös együttműködés és az összefogás. A város lakosainak, mint felhasználóknak és az elfogadó helyeknek kell mellé állniuk, megállapodniuk a helyi pénz használatában, ezzel támogatva egymást
- **Erősíti a helyi gazdaságot**, mert helyben tartja a tőkét. A forgalomba kerülő utalványokat csak a Hajdúnánási Holding Zrt.-vel szerződést kötött, városon belüli helyi vállalkozóknál, őstermelőknél vagy az önkormányzatnál lehet elkölteni. Mint helyben megjelenő fizetőeszköz, biztos keresleti oldalt jelent az elfogadóhelyként szerződött partnerek esetében. Arra ösztönzi a Bocskai Koronával rendelkezőket, hogy helyben gyártott termékeket vásároljanak, illetve helyi szolgáltatásokat vegyenek igénybe
- **Javítja a foglalkoztatottságot**, mert a helyi gazdasági helyzet javulása középtávon a foglalkoztatás növekedését hozza magával, amely további kedvező irányba befolyásolja a helyi gazdaságot

A Bocskai Korona a törvényi előírásoknak megfelelően olyan 100% forint fedezettel rendelkező, a Hajdúnánási Holding Zrt. által kibocsátott – pénzhelyettesítő utalvány, fizetőeszköz, amelyet kizárólag Hajdúnánáson, a hivatalos elfogadóhelyeken lehet felhasználni. Fizetések sorozatát lehet lebonyolítani vele az étkezési és más áruvásárlási utalványoktól eltérően - ettől válik helyi pénzzé. A Bocskai Koronát a helyben működő vállalkozások, az önkormányzat, a lakosok és a turisták egyaránt használják. Az elfogadó a szerződésben vállalja, hogy meghatározott mértékű kedvezményt biztosít a Bocskai Koronával fizetők számára.

A lakosok és turisták a nyilvánosságra hozott elfogadóhelyeken fizethetnek helyi pénzzel, a vállalkozások ezen felül egymás között elfogadva a Bocskai Koronát erősítik a városon belüli együttműködést, valamint elősegítik a tőke helyben maradását.

Bocskai Koronát elsősorban annak megvásárlásával lehet szerezni (váltási arány a forinttal 1:1), bárki jogosult vásárolni a Holding pénztárában vagy a hivatalos átváltó helyeken. Úgy is hozzá lehet jutni a helyi fizetőeszközhöz, hogy szerződött partnerek az áruk, szolgáltatások ellenértékéért elfogadják azt. Ezen kívül egyes munkáltatók Bocskai Koronában (is) biztosítanak juttatásokat a munkavállalóik számára.

Minden olyan elfogadóhely, mely szerződött a Hajdúnánási Holding Zrt.-vel rendelkezik „Bocskai Korona elfogadóhely” matricával, amely azt mutatja, hogy az adott helyen Bocskai Koronával is lehet fizetni. Ezen vállalkozások és az átváltó helyek aktuális listája megtalálható az Információs Pontokban és a www.bocskaikorona.hu honlapon, illetve folyamatosan megismerhető lesz a Hajdúnánási Újságban és a Helyi Televízióban.

A Bocskai Korona a magyar forint papírpénzzel azonos címletekben jelenik meg. A Hajdúság motívumrendszerei jelennek meg végig a címletsorozaton. A fő motívumok: Bocskai István, gyalogos hajdú, szürke marha, tűzok, református templom, darutánc, delelő ménes, racka juh, Hortobágyi kilenclyukú híd, kerecsensólyom, mangalica, továbbá a teljes címletjegyzéket átkarolja a szalma motívum, amely Hajdúnánás védjegye. A tervező Horváth Andrea grafikus művész.

A visszaváltásra kizárólag a Bocskai Korona kibocsátója, azaz a Hajdúnánási Holding Zrt. jogosult. Az utalvány forintra történő átváltásának lehetősége csak az „Elfogadóhelyi szerződés”-sel rendelkező partnerek számára biztosított, visszaváltási jutalék terhe mellett. Ennek mértékét a szerződött elfogadóhely által nyújtott kedvezmény aránya határozza meg. A visszaváltás végső határideje 2016. december 31. napja, az utalvány ezen időpontig rendelkezik érvényességi idővel.

A Bocskai Korona működtető szervezete – a Soproni Kékfrank és a Balatoni Korona szervezeteivel közösen – alapító tagja a Helyi Pénzek Szövetségnek.

4. A helyi pénzek szabályozása

4.1. Jogi háttér

A belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló, 2007. november 13-i 2007/64/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv korszerű és koherens jogi keretet hozott létre a pénzforgalmi szolgáltatások tekintetében, amely magában foglalja a pénzforgalmi szolgáltatók egy új típusára, nevezetesen a pénzforgalmi intézményekre vonatkozó prudenciális (körültekintő) előírásokról szóló nemzeti rendelkezések összehangolását. E jogi keretnek kell biztosítania többek között az új pénzforgalmi szolgáltatók piacra jutását, a tájékoztatási követelményeket, illetve a pénzforgalmi szolgáltatások igénybe vevőinek és nyújtóinak a jogait és kötelezettségeit. Ezen uniós irányelv alapján a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV törvényben találhatóak a pénzhelyettesítőkre érvényes szabályok, amely így megteremtette a jogi alapját a helyi pénzek alkalmazásának. Ennek értelmében nem volt köteles a helyi pénz bevezetője a forgalomba hozatalhoz a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF) engedélyét kérni, de ugyanakkor számíthatott a PSZÁF ellenőrzésére.

Ugyanakkor ez a jogszabály nem szabályozta a rendszer működését, a Magyar Nemzeti Bank (MNB) 2011-es tanulmányában ennek problémáira fel is hívta a figyelmet (ld. keretes írás). Mindezek után hosszas előkészítő munkát követően 2013 év elejére a Nemzetgazdasági Minisztériumban elkészült az a javaslat, amely felügyeleti intézményeket helyez a teljesen szabályozatlan rendszerek fölé, tőkekövetelményeket ír elő és meghatározza, hogy milyen befektetésekből tarthatóak a helyi pénzekért befogadott forintok. 2013. június 10-ig a hatályos jogrend magának a helyi pénznek, mint utalványnak a fogalmát sem határozta meg, nem támasztott vele szemben formai és tartalmi követelményeket. A szabályozatlanság következtében maguk a kibocsátók is időnként eltérő kommunikációt használtak: míg terméküket a lakosság felé pénzként, addig a hatóságok felé utalványként jelentették meg.

A 2013. június 10-én elfogadott, az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény már érdemben foglalkozik a helyi pénzek kérdéskörével. Alapvető változás, hogy a pénzhelyettesítők közül a helyi pénzt forgatható utalványként nevesíti. A másik sarkalatos változtatás, hogy a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (hitelintézeti törvény) módosításával a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások körébe emeli a forgatható utalvány kibocsátására vonatkozó tevékenységet. Egyúttal egyértelműsíti, hogy a cafeteria típusú utalványok továbbra sem tartoznak a hitelintézeti jogszabály hatálya alá.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény vonatkozó alapfogalmai:

- „Kiegészítő pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, valutában, illetve devizában: e) forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység;”
- „*Forgatható utalvány*: minden olyan, az utalvány-kibocsátóval szembeni pénzkövetelést megtestesítő bankjegynek, készpénz-helyettesítő fizetési eszköznek és értékpapírnak nem minősülő, átruházható és többször felhasználható, papír alapú fizetési eszköz, amely áruk vagy szolgáltatások ellenértékének a kiegyenlítésére szolgál;”
- „*Forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység*: pénzeszköz ellenében a forgatható utalványnak az utalvány-kibocsátó által közvetlenül vagy utalványforgalmazó útján az utalványbirtokos rendelkezésére bocsátása;”
- „Ha törvény másként nem rendelkezik, kizárólag a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró MNB-nek (a továbbiakban: Felügyelet) az e törvény alapján kiadott engedélyével végezhető a... kiegészítő pénzügyi szolgáltatás.”

A Forgatható utalvány kibocsátása a Magyar Nemzeti Banknak tett bejelentés mellett végezhető, az erre vonatkozó rendelkezések betartását is a központi pénzügyi ellenőrzi. Az elfogadott törvény szerint az utalvány kibocsátója részvénytársaságként, korlátolt felelősségű társaságként, vagy szövetkezetként működhet, és legalább 10 millió forint vagy annak megfelelő összegű befizetett jegyzett tőkével (vagyonni hozzájárulással) kell rendelkeznie.

Az utalvány kibocsátó – eltérő rendelkezése hiányában – egyéb üzleti tevékenységet is végezhet azzal a korlátozással, hogy pénzügyi és az utalvány kibocsátási tevékenységen kívül más kiegészítő pénzügyi szolgáltatást nem folytathat.

Az utalvány kibocsátónak a tevékenysége megkezdését (és befejezését is) előzetesen be kell jelentenie a jegybanknak, melynek során az alábbiakról szükséges nyilatkozni:

- Azonosító adatok (név, székhely, cégjegyzékszám)
- A forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység megkezdésének időpontja
- A forgatható utalvány elnevezése, címlete (címletei), valamint hazai hivatalos pénznemben kifejezett névértéke
- A kibocsátani tervezett forgatható utalvány állomány hazai hivatalos pénznemben kifejezett összesített névértéke

Az utalvány kibocsátójának mellékelni kell a bejelentéshez a hatályos létesítő okiratát, harminc napnál nem régebbi okirati igazolást arról, hogy nyilvántartásba vétele megtörtént és nem áll csőd-, felszámolási, végelszámolási vagy kénysztörölési eljárás alatt, az előírt jegyzett tőke (min. 10 millió forint) befizetésére és rendelkezésére állására vonatkozó igazolást, valamint a forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenységre vonatkozó általános üzleti feltételeket tartalmazó szabályzatot (ÁÜF).

A forgatható utalványpiac szabályozása immár megfelelően kezeli az MNB által korábban azonosított kockázatokat. Az MNB véleménye szerint a forgatható utalványok kockázatokat hordoznak az utalványokat használó fogyasztók és a pénzügyi szolgáltatások biztonságáért felelős hatóságok számára.

Az MNB által javasolt szabályozás főbb elemei tehát beépültek a jogszabályba úgy, mint:

- A kibocsátók a meghatározott minimális jegyzett tőkével kötelesek működni
- Az utalványok ellenében átvett pénzeszközöket letéti számlán vagy állampapírban helyezték el
- Biztosítani kell az utalványok névértékén történő visszaválthatóságát
- A meghatározott tartalmú üzleti feltételeket nyilvánosan közzé kell tenni
- A kibocsátási tevékenység előzetes bejelentéshez kötött
- A forgatható utalvány kibocsátási tevékenység felügyeletét az MNB látja el

Magyar Nemzeti Bank vs. „Helyi pénz”

A Magyar Nemzeti Bank egy 2011-ben készült tanulmánya elsősorban a helyi pénz – kezdeményezés kritikáit fogalmazta meg, hangsúlyozva a szabályozás szükségességét. Helmeczi István Nándor és Kóczán Gergely szerint a modern piacgazdaságokat kiszolgáló pénzrendszer egyik alapvető tulajdonsága, hogy főleg a magánszereplők közötti követelések jelentik a pénzügyi eszközöket és így a legtöbb esetben a fizetési tranzakciókban használt pénzt is. A legtöbb országban a papíralapú bankjegykibocsátás az állami tulajdonú jegybank kizárólagos joga. Ezzel együtt az MNB elemzői véleménye az, hogy a gazdaság tényleges működése szempontjából annak, hogy ki bocsát ki papíralapú pénzhelyettesítőket, kisebb a jelentősége, mint annak, hogy a pénzügyi rendszer hogyan működik és mennyire stabil. A világ számos országában indultak helyi kezdeményezések, amelyek egy közösségért, vagy közös gazdasági célokért jöttek létre és tevékenységükkel egy közösséget létrehozva kívánnak működni. A közösség összetartó erejét gyakran különböző kedvezményekkel, akciókkal és egyéb marketing eszközökkel is erősítik.

Az MNB több alkalommal is nyilatkozta, hogy a jelenleg használatban lévő helyi pénzek, valójában nem számítanak a szó klasszikus értelmében pénznek, hanem sokkal inkább a sokak által ismert különböző papíralapú utalványokhoz (étkezési, ajándék, szabadidő...) hasonlítanak. Mivel az utalvány ellenértékét a kibocsátó vállalkozás előre beszedi, így működése szempontjából inkább tekinthető olyan utalványnak, mint amelyet a munkáltatók a cafeteria rendszerben nyújtanak a munkatársaknak.

Az MNB hangsúlyozza, hogy a Magyar Köztársaság törvényes fizetőeszköze a forint, amellyel bárki bárhol az országban fizethet és azt mindenki köteles névértékén elfogadni. Ezzel szemben az utalvánnyal csak azokban az üzletekben és egyéb elfogadóhelyeken lehet fizetni, amelyek csatlakoztak a kezdeményezéshez és az elfogadásukra szerződést kötöttek a kibocsátóval.

A jegybank korábban azt is kiemelte, hogy véleményük szerint a helyi pénznek nevezett utalványok számtalan kockázatot rejtenek magukban. Először is maga az utalvány fogalma sem volt tisztázva, szabályozása egyszerűen hiányzott a jogrendszerből. Az utalvány kibocsátói valójában egy közösségi felhatalmazás alapján mások pénzét kezelték úgy, hogy nem tartoztak semmilyen felügyeleti hatókör alá, nem tartoztak felelősséggel semmilyen állami intézmény felé. Mivel a tevékenységük korlátai nem voltak szigorú szabályok közé fektetve, az MNB szerint fenn állt a pénzügyi visszaélés lehetősége. További kockázati elemként jelentkezett az egységes kommunikáció hiánya is. Gyakran előfordult, hogy a kibocsátott utalvány bemutatása eltérő jellemzők hangsúlyozása mentén történt, azaz mást ismerhetett meg a célcsoport és mást a hatóság. Ebből könnyen következhetett, hogy a lakosság és a vállalkozások a helyi pénz mögött is – a pénz jogilag rögzített és garantált sajátosságából adódóan – állami szerepvállalást látott. Az MNB ezekből kifolyólag kezdeményezte az illetékes szerveknél, hogy a helyi pénzekre/utalványokra is vonatkozzanak szigorú szabályok és törvény biztosítson garanciát az ügyfelek védelmében.

Az MNB nyilatkozata szerint a helyi pénznek nevezett utalványok megjelenése nem sérti az MNB bankjegy- és érme kibocsátási monopóliumát, és az MNB nem kívánja ellehetetleníteni a jó szándékú, lokálpatrióta kezdeményezéseket. Ezzel együtt úgy látják, hogy a helyi pénznek nevezett utalványok valójában nem alkalmasak a helyi gazdaságok felvirágoztatására. Általuk nem kerül "pluszpénz" a gazdaságba, és az utalványokat elfogadó boltokban kapható termékek döntő többsége sem helyben készül. Megjegyezték azt is: az MNB támogatja a szabályozás létrejöttét. (Napi Gazdaság)

Az utalvány-kibocsátó szervezet működésének szabályai

A 2013. CCXXXVII. törvény (Htp.) pontosította az utalvány-kibocsátók körét, tevékenységét, a korrekt működés kereteit és a garanciáit. Többek között meghatározta, hogy az utalvány-kibocsátó saját tőkéje nem csökkenhet a törvényben előírt legkisebb jegyzett tőke, azaz 10 millió forint alá, valamint a forgatható utalvány kibocsátása ellenében átvett, a forgatható utalvány hazai vagy külföldi hivatalos pénznemben kifejezett névértékének megfelelő pénzeszközzel a sajátjaként nem rendelkezhet, valamint az az utalvány-kibocsátó felszámolása esetén nem része a felszámolás körébe tartozó vagyonnak.

Az utalvány-kibocsátónak pontos nyilvántartást kell vezetnie a kibocsátott forgatható utalvány ellenében átvett pénzeszközökről oly módon, hogy bármikor késedelem nélkül biztosítható legyen az átvett és a saját pénzeszközök elkülönített nyilvántartása. Valós képet mutassanak az utalványbirtokosok az utalvány-kibocsátóval szemben fennálló mindenkor összesített pénzköveteléséről, amely az utalványbirtokosoknál kint lévő, az utalvány-kibocsátónál vissza nem váltott, de még visszaváltható forgatható utalványok hazai vagy külföldi hivatalos pénznemben kifejezett névértékéből tevődik össze.

Az utalvány kibocsátó az utalványbirtokosok pénzkövetelésének fedezeteként a forgatható utalvány ellenében átvett pénzeszközöket az Európai Gazdasági Térség (EGT) tagállamaiban székhellyel rendelkező hitelintézetnél a forgatható utalvány névértékének hazai vagy külföldi hivatalos pénznemében vezetett letéti számlán vagy EGT-állam által kibocsátott állampapírba köteles elhelyezni. Vagy másik garanciaként az utalványbirtokossal szemben fennálló pénzügyi kötelezettsége nem teljesítése esetére az utalvány kibocsátótól eltérő csoporthoz tartozó, EGT-államban székhellyel rendelkező hitelintézettel, biztosítóval olyan garancia vagy kezési biztosítási szerződést köt, amely a fedezet nyújtója által egyoldalúan legalább hatvannapos határidővel szüntethető meg.

Az elhelyezett pénzösszeg és állampapír piaci értéke vagy a garantált, biztosított összeg nem lehet kevesebb az utalvány kibocsátóval szemben mindenkor fennálló pénzkövetelés összegénél.

A forgatható utalványnak tartalmaznia kell legalább az utalvány elnevezést olyan megjelenési formában, amely biztosítja a hazai vagy külföldi törvényes fizetőeszköztől való egyértelmű megkülönböztethetőséget, ha releváns, akkor a felhasználhatóság lejáratát, a felhasználhatóság esetleges egyéb korlátaival, valamint az utalvány kibocsátó megnevezését.

Az utalvány kibocsátónak általános üzleti feltételeket tartalmazó szabályzatot kell készíteni, melynek tartalmaznia kell:

- A forgatható utalvány kibocsátásának, forgalmazásának, megvásárlásának és visszaváltásának szabályait
- A forgatható utalvány utalvány-elfogadónál fizetőeszközként történő felhasználhatóságának szabályait
- Az ügyfél által az utalvány-kibocsátó részére fizetendő valamennyi díjat, jutalékot és költséget
- A sérült forgatható utalvány visszaváltásakor alkalmazandó értékcsökkentés mértékét
- Utalványforgalmazó igénybevétele esetén az utalványforgalmazó azonosító adatait

Az általános üzleti feltételeket (ÁÜF), valamint az utalvány-elfogadók listáját közzé kell tenni és a honlapján biztosítani kell a folyamatos elérhetőséget. Az általános üzleti feltételekben meghirdetett díjon, jutalékon és költségen kívül egyéb, valamint annak mértékét meghaladó díjat, jutalékot és költséget az ügyfél terhére nem számíthat fel. Természetesen különböző kedvezményeket adhat, amelyeket azonban az ügyfelekkel kötött megállapodásokban kell rögzíteni. Az ÁÜF feltételeinek módosításáról, annak hatálybalépését megelőzően legalább hatvan nappal tájékoztatni kell az ügyfeleket.

Az utalvány-kibocsátó az általános üzleti feltételek módosításáról annak hatálybalépése előtt legalább hatvan nappal tájékoztatja az ügyfelet. Az utalvány kibocsátó az ügyfelet tájékoztatja arról is, hogy a módosítást az ügyfél részéről elfogadottnak tekinti, ha annak hatálybalépése előtt az ügyfél nem tájékoztatta az utalvány-kibocsátót arról, hogy a módosítást nem fogadja el. Ha az ügyfél a módosítást nem fogadja el, a módosítás hatálybalépése előtti napig az ügyfél jogosult az utalvány-kibocsátóval kötött szerződést felmondani. Az elfogadóhelyek részére az ügyfél tájékoztatót írásban, a szerződésben meghatározott módon kell megküldeni, vagy elérhetővé tenni, továbbá minden olyan módosítást, amely érinti a felhasználókat, legalább egy országos, vagy regionális napilapban és a saját honlapján közzé kell tenni.

A transzparencia további szélesítése végett az utalvány kibocsátónak minden naptári év elején szintén közzé kell tenni a hivatalos honlapján, hogy a kártyabirtokosok részéről összesítve mekkora követelés áll fenn. Az utalvány-kibocsátónak folyamatosan rendelkezésre kell állnia, amennyiben azt vissza kívánják váltani. Amennyiben a forgatható utalvány lejáráthoz kötött, akkor a lejáratot követő egy éven belül van lehetőség azt névértéken visszaváltani, természetesen némi költség, jutalék ellenében.

A forgatható utalványt kibocsátó szervezetnek, mint bármely más szolgáltatónak, biztosítani kell a tevékenysége, szolgáltatása elleni fogyasztói panaszok kezelését. Az erre a célra létrehozandó panaszkezelési szabályzat az általános alapelveken és fogalmakon túl tartalmazza a panaszkezelés folyamatának lépéseit, valamint a felelős kapcsolattartót, aki koordinálja a felügyeleti szervekkel történő egyeztetéseket és gondoskodik a fogyasztóvédelmi rendszabályok betartásáról.

Az utalvány-kibocsátó szervezet felügyelete

Amennyiben a forgatható utalványt kibocsátó szervezet megsérti a jogszabályokat, vagy a felügyeleti határozatban foglaltakat, akkor a felügyelet – a szabálytalanság mértékétől függően – különböző intézkedéseket foganatosíthat, valamint bírságot szabhat ki.

Az MNB (a továbbiakban Felügyelet) az alábbi területeket fokozott figyelemmel ellenőrizheti:

- Döntési és eljárási szabályok betartása
- Számviteli, nyilvántartási és ellenőrzési rendszer szabályozottsága
- Jelentési és tájékoztatási kötelezettség betartása
- Tőkekövetelmény megléte
- Az utalvány-kibocsátó könyvvizsgálójának tevékenysége (az igazgatóság, FB tájékoztatása)
- Ügyfélpénzek kezelése és nyilvántartása
- Kockázatvállalásra, kockázatok kezelésére és csökkentésére vonatkozó intézkedések

A Felügyelet az előírások megsértése esetén – amennyiben a szabálytalanság nem veszélyezteteti jelentős mértékben a tevékenységet – javaslatot tehet az alkalmazottak, de akár a vezetők szakmai továbbképzésére, megfelelő alkalmazottak felvételére, a belső szabályzók átdolgozására, vagy akár az ügyvezetési módszerek megváltoztatására is. Súlyosabb esetben a hiányosságok feltárása, az ügy kivizsgálása és a felelősség megállapítása céljából helyszíni ellenőrt rendelhet ki, továbbá megtilthatja, vagy korlátozhatja a kiegészítő pénzügyi tevékenység, a forgatható utalvány kibocsátásának végzését. Végül akár elrendelheti a kibocsátott forgatható utalványok forgalomból történő kivonását, és/vagy megsemmisítését.

A Felügyelet által kirendelt helyszíni ellenőr a kiegészítő pénzügyi tevékenység valamennyi területén folytathat ellenőrzést, részt vehet a testületi üléseken és kinyilváníthatja a véleményét, valamint javaslatot tehet a hiányosságok megszüntetésére. A Felügyelet adott esetben felügyeleti biztost rendelhet ki az utalvány-kibocsátó szervezet vezetősége mellé (helyett), aki a megbízási ideje alatt egy személyben gyakorolja a jogokat és viseli a felelősséget.

A pénzhelyettesítőkre, köztük a forgatható utalványokra vonatkozó szabályozás megalkotása következtében, mivel a kibocsátó szervezetek körültekintő működése már nem csak az önkéntesség és önszabályozás elvén alapul, jelentősen mérséklődtek az ügyfelek által viselt kockázatok.

Jogforrások

- A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (Hpt.)
- Az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi XCVIII. törvény (a továbbiakban: Módtv2.)
- A belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló, 2007. november 13-i 2007/64/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv
- A pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV törvény
- A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (hatályon kívül)
- 48/2014 (XI.27.) MNB rendelet a jegybanki információs rendszerhez elsődlegesen a MNB alapvető feladatai ellátása érdekében teljesítendő adatszolgáltatási kötelezettségekről

4.2. Kereskedés a helyi pénzzel, különös tekintettel az adózás szabályaira

A helyi pénz forgalomba helyezésének feltételeiről, jogszabályi háttérének változásairól külön fejezetben részletes elemzés készült. Ám a vele való kereskedés, valamint a kapcsolódó számviteli és adózási szabályok megértéséhez célszerű röviden összefoglalni a kibocsátáshoz és a belföldi fizetési műveletekhez kapcsolódó tevékenységeket.

Jogszerű működési gyakorlat

A hitelintézeti törvény módosítása megszüntette a helyi pénz körüli anomáliákat és rendezte a kibocsátó szervezet jogállását. A helyi pénzt forgatható utalványként nevesítette és a kibocsátására vonatkozó tevékenységet beemelte a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások körébe. A helyi pénz kibocsátás a Magyar Nemzeti Banknak tett bejelentés mellett és annak ellenőrzése alatt végezhető. Az utalvány kibocsátó adott gazdasági társaság formájában (Rt., vagy Kft.) és szövetkezetként egyaránt működhet, de legalább 10 millió forint, vagy annak megfelelő összegű befizetett jegyzett tőkével kell rendelkeznie.

A pénzforgalmi tevékenységekről szóló hatályos törvénynek megfelelően csak az adott pénzügyi szolgáltatásra vonatkozó, a szolgáltatás lebonyolításában közreműködő felek között létrejött keretszerződésben foglaltaknak megfelelően végezhető helyi pénz kibocsátása és működtetése. A pénzforgalmi szolgáltatási keretszerződés az általános tartalmi kellékeken túl magában foglalja a forgatható utalvány használatára (kereskedésre) vonatkozó szabályokat, a fizetendő jutalékokat és az egyéb költségek körét. A vállalkozások egy ilyen keretszerződés megkötésével csatlakozhatnak az elfogadók köréhez, magánszemélyek vonatkozásában a helyi pénz megvásárlásával és átvételével jön létre a tranzakció. Amennyiben a fizetési művelet, azaz a kereskedés, vásárlás részben, vagy egészben forgatható utalvánnyal történik, a keretszerződésben a felek fizetési műveleti értékhátart is meghatározhatnak.

A helyi pénz megvásárlásakor valójában a felek pénzt cserélnek forgatható utalványra, amely nem minősül gazdasági tevékenységnek, hiszen nincs szó ellenértékes ügyletről. Mivel az Áfatörvény tárgyi hatálya erre nem terjed ki, így ezt az eseményt értelemszerűen nem szükséges számlával, vagy nyugtával kísérni, azonban az elszámolást alátámasztandó egy számviteli bizonylatot szükséges mellékelni. A helyi pénz többször felhasználható és nem kell rögtön beváltani, így a benne lévő pénz nagyobb forgási sebességet tesz lehetővé, elfogadása és használata önkéntes.

Az elfogadó helyek általában 2-3%, esetenként 5-10% kedvezményeket is biztosítanak, természetesen szerződéses kötelezettség alapján. Pl.: a Bocskai Korona elfogadó hálózatában akad partner, amelyik 20%-os kedvezménnyel vesz részt a helyi szolgáltatás-kereskedelem élénkítésében.

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény szabályai szerint amennyiben egy gazdasági esemény megváltoztatja az eszközök, illetve azok forrásának állományát, vagy összetételét, bizonylatot kell készíteni (kiállítani), hitelt érdemlően kell bizonyítani és dokumentálni annak megtörténtét a tartalmi és alaki előírásoknak megfelelően.

Amikor a vevő helyi pénzzel vásárol, akkor termékértékesítés, vagy szolgáltatásnyújtás történik. Abban az esetben, ha az eladó elfogadja ellentételezésül, akkor már számlával (nyugtával) kell bizonylatozni a gazdasági műveletet. Igaz, hogy az Áfatörvény szerint az értékesítésről főszabály szerint számlát kell kiállítani, ám abban az esetben, ha a vásárló nem adóalany és az ellenérték adót (áfa) is tartalmazó összegét legkésőbb a teljesítésig a pénzzel (helyi pénzzel) teljes egészében megtérítette és külön nem fejezte ki számla iránti igényét, azaz a helyszínen kifizette, akkor az értékesítőt csupán nyugtaadási kötelezettség terheli.

Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény értelmében a helyi pénz/forgatható utalvány esetében pénzhelyettesítő eszközről beszélhetünk. A helyi pénzzel a vevő ugyanúgy megfizeti a vásárlás után felszámított áfát is, amit a kereskedő – mint az értékesítést terhelő fizetendő adót – köteles a költségvetés felé elszámolni, mintha az áru/szolgáltatás ellenértékének megfizetése a hivatalos pénznemben történne.

A nyugtát a hivatalos fizetőeszközre vonatkozóan kell kiállítani, de fel kell tüntetni rajta a pénzhelyettesítő megnevezését is. Így egyértelműen igazolható a helyi pénz befogadása és tárolása az árusító helyen. Adott régióban az elfogadó helyek bevett gyakorlata, hogy forintban történő vásárlás esetén igyekeznek helyi pénznemben átadni a visszajáró összeg egy részét. Önmagában dicséretes a minél több felhasználó bevonására történő törekvés, de a vásárló természetesen nem kötelezhető az elfogadására.

Áru, vagy szolgáltatás vásárlását követően az eladó köteles a befogadott helyi pénzről a házi pénztárában nyilvántartást vezetni. Ezt megteheti a pénztárgép regiszterein keresztül is, amelyek beállítást követően pontosan nyomon követhető, hogy adott pillanatban mennyi forint, helyi pénz, vagy egyéb valuta került befogadásra. A manuális nyilvántartáshoz nincs kidolgozott formanyomtatvány, az eladó saját maga döntheti el, hogy milyen módszert választ.

A helyi pénz megvásárlásakor, illetve az esetleges visszaváltás alkalmával nem jelentkezik árfolyam nyereség és nem keletkezik árfolyam veszteség sem. Ebből kifolyólag a gazdasági ügylet során csupán a kibocsátó szervezet által felszámított jutalék érvényesül.

Könyvelés szempontjából az Áfa tv értelmében, a kibocsátó szervezet részéről – amíg a helyi pénz visszaváltása meg nem történik – rövid lejáratú kötelezettség keletkezik, a kereskedő, vagy szolgáltató részéről pedig követelésként jelenik meg. A helyi pénz visszaváltásakor a magánszemély vonatkozásában a kibocsátó szervezet részéről felszámított jutalék (általában 2% + ÁFA, de ettől jelentősen el is lehet térni a gyakorlatban, de mindenképpen szabályozottnak kell lennie a kérdésnek) már olyan pénzügyi-gazdasági művelet, melyet már természetszerűleg bizonylatozni kell. A kibocsátó szervezetnek, amennyiben a visszaváltó ügyfél gazdasági társaság, számlát kell kiállítania a jutalékról, amely szerinti értéket az ügyfél költségként (igénybe vett szolgáltatásként), az utalvány kibocsátó szervezet pedig nettó árbevételeként számol el. Az elszámolás tehát bruttó értékben történik.

A feldolgozott külföldi és hazai példák alapján a helyi pénz gyakorlati használhatóságát növelné, ha a készpénz mellett/helyett a virtuális számlapénz valamint a kártyás fizetési módok egyre elterjedtebbek lennének. Amennyiben ez széles körben gyakorlattá válna, a kapcsolódó pénzügyi- és számviteli szabályokat is ehhez kell igazítani. A helyi pénz programjának stabilizálódásában és további térnyerésében elengedhetetlen a pénzügyi- informatikai alapokra történő helyezése.

Helyi pénz lehetséges pénzügyi előnyei

A helyi pénz kibocsátásának tagadhatatlanul vannak pénzügyi előnyei a helyi közösségek számára. A helyi pénz egyik legfontosabb bevétele lehet a 100%-os elhelyezett fedezet hozamának a bevétele. E bevételeket tovább emeli, hogy a helyi pénz egy bizonyos részét nem vásárlás céljára fordítják, mert a gyűjtők a pénzből minden bizonnyal elraknak néhány címletet emlékébe. További hatás, hogy – a hivatalos fizetőeszközhöz hasonlóan – az elveszett vagy megsemmisült helyi pénzek összértéke szintén nem kerül beváltásra, tehát az is a kibocsátó szervezet adósságának (kötelezettségének) csökkenése, azaz nyeresége. A helyi pénz további speciális hozadéka, hogy a beváltó pénzintézet visszaváltáskor jutalékot és egyéb költségeket határozhat meg. A megállapított jutalék mértéke változó.

Az utalvány-kibocsátó szervezet dönthet úgy, hogy kezdeményezi a forgalomban lévő helyi pénz egy részének, vagy egészének visszaváltását. Ebben az esetben a tagok, illetve az elfogadó helyek kötelesek a birtokukban lévő helyi pénz bankjegyeket visszaváltani. A visszaváltás minden esetben névértéken történik, a forinthez képest az átváltási arány 1:1. Az erről szóló intézkedéseket a működési szabályzatban rögzíteni kell.

A helyi pénz rendszerének további lehetséges fejlődési iránya a cafeteria rendszerbe történő integrálódás. Mint ismeretes a száz milliárdos forgalmat lebonyolító utalvány piacon belül az étkezési utalványok is évente több száz millió forintértékben fordulnak meg az önkormányzatok és a vállalkozások jóvoltából. Mindez az utalvány kibocsátó cégeknek 6-10%-os jutalékokkal számolva komoly hasznot jelent. Ráadásul a kis- és közepes vállalkozások nagy része nem képes befogadni az utalványokat, az jellemzően az élelmiszerlánc multiknál vásárolható le. Az utalvány kibocsátó szervezetnek tehát a helyi és térségbeli kkv szektor képviselőivel kell szerződést kötnie és megnyerni őket a gazdaságélénkítő program támogatásához. Számukra a csatlakozás további bevételi forrást jelent, míg velük szemben a multinacionális vállalatoknak minden bizonnyal nem érné meg a befektetett munka. A visszaváltáskor említett 1-2%-os jutalék még mindig olcsóbbá teszi a helyi pénz használatát, hiszen pl. az étkezési utalvány költsége elérheti akár a 10%-ot is.

5. A helyi pénzek gyakorlatának elemzése

A tanulmánynak ebben a fejezetében foglaljuk össze, hogy a nemzetközi tapasztalatok és a hazai gyakorlat alapján milyen előnyei vagy éppen hátrányai vannak a helyi pénz bevezetésének, milyen fajtáival találkozhattunk a tanulmányban, mely tényezők befolyásolják a használhatóságát, van-e a kezdeményezésnek marketing értéke illetve milyen érzékelhető hatásról számolnak be interjúalanyaink.

5.1. Helyi pénzek előnyei, hatásai

Láthattuk a tanulmány előző fejezeteiben, hogy a világban a helyi pénzek jellemzően akkor kaptak nagyobb lendületet, amikor valamilyen gazdasági válság erre kényszerítette a piacok szereplőit. Akkor, amikor „pénzhiány” lép fel, azaz a gazdasági folyamatokat katalizáló országos pénz valami miatt kikerül a forgalomból, vagy csak korlátozottan érhető el, szükség lehet valamilyen pénzhelyettesítő bevezetésére. Előfordul, hogy a „szükségpénzek” a válság után is tovább élnek, ilyen például a világ legidősebb működő alternatív pénze a svájci WIR. Az idők folyamán azonban ez a valuta is egyre jobban közelít a normál bankmenethez.

Azt is láthattuk a külföldi példáinkban, hogy egy-egy közösség épp a normál kapitalista üzletmenet negatív hatásait szeretné mérsékelni, tenni szeretne valamit a helyi gazdaságért, helyben tartaná az erőforrásokat és az értékeket - egy sor kezdeményezés indult el idealisztikus elvek alapján. Ezek közül elég kevés lett hosszú életű, a „túlélők” közül mutattunk be három példát a nemzetközi tapasztalatok részben.

Bár szívességbank, tálum kör, zöld dollár kezdeményezések már korábban is voltak, sőt vannak ma is Magyarországon (jellemzően baráti társaságok, kisközösségek informális együttműködéseként), a tanulmányunkban elemzett helyi pénz bevezetésének lehetősége 2010-ben teremtődött meg. A hatályos törvények értelmében nem helyi pénzről van szó, bár ez a köznyelvben elterjedt megnevezése, a forgalomban levő helyi pénzek tulajdonképpen „készpénzt helyettesítő utalványok”. Olyanok például, mint a cafeteria rendszer egyes elemei, és bizonyos szintig a működésük is hasonló. Ott használhatjuk, ahol ezeket elfogadják, az elfogadóhelyekkel a kibocsátó szerződést köt, azaz egyfajta elvi megállapodás születik arról, hogy a „papírdarabot” helyben, pénzként elfogadjuk. A felhasználói körben a helyi pénz mögött is ott van a mindenkori hivatalos pénzekre is jellemző bizalmi egyezmény. A helyi pénz utalvány persze sokkal több, mint egy cafeteria elem, pl. annyiban, hogy nem csak egy tranzakcióban vesz részt, hanem a kereskedők, szolgáltatók egymás között is használják, kvázi pénzként viselkedik, csereeszközként az adott térségen és az elfogadóhelyeken belül.

A helyi pénzek előnyei, pozitív hatásai, amelyekről minden helyi pénz kezdeményezés beszámol akár tényekkel alátámasztható jelenséggént, akár megfogalmazott célként - a következők:

Gazdaságélénkítő hatás

A tanulmányunkban bemutatott történelmi példák (Wörgl, WARA, WIR) a gazdaságélénkítő (sőt, gazdaságmentő) hatást kétségtelenül bizonyítják, igaz, azok a helyzetek gazdasági válság helyzetek voltak, így a hatás is sokkal erőteljesebb lehetett. Elég talán arra gondolnunk, hogy amíg Wörgl esetében 1932-ben a pénz forgási sebessége tizennégyszerese lett a schillingnek a Chiemgauer esetében sokkal tompítottabb, 2,5-szörös „gyorsulásról” számolnak be a működtetők, ami még így is jelentősnek tűnik, de nagyságrendileg kisebb, mint a nagy előd esetében. Akik ma Magyarországon helyi pénz kiadásába fognak, általában a gazdaságélénkítő hatását tartják, remélik a legfontosabb előnyének. Annak a térségnek a gazdaságát fogja erősíteni, ahová az adott pénz megszületik.

Ha országos példát nézünk, akkor azt láthatjuk, hogy az üdülési csekk bevezetése annak idején nagyban élénkítette a hazai turizmust. Tehát a „térsg” lehet akár egy egész ország, de ehhez persze már országos hatókörű döntéshozatalra van szükség, és ennek elemzése nem tartozik a jelenlegi írásunk témái közé.

Összefoglalva, a gazdaságélénkítő hatás két forrásból származik:

- Megnő a „pénz” forgási sebessége (olyan, mintha több pénz lenne a gazdaságban)
- A földrajzi korlátok között elfogadott helyi pénz miatt a helyben megtermelt javak kereskedelme megélénkül

A pénz forgási sebességéből adódó előnyt már példákkal támasztottuk alá, igaz, erre magyarországi helyi pénz esetében még nem történtek felmérések. A hazai interjúkból az derül ki, hogy Sopron vagy a Balatoni Korona esetében még nem mérhető jelentős forgási sebesség növekedés. Az Alsómocsoládi Rigac szemléletében és gyakorlatában is más, mint a többi helyi pénz, itt a helyi pénz a gazdaságélénkítő program része, és a polgármester elmondása alapján itt jelentkezik – nem mért, de érzékelhető – forgási sebesség növekedés. Hajdúnánás esetében is feltételezhető, hogy az önkormányzat közvetlen felügyelete alatt álló Bocskai Korona irányított használata eredményezheti a helyi pénz forgási sebességének növekedését.

A másik várt hatás, hogy a pénz helyben marad, azaz, hogy a helyben megtermelt javak vagy a kínált szolgáltatások kelendőbbek lesznek. Helyi pénzért értékesítve ezeket a javakat, a forrásokat helyben lehet tartani, helyben lehet fejlesztésekre, szépítésre, építésre használni. Ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy a pénz rögtön a közösséghez jut, csak és kizárólag közösségi célokat szolgál. Hiszen közvetlenül magánszemélyek, helyi cégek boldogulását segíti, de ezzel közvetve – mivel ők a helyi közösség tagjai – a saját térségük, településük fejlődik általuk. Könnyen beláthatjuk, hogy ha a kereskedőnek van pénze az árukészlet bővítésére, vagy a szállásadónak a szálláshely minőségi fejlesztésére, vagy marketingre, ez mindenképpen visszahat a település egészére.

Közösségépítés

A jelenlegi jelentős hazai kezdeményezések esetében a helyi közösség fejlődését, megerősödését a helyi pénzek közvetett hatásának tekintik, hiszen erősítheti a helyi büszkeséget, a lokálpatriotizmust, a helyi értékek felismerésének lehetőségét. A Balatoni Korona Zrt. elnöke-vezérigazgatója elmondása szerint épp ez a közösségépítő, közösség fejlesztő hatás az, amelyet sokkal nagyobbban, „ütősebbnek” gondoltak a tervezéskor, és a közösségépítés hiányát látják az egyik legnagyobb kihívásnak a helyi pénz esetében.

A kivétel itt is az Alsómocsoládi Rigac, hiszen ennek esetében már a bevezetést megelőzően kikérték egy közösségfejlesztő szakember véleményét, tehát ezen a településen nem másodlagos hatásnak tekintették a közösség erősítését, hanem elsődleges célnak, vagy legalábbis egynek az elsődleges célok között.

Főleg külföldi példák esetében, vagy az informális hazai kezdeményezéseket megismerve láthatjuk, hogy sokszor közösségek kezdik el a helyi pénz szervezését, azért, mert a gazdaság a társadalom és a fenntarthatóság problémáinak egyik kezelési eszközét látják benne.

Munkahelyteremtés

A gazdaságélénkítő hatás várható következménye, hogy az adott területen, településen megnő a nyílt munkaerő-piaci munkahelyek száma. „A gazdasági helyzet javulása középtávon a foglalkoztatás növekedését hozza magával, amely további kedvező irányba befolyásolja a helyi gazdaságot” - olvasható a Bocskai korona honlapján.

Látható, hogy a helyi pénz programok megvalósítói esetében sem azonnali, közvetlen a foglalkoztatás növelő hatása, de ha több termék fogy, több szolgáltatásra van igény az adott területen, nagy valószínűséggel több munkaerőre lesz szükség, pl. turisztikai szezonban a Balatonnál. A munkahelyteremtés a gazdaságélénkítő hatás következménye, lehetőség a térségnek az esetenként akár súlyos munkaerő-piaci kihívások kezelésében.

Egyéb előnyök

- A helyi pénz elfogadója az a szervezet lehet (jellemzően), amellyel a kibocsátó szerződést köt. Ez tehát egyfajta **szűrést, pozitív megkülönböztetést jelent** a helyi gazdaság szereplőinek, ugyanakkor a vevők felé garancia, amely a helyi pénz iránti bizalmat megerősítheti, növelheti.
- Nagy előnye a helyi pénznek az is, hogy **mindig éppen annyi van forgalomban belőle, amennyi kell** - hiszen a cserében részt vevőkön múlik, hogy éppen akkor és annyit használjanak, amennyire szükség van. Ezt alátámasztják interjúalanyaink is. A Balatoni Korona esetében például jelenleg kb. 18-19 millió Ft a kibocsátott mennyiség. A még forgalomba nem helyezett utalványokat a Kinizsi Bank széfjében őrzik, itt van letétben. Ha újabb 5 millió Balatoni Korona forgalomba hozatalára van szükség, akkor kivesznek ennyit a széfből, és ezzel egy időben 5 millió Ft-ot zárol a bank a Zrt. számláján. Visszaváltás esetén a Balatoni Korona visszakérül a széfbe, a számlán felszabadul a forintösszeg, és ebből fizetik ki a visszaváltót.
- A helyi pénz szükségképpen **a globális pénzrendszer negatív jellemzőit is korrigálhatja**. A mai hitelpénz a spekulatív tőkét tápláló hatalmi eszköz, a helyi pénz ellenben *az emberi munkát, a valós értéktermelést közvetítő, azt elszámoló intézmény*, mondja az egyik legismertebb magyar közgazdász, Varga István. Bernard Lietaer, **az egyik legnagyobb és legsikeresebb nemzetközi off-shore pénzügyi alap ügyvezetőjének és pénzáru kereskedőjének** becslése szerint a rendelkezésre álló pénzmennyiség 2-3%-a is elég lenne ahhoz, hogy világszerte minden áruforgalmat le lehessen bonyolítani. A többi 97% spekulációs célokat szolgál, és nemcsak teljes mértékben terméketlen, de veszélyes is mindenki számára. Főleg azért, mert javarészt olyan emberek, és szervezetek kezében összpontosul, akiknek, és amelyeknek egyetlen céljuk, hogy még több pénzt szerezzenek vele. Bernard Lietaer (lietaer.com), egykori kockázatalap-kezelő, központi bankár, az ECU (az euró őse) egyik kidolgozója, jelenleg a Sorbonne professzora, a Cyclos nevű kiegészítő pénznem szoftvert támogatja (önkéntes alapon).
- **Elvileg nincs kamat**, az értékek az adott közösségben maradnak, nem lehet kivonni, exportálni stb., és mindig visszaforgatódik a helyi gazdaságba, hiszen máshol nem használható. A kamat kérdéséről bővebben a helyi pénzek fajtáinál teszünk említést.

5.2. Helyi pénzek kockázatai

Adminisztratív kockázat

Magyarországon a törvényi szabályozás értelmében minden készpénz helyettesítő utalványnak 100%-ban megvan a forint fedezete, tehát teljesen biztonságos a felhasználók számára. A visszaváltásnak minden általunk vizsgált magyarországi helyi pénz esetében vannak költségei, ezek néha elenyészőek (pl. Soproni Kékfrank esetében kisebb, mint a bankkártyás tranzakciók kezelési költsége), de lehet magasabb is, pl. Alsómocsolád esetében 20%, de az ő konstrukciójuk alapjaiban eltér a többi ismertetett helyi pénztől.

A kibocsátónak is lehet kockázata, amely a szokásos üzleti kockázat, hiszen a bevezetés előtt sok energiába kerül a tervezés, a kibocsátáshoz pénz kell, a 100%-os fedezet és a minimum 10 millió Ft-os előírás is visszatartó erő lehet. De a felhasználók - vásárlók, cégek számára nincs igazán adminisztratív kockázata a helyi pénznek.

Működési kockázat

Adminisztratív, pénzügyi kockázata tehát minimális, de a működtetésben a feldolgozott irodalom és elsősorban a személyes tapasztalások, interjúk alapján körvonalazódtak azok a kockázatok, amelyek – szélsőséges esetben – akár az adott helyi pénz megszűnéséhez is vezethetnek. A fő működési kockázatnak szinte minden interjúalanyunk azt tekintette, hogy ha:

- Nincs elég elfogadóhely és
- Nincs elég vásárló

akkor a helyi pénz létjogosultsága kérdőjeleződik meg. Ez a két dolog persze szorosan összefügg, egymást erősíthetik, de gyengíthetik is. Olyan ez, mint az ördögi kör. Az a célunk, hogy jól működő helyi pénz rendszerünk legyen, de a kereskedők akkor csatlakoznak, ha garantált a sok vásárló, a vásárlók meg akkor foglalkoznak egyáltalán a helyi pénzzel, ha van elég elfogadóhely, és ez az elfogadóhely paletta minél színesebb, minél szélesebb körű és könnyen elérhető.

A helyi pénzek működőképességét tehát alapvetően annak a körnek a nagysága befolyásolja, amelyben elfogadják. Ez véleményünk szerint – a jogszabályi megfelelésen túl – optimalizálható a közösség bevonásával, már a tervezéskor megnyilvánuló tudatos, jól előkészített és következetesen végigvitt marketinggel, és annak a körnek az elköteleződésével, akik az egész gondolatkört valósággá formálják.

„Láthatatlan” kockázat

A helyi pénz kapcsán lefolytatott interjúink alapján még egy kockázatot meg kell fogalmaznunk, amit – jobb híján – **lelki gátnak** neveztünk el. Ez a láthatatlan lelki gát működik a vásárlókban, mert a használhatósága, kedvezményei, lokalitása miatt sokkal komolyabb szerepet is betölthetnének a helyi pénzek a közösségeikben. De valahogy az emberek tartanak tőle, bonyolultnak látják a használatát. E kockázat kezelésének eszköze lehet a soproniak, de mások által is említett tudatformálás, nevelés. A lelki gáthoz tartozik még szerintünk az a félelem, vagy kétkedés, hogy az emberek általában nem hiszik el, hogy vannak olyanok, akik önszántukból, meggyőződésből energiát, pénzt fektetnek egy kezdeményezésbe, ami hosszabb távon, közvetve vagy közvetlenül a közjót hivatott szolgálni. Nincs meg ez a fajta bizalom a társadalomban.

5.3. Helyi pénzek fajtái

Fizikai megjelenés szempontjából

A helyi pénzeket a magyar gyakorlatból kiindulva nyomtatott, biztonsági elemekkel ellátott bankóként kell elképzelni, amely megjelenésében valamilyen formában képviseli azt a térséget, amelyben működik. A kiskereskedelmi mennyiségekben használt helyi pénz esetében ez külföldön is így van, de ez bizonyos nagyságrend felett, főleg, ha az a cél, hogy a kereskedők egymás között is használják, a számlapénz a célravezetőbb. Ennek megfelelően a fizikai megjelenés szempontjából a helyi pénz lehet:

- Nyomtatott formátumú utalvány
- Számlapénz

A kettő nem zárja ki egymást, de jellemzően egyik vagy másik a fő választott forma. A csak számlapénzként létező svájci WIR, amely a világ egyik legismertebb helyi pénze sohasem létezett nyomtatott formában. A németországi Chiemgauer a kezdetekben kézzelfogható papírpénz volt, kizárólag ebben a formában juthattak hozzá a használók, de amikor a kereskedők elkezdtek egymás között is használni a tranzakciók lebonyolítására, a forgalom annyira megnövekedett, hogy készpénzzel már nem volt lebonyolítható. Ezért ma már lehet Chiemgauerben számlát is nyitni.

Magyarországon a nyomtatott megjelenés az elterjedt. Általános jellemzőjük, hogy a külföldi egyszerűbb megjelenéssel szemben komoly, tekintélyt parancsoló a megjelenésük, a magyar helyi pénzek kimondottan szépek. Például a Balatoni Korona tervezője az a Vagyovszky Károly volt, aki a magyar nemzeti valutát is tervezte. Jellemző, hogy a bankókra a térség nagyjainak portréi kerülnek fel, vagy a magyar, esetleg helyi történelem szempontjából fontos helyszínek, büszkeségeink színterei.

Ez egyfajta marketingértéket is hordoz, amiről a településmarketing résznél szólunk bővebben.

Interjúalanyaink közül azonban többen elmondták, hogy a fejlődés egyik lehetőségének tekintik a számlapénz bevezetését.

Lejárat szempontjából

- Lejárat dátummal rendelkezők
- Lejárat nélküliek

lehetnek a helyi pénz utalványok. Itthon és külföldön egyaránt találkozhatunk mindkét formával. A Bocskai Korona és a Balatoni Korona lejáratral rendelkező utalványok. Ennek előnyét abban látják, hogy a helyi pénz záros határidőn belül bekerül a helyi gazdaságba, itt forog. A lejárat természetesen nem jelenti azt, hogy a lejárat dátum után a helyi pénz értéktelen papírdarabbá válik, hiszen részben a törvény kötelezi a kibocsátót, hogy a lejárat után 1 évig még visszaváltsa (a megfelelő díj levonása után), illetve, amennyiben a helyi pénz rendszer tovább működik, amit minden kibocsátó remél, becserélhető lesz új utalványra. A Balatoni Korona esetében pl. két tervet is kidolgoztak arra, hogy a lejárat után is érvényes maradjon a helyi pénz - felülbélyegzés vagy felülnyomás biztosítaná a használhatóságot.

A lejárat nélküli helyi pénzek – Soproni Kékfrank, vagy a bevezetés előtt álló Rábaközi Tallér – mindaddig érvényesek, amíg a rendszer működik, vannak elfogadóhelyek és vannak vásárlók. Így nem kell még külön a lejáratkori adminisztrációval foglalkozni.

Az elrongyolódásból származó károkat cserével tudják biztosítani a lejáratral rendelkező és lejárat nélküli helyi pénz bankjegyek esetében is.

Kamatozás szempontjából

- Kamatmentes
- Negatív kamatozású

lehet a helyi pénz. Sokszor éppen a kamatos kamat által teremtett jelenlegi pénzvilág ellen jönnek létre, így pozitív kamatról a helyi pénzek esetében nem beszélhetünk. Ez csereszköz, nincs felhalmozási, kincsképző funkciója. (Az elfogadó helyek által adott kedvezmények szerintünk a marketing eszközök közé tartoznak, ezért ezt a kérdést ott tárgyaljuk, nem tekinthető a helyi pénzre adott „kamatnak”.)

A klasszikus, geselli modell szempontjából a helyi pénz negatív kamatozású, azaz folyamatosan, havonta, negyedévente, évente veszít értékéből. A wörgli kísérletben például havonta 1%-ot, a Chiemgauer esetében negyedévente 2%-ot.

A negatív kamat célja az, hogy akinél a pénz van, minél előbb felhasználja, elköltse, terméket vagy szolgáltatást vásároljon. A negatív kamatozás érvényesítésének technikája jellemzően az, hogy „meg kell váltani a pénzt”, azaz fizetni azért, hogy a nyomtatott utalvány névértéke ne csökkenjen. A másik módszer, hogy a pénzt jelképező papíron vannak pecsételő helyek, erre példa a Wara, a szénjegy esetében, amikor is a tényleg kisebb lett a pénz értéke, mint eredetileg volt.

A tanulmányban feldolgozott példák közül a németországi Chiemgauerre jellemző ez a típusú kamatozás.

Magyarországon a kamatozással nem foglalkozó utalványok a jellemzőek, tehát a helyi pénz a bankón szereplő értékét tartja, legalábbis nominálisan. Amennyiben az adott gazdaságban magas az infláció, így a nyomtatott érték a piacon egyre kevesebbet ér, ezért ezt akár tekinthetjük is valamilyen szintű negatív kamatozásnak.

Földrajzi lehatárolás szerint

A helyi pénzek használhatóságát, forgási sebességét, forgalomban levő mennyiségét nagyban befolyásolja az is, hogy milyen földrajzi térségben értelmezhető a használatuk. A jelenlegi magyarországi gyakorlatban látható, hogy a csak egy településen használható utalványtól kezdve az országhatárokat is átlépő kezdeményezésekig látunk példákat. Az Alsómocsoládi Rigac csak a település gazdaságában van jelen, mint gazdaságfejlesztési eszköz, és része az önkormányzat költségvetésének. Ám ők is tervezik, hogy kistérségivé teszik a használatot, erről bővebben Dicső Lászlóval készített interjúnkban szólunk.

A másik, szinte csak helyben használt helyi pénz a Bocskai Korona, és a fenti példához hasonlóan az önkormányzatnak erőteljes szerepe van a működtetésben (attól függetlenül, hogy a helyi pénz kibocsátója nem az önkormányzat), de a két település nagysága (Alsómocsolád – 360 fő; Hajdúnánás 18000 fő) a helyi pénz elterjedésében jelentős különbséget jelent.

A Balatoni Korona és a még kibocsátás előtt álló Rábaközi Tallérban közös, hogy egy nagyon jól lehatárolt térség valutája kíván lenni, a Balatoni Korona esetében ez a Várpalota-Tihany tengely (Bakony-Balatonfelvidék pénze), a Rábaközi Tallér esetében pedig a Rábaköz 64 települése. Ez utóbbi fizikai megjelenése egyébként azt sugallja (három nyelvű felirat a bankókon), hogy a kishatár menti forgalomban is gondolkodnak hosszabb távon.

A Soproni Kékfrank is egy viszonylag jól körülhatárolt földrajzi térségben (Sopron és környéke) működik elsősorban, de a kezdetektől átnyúlik Ausztriába és kis mértékben Szlovákiába, valamint a „szimpátia elfogadóhelyek” miatt országosan több helyen, akár Csongrád megyében is megtalálható.

Kibocsátó szempontjából

A kibocsátó szervezet szempontjából vizsgálva a kérdést, a következőket láttuk. A külföldi működő példáink esetében Európában a szövetkezeti forma a mérvadó: a WIR esetében a WIR Gazdasági Gyűri Szövetkezet, a Bon Netz Bon esetében a helyi Szociális Gazdasági Szövetkezeti Hálózat, míg a Chiemgauer esetében a Regio Szociális Szövetkezet a kibocsátó és felelős, kezelő szervezet.

Magyarországon a forgatható utalvány kibocsátása a Magyar Nemzeti Banknak tett bejelentés mellett végezhető, az erre vonatkozó rendelkezések betartását is a központi pénzügyi ellenőrzi. Az elfogadott törvény szerint az utalvány kibocsátója részvénytársaságként, korlátolt felelősségű társaságként, vagy szövetkezetként működhet, és legalább 10 millió forint vagy annak megfelelő összegű befizetett jegyzett tőkével (vagyonni hozzájárulással) kell rendelkeznie.

Az utalvány kibocsátó – eltérő rendelkezése hiányában – egyéb üzleti tevékenységet is végezhet azzal a korlátozással, hogy a pénzügyi és az utalvány kibocsátási tevékenységen kívül más kiegészítő pénzügyi szolgáltatást nem folytathat.

A vizsgált példáinkban jellemzően a törvénynek megfelelően alakul a kibocsátó szervezet: a Soproni Kékfrank és a kibocsátásra felkészült Rábaközi Tallér esetében ez a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet, a Balatoni Korona esetében a Balatoni Korona Zrt. és a Bocskai Korona esetében a Hajdúnánási Holding Zrt.

A sorból kilóg az alsómocsoládi példa, itt a helyi pénzt az önkormányzat bocsátja ki és kezeli az elszámoló központon keresztül, ami szintén az önkormányzat része. A Helyi Pénzek Szövetsége – a jogszabályi megfelelőség miatt – az alsómocsoládi Rigacot nem tekinti igazi helyi pénznek.

5.4. Marketing érték

Ahhoz, hogy a helyi pénz betölthesse a megálmodói által neki szánt szerepet a jogi és logisztikai kérdések mellett a marketing kérdése sem kerülhető meg. Be kell vezetni, meg kell ismertetni a lakossággal, közösséggel, a vállalkozókkal és más együttműködőkkel.

Külső marketing

A magyarországi helyi pénzek marketingje jellemzően a bevezetéskor kap, kapott hangsúlyt. Ekkor készülnek el azok a tájékoztató anyagok, kiadványok, online megjelenések, PR cikkek, amelyek segítik, hogy a hír mindenkihez eljusson. Fontos az is, hogy a helyi pénzek jellemzően rendelkeznek jól működő, folyamatosan karbantartott honlappal, ahol az alapinformációkon túl az elfogadóhelyek aktuális listája és az alkalmazott kedvezmények mértéke megtalálható.

A helyi pénzek kibocsátói, működtetői természetesen tudják, hogy az érdeklődés fenntartása érdekében a marketingre folyamatosan figyelni kell, meg kell ragadni minden alkalmat a népszerűsítésre, ugyanakkor azt is megtudtuk az interjú alanyainktól, hogy viszonylag keveset tudnak erre költeni.

A helyi pénz a sajtó, pl. a megyei napilapok számára mindig jó téma. Egy-egy cikk megjelenése mindig segíti a helyi valuta terjedését. Ezen kívül a napi használatban a kibocsátó helyek irodáiban, a turisztikai információs irodákban fontos, hogy nyomtatott anyaghoz is hozzáférhessenek az érdeklődők.

A grafikai megjelenés szintén nagyon fontos, szoltunk már arról, hogy a magyar helyi pénzek szépek. Fontos, hogy a marketing anyagok is igazodjanak ehhez a megjelenéshez, a marketing anyagok arculata figyelemfelkeltő kell, hogy legyen. Lényeges reklámhordozó például az elfogadóhely matrica, célszerű feltűnőre tervezni.

A közös megjelenés is komoly marketing értéket hordoz. A helyi pénz bevezetésének szakaszában a csatlakozó elfogadóhelyeket fel kell kutatni, esetenként talán meg is kell győzni. Ám, ha a régió vállalkozásai látják, hogy a helyi pénz betölti a remélt gazdaság- és forgalomélénkítő funkciójukat, maguk jelentkeznek majd, hogy a közös megjelenés, a „klubba” tartozás előnyeiből részesüljenek, és ehhez hozzáteszik a saját részüket.

Általánosságban a jó marketing fontos annak érdekében, hogy a helyi pénzt megismerje a közösség, legyenek csatlakozó elfogadó helyek - tehát segíti, hogy az alapvető célját, a helyi gazdaság erősítését elérhesse. Nem elég annyi, hogy a jó cél érdekében szeretnék végezni a tevékenységet, ezt is „el kell adni”. Valahol ott van az üzleti és a nonprofit szféra határán, hiszen a sikeresség nem pusztán profitorientált cél, sokkal inkább eszköz a magasabb rendű célok elérésére.

Település- és térségmarketing

A település/térségmarketinget jelentősen segíti, hogy a helyi pénzek címletein a helyi történelmi nagyságok, jelentős műemlékek kapnak helyet. A Soproni kékfrank esetében Esterházy Pál (Sopron megye főispánja), Kitaibel Pál természettudós, Pejacsevich László horvát bán, Lackner Kristóf polgármester, Joseph Haydn és Liszt Ferenc zeneszerzők szerepelnek a címoldalon, ők azok a nagyságok, akikre a város és a térség nagyon büszke. (<http://www.kekfrank.hu/utalvany.php>)

A Balatoni Korona esetében a történelmi személyek közül Jókai Mór, Dr. Horváth Balázs, Thury György, Dr. Óvári Ferenc, Gizella királyné és I. Andás király szerepel a címoldalakon, a hátoldalakon pedig a Balatoni Korona együttműködő önkormányzatai javaslatára kerültek fel történelmi épületek. (<http://www.balatonikorona.hu/balatoni-korona-cimletek>)

A hajdúnánásiak történelmi személyként – természetes módon – Bocskai Istvánt és koronáját helyezték el a 20.000-es címletű Bocskai Koronán, míg a többi címleten természeti motívumok (kerecsensólyom, tűzok, darvak) és a hajdú élet motívumai találhatóak. (http://www.bocskaikorona.hu/cimlet_nyito.php)

Az alsómocsoládiak már a név kiválasztását is a közösségre bízták, így lett a névadó Rigac Jancsi, a helyben sokszor forgolódo betyár. A Rigac előlapja egységes, minden címleten ugyanaz az alsómocsoládi látkép van, más-más árnyalattal, a hátoldalon pedig a település fontos épületei szerepelnek: az Interaktív Tárház, az Őszi Fény Idősek otthona, a Vendégház és Konferencia Központ, a Faluház és a Szent András Templom.

Attól függetlenül, hogy forgalomba még nem került, a Rábaközi Tallér teljesen elő van készítve. Ezt bizonyítja, hogy a megtervezett papírpénzek megtekinthetők a holnapon. (<http://www.rabakozitallerinfo.hu/index.php/cimletek/bemutato>) A rábaköziek pénzére Hany Istók, Kmetty György, Báró Berg Gusztáv, Laky Demeter, Somogyváry Gyula, Pátzay Pál képmása került.

Szimpatia elfogadóhely, mint marketing érték

A kibocsátó szervezetek határozzák meg, hogy kivel kötnek szerződést, mely vállalkozás lehet a helyi pénz elfogadóhelye. Ezt jellemzően adott földrajzi egységen belül történik, és ehhez tartják is magukat a kibocsátók. Kivéve talán a Soproni Kékfrank utalvány esetében, ahol a személyes kapcsolatok, referenciák alapján az ország több pontján, sőt külföldön is találunk szimpatia elfogadó helyeket.

Kedvezmények

A helyi pénz hazai bevezetésénél fontos érv a használhatóság mellett, hogy aki helyi pénzben fizet, többet kap a pénzéért. Sopronban elmondták, hogy, aki csatlakozik a programhoz elfogadóhelyként, azt valamilyen kedvezményt fel kell, hogy ajánljon. A kedvezmények mértéke nem meghatározott, ám a tapasztalatok alapján jellemzően 5-10% az a mérték, amely már jelent valamit a felhasználó lakosságnak. Ettől persze sok eltérés is van, a Balatoni Koronát elfogadó ABC-k pl. egységesen 1% kedvezményt nyújtanak, Sopronban akár 20% kedvezményt is kaphatunk egy tisztítóban, de arra is van példa, hogy a kedvezmény mértéke a fogyasztásunk nagyságától függ.

Tanulmányutunk során kipróbálhattuk a BNB használatát a baseli helyi piac ételudvarában. Az ételudvar vállalkozói különálló kis cégek. Nem mindenki fogadja el a BNB-t, de jellemzően nem volt gond a felhasználásával. Arról nincs statisztikánk, hogy hányan fizettek helyi bon-nal aznap, de nem tűnt úgy, hogy ez különleges dolog lenne. Személyenként 20 CHF-ot váltottunk át, 22 BNB-t kaptunk cserébe, így a 10% kedvezmény már a váltásba is beépült.

Tudatformálás, edukáció - belső marketing

A kockázatok között már említett lelki gátak leküzdésének eszköze lehet az a tudatformáló tevékenység, amely a helyi közösséget bevonja a tervezésbe. Így egyrészt látszik, hogy milyen fogadtatásra számíthat a helyi pénz. Másrészt ötleteket adhat, ha külső szemmel is ránéz valaki a tervekre. Ezen kívül fontos lenne, hogy a tájékoztatás a helyi pénzek kapcsán kitérjen arra is, hogy a térség, település lakossága körében tudatosítsa, hogy miért került bevezetésre, milyen előnyei lehetnek, hogyan kezelhet egy sor dolgot a helyi gazdaság fejlesztéstől - egyes világméretű problémákig, szóval tudatosítsa, hogy miért jó a rövid távú, kisebb-nagyobb kedvezményeket adó felhasználás mellett. Mivel példáink is csak úgy nyilatkoztak a fenti kérdésben, hogy „jó lenne, de többre számítottunk”, ezért ezt a javaslatok között tárgyaljuk, ott tüntetjük fel.

Használhatóság

A helyi pénzt akkor használják szívesen és gyakran – a már meggyőzött emberek, vállalkozások – ha a használat nem okoz különösebb nehézséget, kényelmetlenséget. Az Ithaca Hour kitalálójának listájában láthattuk, hogy nem lehet nehézkes az alternatív pénz használata. Akkor működik jól, ha ugyanúgy lehet fizetni vele akár a kiskereskedelembe, akár kereskedők, termelők egymás közötti tranzakcióiban, mint az adott ország törvényes fizetőeszközével.

Mindezek mellett azt láttuk, hogy a példamutatás, az elkötelezett vezetők, a hitelesség és a felépített, vonzó partnerlista a legfontosabb marketing értékei a helyi pénz kezdeményezéseknek.

5.5. Összehasonlítás

Az elemzésben megfogalmazott kérdéseket összefoglalva tartalmazza a következő táblázat, amely az egyes szempontok szerinti könnyű, áttekinthető összehasonlítást teszi lehetővé.

Helyi pénzek összehasonlítása					
Szempontok/helyi pénz	Alsómocsoládi Rigac	Balatoni Korona	Bocskai Korona	Rábaközi Tallér (előkészítés alatt)	Soproni Kékfrank
Kibocsátó szervezet	helyi önkormányzat	Balatoni Korona Zrt.	Hajdúnánási Holding Zrt.	HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet	HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet
Fizikai megjelenés	papírpénz	papírpénz	papírpénz	papírpénz	papírpénz
Számlapénz	nem	nem	nem	nem	nem
Lejárat	nincs	igen (2016. 12. 31.)	igen (2016. 12. 31.)	nincs	nincs
Kamatozás	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs
Földrajzi lehatárolás	Alsómocsolád	Várpalota – Tihany tengely (Bakony-Balaton-felvidék helyi pénze)	Hajdúnánás	Kapuvár és kistérsége, Rábaközi térség 64 települése	Sopron vonzáskörzete és a határon átnyúló összefüggő járások
Felhasználók köre	lakosság, helyi önkormányzat	lakosság, helyi vállalkozások	lakosság, vállalkozás, önkormányzat, szociális szövetkezetek	lakosság, helyi vállalkozások	lakosság, helyi vállalkozások
Kedvezményeket ad-e	nem	igen	igen	igen	igen
Kezelési/visszaváltási költség	20%	2%+ÁFA	Csak az elfogadó helyek számára biztosított. A visszaváltási jutalék mértékét a szerződött elfogadóhely által nyújtott kedvezmény aránya határozza meg.	0,25 század % + ÁFA	0,25 század % + ÁFA
Váltási arány a forinthez viszonyítva	1:1	1:1	1:1	1:1	1:1
Címletek	100, 500, 1.000, 2.000, 5.000	500, 1.000, 2.000, 5.000, 10.000, 20.000	500, 1.000, 2.000, 5.000, 10.000, 20.000	500, 1.000, 2.000, 5.000, 10.000, 20.000	500, 1.000, 2.000, 5.000, 10.000, 20.000
Helyi adók fizetésére alkalmas?	Igen	nem	nem	nem	nem
Bevezetés időpontja	2013	2012	2012	a kibocsátás még előkészítés alatt	2010

6. Következtetések, javaslatok

A KoopeRáció⁺ kiemelt program által összeállított tanulmányban eddig áttekintettük, hogy a helyi pénzek honnan erednek, milyen történeti körülmények segítették terjedésüket, milyen külföldi és magyarországi példákkal találkozhatunk manapság. Külön szoltunk a hazai jogszabályi környezetről, az alapítás és működtetés jogszerű kereteiről és az adózás vonatkozó kérdéseiről. A tények és gyakorlat feltárása után sok szempontból elemeztük a helyi pénzek jelenlegi gyakorlatát, amelyet egy összehasonlító táblázat foglal össze.

A helyi pénz kérdésköre egy sokszereplős játék, ezért javaslatainkat az interjúk és a nemzetközi tapasztalatok alapján külön fogalmazzuk meg a helyi pénzeket kibocsátók, az azt használók (lakosság és vállalkozások, egyéb szervezetek), a helyi pénz bevezetését tervezők és a döntéshozók számára. Külön szolunk a helyi pénzek szerepéről a szociális gazdaságban. A fejezet végén a helyi pénzek működtetésének alapvető kritériumait foglaljuk össze.

6.1. Javaslatok kibocsátó, működtető szervezeteknek

- Időt és energiát kell áldozni a „belső marketingre”, azaz az ismeretterjesztésre, a térség, vagy település lakosainak tudatformálásra, oktatásra (iskolai programok, promóciós rendezvények) amellyel közelebb hozhatják a felhasználó lakossághoz a helyi pénzeket
- Dolgozni kell az elfogadóhelyek bővítésén, ez hozhat újabb felhasználókat
- Fontos a folyamatos jelenlét, hírverés, aktív marketing
- A körforgás beindítása, gyorsítása érdekében a vásárló - kereskedő - forintra váltás kör helyett segíteni kell azt, hogy a kereskedők egymás közötti elszámolásra is használják a helyi pénzt
- Bővítés: amennyiben úgy látszik, hogy a lakossági felhasználókból már nem lesz sokkal bővebb a kör, a papírpénz mellett a számlapénz lehetőségének megteremtése ajánlható (a legnagyobb alternatív pénz, a WIR csak számlapénzként és csak vállalkozók között volt értelmezhető, ez mozgatta meg igazán a helyi gazdaságot)
- A használat egyszerűsítése növelheti a használói kört
- Naprakész honlap működtetése, közösségi média lehetőségeinek kihasználása
- Elkötelezett, agilis vezető alkalmazása

6.2. Javaslatok helyi pénzek használóinak

- Vállalkozások esetében a közös marketing, megjelenés komoly értéket hordoz
- A helyi pénz használata erősíti az adott vállalkozás társadalmi szerepvállalását
- A lakosok javasoljanak elfogadóhelyeket a kibocsátó számára
- A vállalkozások, nonprofit szervezetek és lakosok egyaránt legyenek aktív részesei a folyamatnak, keressék a helyi pénzt, vegyenek részt a népszerűsítő folyamatban
- A lakosok használják aktívan vásárlásaikban, hiszen minél több a vásárló, annál nagyobb eséllyel csatlakoznak újabb elfogadóhelyek
- Javasolható, hogy a vállalkozók használják az egymás közötti kereskedelemre (ezt a számlapénz bevezetése segítheti)

6.3. Javaslatok helyi pénzt bevezetni tervezőknek

- Ismerjék meg a hazai példákat, amelyeket komoly elméleti szakemberek, gondolkodók, és gyakorlatias közgazdászok alakítanak ki, akik szívesen adnak tanácsokat is

- Ismerjék meg alaposan a jogszabályi hátteret, kérjenek jogi, közgazdasági, közösségfejlesztési segítséget és szánjanak időt az előkészületekre – a közösségnek szüksége lehet erre, hogy befogadja a kezdeményezést
- Ismerjék meg a helyi pénzek elméleti előnyeit és vessék össze a most működők gyakorlati tapasztalataival
- A helyi pénz tervezésébe a kezdetektől célszerű bevonni a helyi közösség tagjait, a közösségi tervezés folyamata lehet, hogy hosszabb lesz, de nagy valószínűséggel egy jobb rendszer alakul ki, és bizonyos, hogy a kezdeményezés elfogadása, fogadtatása sokkal pozitívabb lesz, hiszen a közösség magáénak érzi a dolgot
- Fontos a tervezési folyamat (kisebb lépések az elején, tervezett növekedés, folyamatos értékelés, jobbítás)
- A helyi pénz kezdeményezésnek és működtetésnek lehetőleg legyen több szereplője: önkormányzat, nonprofit szervezetek, helyi pénzintézet, vállalkozások stb.
- A tapasztalatok szerint a kezdeményezésnek kell, hogy legyen „arca”. Valaki, aki felvállalja a kezdeményezés folyamatos bemutatását, ismertetését, marketingjét – főleg az elején, nem mindig könnyű legyőzni a bizalmatlanságot, és talán még nehezebb a közönyt

6.4. Javaslatok döntéshozóknak

A helyi pénzeket kibocsátó szervezetek, és az általuk létrehozott Helyi Pénzek Szövetsége előkészített néhány olyan javaslatot, amely a helyi pénz régiós használatát segítheti:

- Teremtődjön meg annak a jogi lehetősége, hogy a helyi lakosok, vállalkozók a helyi adókat az adott térség helyi pénzében fizethessék be
- Ahol van helyi pénz, ott kerüljön be a kedvezményes adózású cafeteria elemek közé. Veszprém pl. az önkormányzat az év végi jutalmak egy részét Balatoni Koronában fizette ki. Ez a forgatható utalvány is használható az élelmiszerboltok nagy részében, Erzsébet utalványként használhatják, akik hozzájutottak és még egy kis kedvezményt is jelent. Amennyiben része lenne a cafeteria-nak – a kibocsátók erre számítanak – a nagyvállalatok egy része meggyőzhető lenne a használat mellett, és ez nagymértékben növelné a helyi pénz népszerűsítését
- Szintén a HPSZ javaslata, hogy a helyi fejlesztések közbeszerzéseiben a helyi vállalkozói körben használható legyen a helyi pénz, pl. 10%-ban. A közbeszerzési döntéshozók nem látják a rendszer bevezetésének jogi akadályát, központi akarral ezt el lehetne érni

6.5. Helyi pénzek a szociális gazdaságban

Mivel a helyi pénzek emberközelsége és céljai (munkahelyteremtés, helyi piacok, helyi termékek támogatása, közösségi értékek előtérbe helyezése, környezetvédelem, fenntarthatóság stb.) összecsengenek a társadalmi vállalkozások, és egészében a szociális gazdaság céljaival, a szerepvállalás természetes ezekben a törekvésekben. Nem láttunk viszont olyan akár piaci, akár társadalmi feladatot, amely érdekében csak a társadalmi vállalkozások lennének képesek lépni, vagy nekik lenne előnyös a helyi pénz használata. Javasoljuk, hogy:

- Ezek a speciális vállalkozások vegyenek részt egy-egy közösség helyi pénzének már a tervezésében
- Ahol erre lehetőségük van, vegyenek részt a működtetésben (pl. Alsómocsoládon így történik, illetve Hajdúnánás is példa a helyi szociális szövetkezetek aktív részvételére)
- A társadalmi vállalkozásokat is erősítik azok az együttműködések, amelyeket a helyi pénzek generálhatnak, a hálózatosodás érdekében ezért is jó, ha részt vesznek ezekben a kezdeményezésekben. Aktív szerepvállalásuk segíthetik saját küldetésük beteljesítését, üzleti céljaik elérését

- Szociális szövetkezetek elfogadóhelyként is szerepelhetnek, így is színesítve a palettát
- Tapasztalatunk az, hogy önkormányzati tagságú vagy az önkormányzat által támogatott szociális szövetkezetek organikusabban kapcsolódnak a helyi pénzekhez, ez Alsómocsoládon és Hajdúnánáson jellemző

6.6. A „Helyi pénz” (forgatható utalvány) működőképes rendszerének alapvető kritériumai

Jogszabályi és pénzügyi feltételek

(A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. tv. valamint az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. tv. alapján)

- A kiegészítő pénzügyi szolgáltatást be kell jelenteni a Magyar Nemzeti Bank (MNB) részére
- Megfelelő társasági forma alkalmazása: "Utalvány-kibocsátó részvénytársaságként, korlátolt felelősségű társaságként vagy szövetkezetként működhet." /20. § (2)/
- A kibocsátásra kerülő forgatható utalványok értékének megfelelő (min. 10 millió Ft) összegű pénzeszközök elhelyezése letéti számlán, vagy állampapírban
- Biztosítani kell a forgatható utalványok névértéken történő visszaváltását: "Az utalvány-kibocsátó az utalványbirtokos kérésére ... a forgatható utalványon szereplő címletértékkel megegyező névértékű hazai törvényes fizetőeszközre bármikor visszaváltja." /69. § (1)/
- A pénzforgalmi szolgáltatásért felszámolhatóak bizonyos költségek: "Az utalvány-kibocsátó a forgatható utalvány visszaváltásáért díjat, jutalékot, vagy költséget számíthat fel." /69. § (2)/
- Nyilvánosság és transzparencia biztosítása (Általános Üzleti Feltételek - ÁÜF, elfogadóhelyek listája)
- A forgatható utalványon megfelelő (kötelező) alaki és tartalmi kellékek alkalmazása (névérték, kibocsátó szervezet neve, biztonsági elemek, ha releváns, akkor lejárat idő... stb.)

Gazdasági feltételek

- A kibocsátáshoz rendelkezésre kell, hogy álljon a kezdőtőke, amely részben a kibocsátott utalványok mennyiségének megfelelő forintösszeg, amely zárolásra kerül a számlán (min. 10 millió Ft) és a működtetés kezdőköltségei (kibocsátó, működtető szervezet fenntartása, jogász költségei stb.)
- A helyi pénz képes legyen hozzájárulni a helyi gazdasági folyamatok erősítéséhez, a fenntarthatóság növeléséhez és a helyi közösségek életminőségének javításához
- Megfelelő számú elfogadóhely csatlakozzon a programhoz (minél több és szélesebb körű, annál jobban működik a rendszer)
- El kell érni, hogy az emberek minél többen és minél több alkalommal használják a forgatható utalványt (forgási sebesség növelése)
- Méltányolható kedvezményeket biztosító (promóciós) rendszer kerüljön kidolgozásra és bevezetésre
- Hosszabb távon szükséges lehet a hitelezési és projektfinanszírozási feltételek kialakítása
- Megfelelő infrastruktúra kiépítése (pl.: beváltóhelyek). Meg kell könnyíteni a forgatható utalványhoz történő hozzájutást és annak kezelését

Társadalmi, közösségi feltételek

- A helyi társadalmi közösség és a helyi gazdaság szereplőinek összefogása és együttműködése
- Az oktatás, a szemlélet- és a tudatformálás elősegítése
- Legyenek elkötelezett és tapasztalt szakemberek, segítők, önkéntesek, akik a kezdeményezés mellé állnak
- Az utalványbirtokosok és az elfogadóhelyek részéről egyaránt meg kell teremteni az általános közbizalmat a fizetőeszköz és a program iránt
- A kezdeményezés járuljon hozzá a helyi közösségek fejlesztéséhez, az identitás erősítéséhez
- A program segítse elő a hálózatosodást és az együttműködési háló erősítését
- Valósuljon meg a programban résztvevők (pl.: civil szervezetek, szövetkezeti tagság... stb.) szolidaritás alapú támogatása
- Legyen a helyi pénz a helyi közösség szimbóluma, külalakja, motívumai tükrözzék a helyiek identitását
- Megfelelő társadalmi és politikai kapcsolatrendszer épüljön ki! (Az önkormányzat szerepvállalása nem feltétel, de aktív közreműködése sokat segíthet.)
- Nyílt, átlátható és ellenőrizhető működés a hitelesség, a bizalom és az elfogadás érdekében
- A felhasználók és befogadók elégedettség mérése eredményezzen folyamatos visszacsatolást, a tapasztalatok kerüljenek beépítésre a rendszer működésébe

PR- és marketing feltételek

- Marketing terv készítése
- Megfelelő médiakapcsolatok kiépítése, a helyi sajtó megnyerése, saját megjelenési felületek kialakítása (honlap, facebook... stb.)
- Piackutatás végrehajtásával a bevezetés előtt meg kell ismerni és ki kell elemezni a helyi közösségek és a helyi gazdaság szereplőinek véleményét
- Az elfogadóhelyek marketing eszközein (kiadványok, prospektusok, egyéb promóciós eszközök... stb.) is jelenjen meg a helyi pénz
- A települést és a térséget népszerűsítő marketing elemek között is szerepeltetni kell a forgatható utalványt, valamint a kapcsolódó programot és annak filozófiáját

6.7. Zárszó

Tanulmányunk végkövetkeztetése, hogy a helyi pénznek megvan a maga helye és szerepe, erősítheti a helyi gazdaságot és közösséget, hozzájárulhat a foglalkoztatási helyzet javításához, kezelheti a globalizációból adódó egyes kihívásokat (fenntarthatóság, szállítási távolságok csökkentése, helyi termékek fogyasztása, helyi értékek felismerése). Mindehhez alapos előkészítő munkára, a piac megismerésére, előzetes felmérésekre és leginkább elkötelezett, hiteles szószólókra van szüksége. Mert ugyanúgy, ahogy nagyon sok minden a világban, az emberi gondolat teremtő ereje mozgatja ezt a jó szándékú, közösségerősítő, emberségünket segítő „vállalkozást”. És ezek miatt az elemek miatt – a szociális gazdaság eszméivel összhangban – lehet és van szerepe a társadalmi vállalkozások körében is.

7. Függelék

7.1. Szakértői állásfoglalás

Helyi pénzzel történő kereskedés a gyakorlatban, különös tekintettel az adó és számviteli szabályokra

***Készítette:** Berényiné Bosch Cecília OFA Nkft. TÁMOP- 2.4.3 E-13/1 KoopeRáció+ kiemelt projekt pénzügyi szakértője, Budapest, 2015. augusztus 19.*

A „helyi pénz” forgalomba helyezésének feltételeiről, jogszabályi háttérének változásairól külön fejezetben már részletes elemzés készült. Ám a vele való kereskedés, valamint a kapcsolódó számviteli és adózási szabályok megértéséhez célszerű röviden összefoglalni a kibocsátáshoz és a belföldi fizetési műveletekhez kapcsolódó tevékenységeket.

Jogszerű működési gyakorlat

A „helyi pénz” pénzkövetelést megtestesítő, papír alapú fizetési eszköz, amely áruk vagy szolgáltatások ellenértékének kiegyenlítésére szolgál. „Helyi pénz” használatakor a törvényes fizetési eszköz helyett a „helyi pénz”ellenében történik termékértékesítés, szolgáltatás nyújtás. Ezek forintban meghatározott ellenértékét a forint helyett „helyi pénz”-zel egyenlítik ki.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvénymódosítása végre megszüntette a „helyi pénz” körüli anomáliákat és rendezte a kibocsátó szervezet jogállását. A „helyi pénzt” **forgatható utalványként** nevesítette és a kibocsátására vonatkozó tevékenységet beemelte a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások körébe. „Helyi pénz”-t utalvány-kibocsátót a Magyar Nemzeti Banknak tett bejelentést követően és annak ellenőrzése alatt bocsájthat ki. Az utalvány-kibocsátó adott gazdasági társaság formájában (rt., vagy kft.) és szövetkezetként egyaránt működhet, de legalább 10 millió forint, vagy annak megfelelő összegű befizetett jegyzett tőkével kell rendelkeznie.

Az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. tv. tartalmazza az utalvány-kibocsátóra vonatkozó előírásokat, a kibocsátás valamint a használat során követendő eljárási szabályokat. „Helyi pénz” csak az adott pénzügyi szolgáltatásra vonatkozó, a szolgáltatás lebonyolításában közreműködő felek – az utalvány-kibocsátó és az utalvány-elfogadó - között létrejött keretszerződésben foglaltaknak megfelelően fogadható el. A pénzforgalmi szolgáltatási keretszerződés az általános tartalmi kellékeken túl magában foglalja a forgatható utalvány használatára, elfogadására vonatkozó szabályokat, a fizetendő jutalékokat és az egyéb költségek körét, de a felek meghatározhatnak benne fizetési műveleti értékhatárt is.

A vállalkozások egy ilyen keretszerződés megkötésével csatlakozhatnak az elfogadók köréhez. Magánszemélyek vonatkozásában a forint „helyi pénz”-re történő átváltása, ill. a „helyi pénz” átvétele teszi lehetővé annak használatát.

Az utalvány-kibocsátók könyvvezetésére és beszámoló készítésére speciális szabályok vonatkoznak, melyeket az egyes pénz- és tőkepiaci szolgáltatásokat is végző egyéb vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 327/2009. (XII. 29.) Korm. rendelet tartalmazza.

A „helyi pénz” kibocsátásra, felhasználásra vonatkozó általános forgalmi adó szabályok

Az általános forgalmi adó szabályok áttekintésekor szét kell bontani a „helyi pénz”-zel kapcsolatos gazdasági eseményeket és külön kell vizsgálni a „helyi pénz” kibocsátására, az azzal történő fizetésre, visszaváltására vonatkozó általános forgalmi adó törvényi előírásokat és azt, hogy mikor keletkezik általános forgalmi adó fizetési kötelezettség.

A gazdasági események elemzése és az általános forgalmi adófizetési kötelezettség meghatározása során az volt a feltételezés, hogy a termék értékesítőjére, szolgáltatás nyújtójára általános áfa fizetési kötelezettség vonatkozik és nem áfa mentes – a tevékenység közérdekű jellegére tekintettel adómentes, a tevékenység sajátos jellegére tekintettel adómentes – termékértékesítés, szolgáltatásnyújtás valósul meg.

Utalvány-kibocsátás, „helyi pénz” kibocsátás

Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. (Áfa tv.) törvény alkalmazásában az utalvány **pénzhelyettesítő eszköz**. Az Áfa tv. értelmében általános forgalmi adó fizetési kötelezettség termékértékesítéskor, azaz birtokba vehető dolog átengedésekor keletkezik. Azonban az Áfa tv. 9. § (2) értelmében a pénzhelyettesítő eszköz nem minősül birtokba vehető dolognak. Ebből következően nem keletkezik általános forgalmi adó fizetési kötelezettség akkor, amikor az utalvány-kibocsátó a „helyi pénz”-t forint ellenében átadja az utalványbirtokosnak, vagy utalvány-elfogadónak. Itt csak két fizetőeszköz átváltása, cseréje történik meg, amely nem minősül az Áfa tv. szerinti adóköteles termékértékesítésnek.

Mivel Áfa tekintetében nem jön létre adóköteles gazdasági esemény, ezért számla ill. nyugta kibocsátási kötelezettség nem terheli az utalvány-kibocsátót, de számviteli bizonylatot kötelező kiállítani a létrejött ügyletről.

„Helyi pénz”-zel történő fizetésre vonatkozó Áfa szabályok

Az utalványbirtokos (vevő) azokban az üzletekben tud „helyi pénz”-zel vásárolni, azoknál a szolgáltatóknál tud az általa igénybe vett szolgáltatásért „helyi pénz”-zel fizetni, amelyek erre vonatkozó szerződést kötöttek a „helyi pénz” kibocsátójával.

Amikor a vevő a törvényes fizetőeszköz helyett „helyi pénz”-zel egyenlíti ki az általa megvásárolt terméket, vagy igénybevett szolgáltatást az eladónak, szolgáltatást nyújtónak, akkor az Áfa tv. szerinti adóköteles gazdasági esemény jön létre. Függetlenül attól, hogy a fizetés nem forinttal, hanem pénzhelyettesítővel történik. A létrejött termékértékesítésről, szolgáltatásnyújtásról az Áfa tv. szabályai szerint meghatározott adattartalmú számlát, vagy nyugtát kell kiállítani a termékértékesítőnek, vagy a szolgáltatásnyújtónak.

Az ellenértéket „helyi pénz”-zel kifizető vevő tehát az általános forgalmi adót is megtéríti az eladónak. A „helyi pénz”-t elfogadó eladónál, kereskedőnél az Áfa tv. által meghatározott teljesítési dátummal általános forgalmi adófizetési, bevallási kötelezettség keletkezik.

A reá vonatkozóan előírt bevallási határidőig az Adóhatóság felé teljesítenie kell adóbevallási kötelezettségét és amennyiben az adott időszaki elszámolandó adója fizetendő áfát mutat, akkor azt a törvényes fizetőeszközben az Adóhatóság részére át is kell utalni.

Amennyiben egy utalvány-elfogadó vállalkozás forgalmának jelentős részét „helyi pénz”-ben bonyolítaná, az általános forgalmi adó befizetési határidőig gondoskodnia kell arról, hogy a bankszámláján rendelkezésre álljon a befizetendő áfa összege forintban. Ehhez a „helyi pénz”-t vissza kell váltania törvényes fizetőeszközzé az utalvány-kibocsátónál.

A létrejött gazdasági eseményről a számlát, nyugtát a törvényes fizetőeszközre vonatkozóan kell kiállítani, de célszerű rajta feltüntetni, hogy a kiegyenlítése milyen pénzhelyettesítő eszközzel történt. Így egyértelműen igazolható a „helyi pénz” befogadása és tárolása az értékesítés helyén. Amennyiben a termék értékesítője nyugtaadási kötelezettségének pénztárgép alkalmazásával köteles eleget tenni, a pénztárgép regiszterein belül is el kell különíteni a „helyi pénz”-zel történő fizetéseket. Ezt a pénztárgépben a bankkártyával történő fizetés, vagy az egyéb más utalványokkal – pl. Erzsébet utalvány, kultúra utalvány stb. – történő fizetéshez hasonlóan kell kezelni. Ezáltal pontosan nyomon követhető, ellenőrizhető, hogy a pénztárban adott pillanatban mennyi forintnak, mennyi „helyi pénz”-nek, egyéb utalványnak kell lennie.

Utalvány, „helyi pénz” visszaváltására vonatkozó áfa szabályok

A „helyi pénz” visszaváltásakor az utalvány-kibocsátó jutalékot számíthat fel. Ez általában 2% körül alakul.

A visszaváltott „helyi pénz”-ről, ill. az ellenében kifizetésre kerülő törvényes fizetőeszközzől számviteli bizonylatot kell az utalvány-kibocsátónak kiállítania. Amennyiben az utalvány-kibocsátó a visszaváltásért jutalék, vagy más jogcímű díjat számít fel, az gazdasági esemény, és az Áfa tv. szerint adóköteles szolgáltatásnyújtásnak minősül, melyről az utalvány-kibocsátónak számlát kell kiállítania. A felszámított áfát pedig a reá irányadó bevallási határidőig áfa bevallásában be kell vallania és azzal az Adóhatóság felé el kell számolnia.

A „helyi pénz” kibocsátásra, felhasználásra vonatkozó számviteli szabályok

A „helyi pénz”-zel kapcsolatos gazdasági eseményekre vonatkozó számviteli szabályok ismertetésénél is – hasonlóan az Áfa szabályokhoz – célszerű szétbontani a különböző gazdasági eseményeket. A számviteli szabályok az utalvány-kibocsátó, az utalvány-elfogadó és az utalványbirtokos szempontjából is bemutatásra kerülnek.

Utalvány-kibocsátó, „helyi pénz” kibocsátó vállalkozás alapítása

„Helyi pénz”, utalvány kibocsátás kizárólag a Magyar Nemzeti Bank engedélyének birtokában történhet. A nyilvántartásba vételi eljárás igazgatási szolgáltatási díja 50 ezer forint.

Az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. törvény rögzíti az utalványforgalmazóra vonatkozó működési szabályokat. Az utalvány-kibocsátó társaságnak, szövetkezetnek legalább **10 millió forint** összegű jegyzett tőkével kell rendelkeznie, és a saját tőkéje a működése során sem csökkenhet 10 millió forint alá.

Minden vállalkozási tevékenység indításánál szükségszerűen felmerülnek a tevékenység beindításához kapcsolódóan költségek, melyek a működés következő éveiben a tevékenység által elért nyereség által fognak megtérülni. Ezáltal előállhat az, hogy az utalvány-kibocsátó vállalkozás éves eredménye az első egy-két évben negatív lesz. A negatív eredmény viszont csökkenti a vállalkozás saját tőkéjét. Annak érdekében, hogy az utalvány-kibocsátó vállalkozás saját tőkéje ne csökkenjen a törvény által meghatározott minimum 10 millió forint alá, célszerű 10 millió forintnál nagyobb összegű jegyzett tőkével megalapítani a vállalkozást. Az optimális jegyzett tőke összegének meghatározásához üzleti terv elkészítése szükséges.

A 10 millió forint saját tőke biztosítható úgy is, ha az utalvány-kibocsátó társaság, szövetkezet tagjai tőketartalék befizetést teljesítenek.

Az utalvány-kibocsátó kft., rt., szövetkezet alapításához szükséges induló tőkét kizárólag pénzben lehet teljesíteni, apportként nem. Az alapítóknak a tőkét kizárólag olyan hitelintézetnél lehet elhelyezniük, amely nem vesz részt az alapításban és tulajdonosi kapcsolata sincs vele.

Utalvány-kibocsátó, „helyi pénz” kibocsátó vállalkozásra vonatkozó könyvvezetési és beszámoló készítési szabályok

Az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátó könyvvezetési és beszámoló készítési kötelezettségét a számvitelről szóló 2000. évi C. tv. alapján köteles teljesíteni, de figyelemmel kell lennie az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. tv. által meghatározott szabályokra, valamint az egyes pénz- és tőkepiaci szolgáltatásokat is végző egyéb vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 327/2009. (XII. 29.) Korm. rendeletben előírt eltérésekre.

Az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátó mérleg fordulónapra készített éves beszámolója a számviteli törvény által előírt mérlegből, eredménykimutatásból, kiegészítő mellékletből és üzleti jelentésből áll.

Minden újonnan létrejövő vállalkozásnak a megalakulás időpontjától számított 90 napon belül kötelessége elkészítenie számviteli politikáját. Az utalvány-kibocsátással foglalkozó vállalkozásnak a számviteli politikáját úgy kell kialakítania, hogy az abban foglaltak a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény előírásain túl megfeleljenek az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. törvényben, valamint az egyes pénz- és tőkepiaci szolgáltatásokat is végző egyéb vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 327/2009. (XII. 29.) Korm. rendeletben foglaltaknak.

Az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátó számviteli politikája keretében az általános szabályoktól eltérően köteles még a **forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység elkülönítési szabályzatát is elkészíteni**. Ebben részletesen szabályoznia kell, hogy nyilvántartásaiban hogyan különbözteti el a forgatható utalvány, „helyi pénz” kibocsátására irányuló tevékenysége miatt keletkező eszközait, forrásait, bevételeit, költségeit és ráfordításait az egyéb tevékenységtől. Továbbá milyen módszertant alkalmaz azon tételek megosztásához, amelyek az utalvány-kibocsátási, „helyi pénz” kibocsátási tevékenységhez és egyéb tevékenységéhez egyaránt hozzárendelhetők. A számviteli politika elkészítése során ki kell alakítani az analitikus és főkönyvi nyilvántartásokban az elkülönített, munkaszámos könyvelést.

A főkönyvi számlákat úgy kell alábontani, vagy az analitikus nyilvántartásokat olyan részletezettséggel kell vezetni, hogy a forgatható utalvány, „helyi pénz” kibocsátásából származó eszközök, források, kötelezettségek, bevételek, költségek, ráfordítások teljesen elkülöníthetők legyenek a „helyi pénz” kibocsátó vállalkozás által végzett egyéb tevékenységektől.

A „helyi pénz” kibocsátó vállalkozás számviteli politikájának, nyilvántartási rendjének és gyakorlatának kialakításakor figyelemmel kell lenni arra, hogy az analitikus és főkönyvi nyilvántartásait úgy köteles vezetni, hogy azokból mindig pontosan kimutatható legyen a forgatható utalvány, azaz a „helyi pénz” ellenében átvett pénzeszköz, forint összeg. Működése során folyamatosan biztosítania kell azt, hogy a „helyi pénz” kibocsátásából származó pénzeszközök és a saját pénzeszközei a nyilvántartásaiban elkülönüljenek egymástól. A nyilvántartásait úgy kell vezetnie, hogy az utalványbirtokosokkal szemben a „helyi pénz” kibocsátásából származó kötelezettsége mindig naprakészen kimutatható legyen. Az ilyen jogcímen kimutatott kötelezettség forintban kifejezve nem lehet kevesebb, mint az utalványbirtokosoknál lévő, még vissza nem váltott, de még visszaváltható utalványok, „helyi pénz” összesített címletértéke.

Az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátó a belső számviteli rendjét köteles úgy kialakítani, hogy nyilvántartásaiból bármikor megállapítható legyen, hogy saját tőkéjének nagysága megfelel a törvényben meghatározott 10 millió forintos tőkekövetelménynek.

Az utalvány-kibocsátó, „helyi pénz” kibocsátó szervezeteket a Magyar Nemzeti Bank felé rendszeres információszolgáltatási kötelezettség terheli. A számviteli nyilvántartást úgy kell kialakítani, hogy annak adataiból e jelentéstételi kötelezettségének a „helyi pénz”-t kibocsátó szervezet év közben is eleget tudjon tenni.

Az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátó vállalkozás a kiegészítő mellékletében a számviteli törvényben előírtakon túl köteles bemutatni az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátási tevékenységből származó befektetett pénzügyi eszközeit, értékpapírjait, pénzeszközeit, kötelezettségeit, a kockázatmentesnek minősített értékpapírok állományát, az utalvány kibocsátásból és visszaváltásból származó tárgy évi díjbevételeit.

Utalvány-kibocsátásra, „helyi pénz” kibocsátásra vonatkozó számviteli szabályok

Utalvány-kibocsátás az utalvány-kibocsátó szemszögéből

Az utalvány-kibocsátó „helyi pénz” kibocsátásakor a törvényes fizetőeszköz ellenében „helyi pénz”-t ad át az utalványbirtokosnak, vagy az utalvány-elfogadónak. Az utalvány-kibocsátó a „helyi pénz” ellenében átvett forinttal nem rendelkezhet sajátjaként, azt vagy **letéti számlán** kell egy EGT-államban székhellyel rendelkező hitelintézetnél elhelyeznie, vagy egy EGT-állam által kibocsátott **állampapírba** kell fektetnie. Az így elhelyezett pénzösszegnek legalább az utalvány-kibocsátó által kibocsátott „helyi pénz” összegével kell megegyeznie, annál kevesebb nem lehet. Ez az összeg az utalvány-kibocsátó könyveiben a Pénzeszközök között elkülönítve fog szerepelni.

Az utalvány-kibocsátó az általa „helyi pénz” ellenében átvett forint összeget a könyveiben Rövid lejáratú egyéb kötelezettséggént lesz köteles kimutatni.

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 165. § (1) értelmében minden gazdasági műveletről, eseményről, amely az eszközök, illetve az eszközök forrásainak állományát vagy összetételét megváltoztatja, bizonylatot kell kiállítani (készíteni). Mivel az utalvány-kibocsátás, „helyi pénz” kibocsátás nem tartozik az Áfa tv. hatálya alá, ezért erről a gazdasági eseményről nem számlát, hanem számviteli bizonylatot kell az utalvány-kibocsátónak kiállítania.

Utalvány-kibocsátás az utalványbirtokos szemszögéből

Amikor az utalványbirtokos a törvényes fizetőeszközt az utalvány-kibocsátónál „helyi pénz”-re váltja át, akkor az utalványbirtokos könyveiben a Pénzeszközök csökkenésével egyidőben, az utalvány-kibocsátóval szemben Rövid lejáratú követelés keletkezik. A könyvelés alapbizonylata az utalvány-kibocsátó által készített számviteli bizonylat lesz.

A kapott „helyi pénz” értékét Rövid lejáratú egyéb követelésként kell a könyvekben nyilvántartani mindaddig, amíg az visszaváltásra nem kerül, vagy azt termékvásárlás, vagy szolgáltatás igénybevétele kiegyenlítésére fel nem használják.

„Helyi pénz”-zel történő fizetésre vonatkozó számviteli szabályok

Az utalványbirtokos, aki „helyi pénz”-zel rendelkezik, akkor tud e pénz ellenében terméket vásárolni, szolgáltatást igénybe venni, ha a kereskedő, szolgáltatást nyújtó csatlakozott, mint „helyi pénz”-t elfogadó vállalkozás és az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátóval erre vonatkozóan szerződést kötött.

Amikor a termék, szolgáltatás ellenértékét „helyi pénz”-zel egyenlíti ki a vevő, a bizonylatot, számlát, nyugtát a törvényes fizetőeszközben, azaz a forintban meghatározott összegről kell kiállítani. Ezzel az összeggel fog - a fizetéssel egy időben – csökkenni az utalványbirtokos vevő utalvány-kibocsátóval szembeni Rövid lejáratú követelése.

Az eladó (kereskedő, szolgáltatást nyújtó) könyveiben az értékesítés, szolgáltatásnyújtás árbevételét, a felszámított áfát ugyanúgy kell könyvelni, mintha az ügylet forint ellenében történne, azzal a különbséggel, hogy a gazdasági esemény következtében nem a Pénzeszközök fognak növekedni, hanem egy Rövid lejáratú követelés keletkezik az utalvány-, „helyi pénz” kibocsátójával szemben. Az eladó (kereskedő, szolgáltatást nyújtó) birtokában levő, általa elfogadott „helyi pénz” értékét a Rövid lejáratú követelések között kell nyilvántartani mindaddig, amíg abból termékbeszerzés, szolgáltatás igénybevétel ellenértékének kiegyenlítése nem történik, vagy az beváltásra nem kerül.

Utalvány, „helyi pénz” visszaváltására vonatkozó számviteli szabályok

Az utalvány-kibocsátó szervezet dönthet úgy, hogy kezdeményezi a forgalomban lévő „helyi pénz” egy részének, vagy egészének visszaváltását. Ebben az esetben az utalványbirtokosok, illetve az utalvány-elfogadó helyek kötelesek a birtokukban lévő „helyi pénz”-t visszaváltani. A visszaváltás minden esetben névértéken történik, a forinthez képest az átváltási arány 1:1-hez. Az erről szóló intézkedéseket a működési szabályzatban rögzíteni kell.

Az utalványbirtokos, vagy az utalvány-elfogadó bármikor kérheti az utalvány-kibocsátótól az utalvány, „helyi pénz” visszaváltását. A „helyi pénz” visszaváltása egy az egyben történik, a „helyi pénz”-nek nincs árfolyama, ezért nem keletkezhet sem árfolyamnyereség, sem árfolyamvesztés. Az utalvány-kibocsátónak viszont jogában áll a „helyi pénz” visszaváltásáért az ÁFSZ-ben rögzített mértékű jutalékot felszámítani.

Amennyiben az utalvány-kibocsátó a visszaváltás során jutalékot, kezelési költséget, vagy egyéb díjat számít fel, akkor arról számlát köteles kiállítani. A számla végösszege az Áfa tv. által meghatározott mértékű áfát is tartalmazza.

Az utalvány kibocsátásért és visszaváltásért felszámított díjakat az utalvány-kibocsátó „helyi pénz” kibocsátó az értékesítés nettó árbevételén belül elkülönítetten köteles nyilvántartani, külön az utalvány kibocsátásáért és külön a visszaváltásért felszámított díjbevételt.

7.2. Források, felhasznált és ajánlott irodalom

1. Balogh László - Parádi-Dolgos Anett - Varga József: A szabadpénz elmélete a jelenlegi hazai helyi pénzek működésében.
http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2013/finanszirozasi/balogh_paradi_varga.pdf
2. Dr. Balogh László - Dr. Varga József: A helyi pénz kezdeményezések alapja: Silvio Gesell pénzülméletének mai üzenete.
http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2012/penzugy/balogh_varga.pdf
3. Peter Bellakovics (kommunikációs igazgató) - Michael Schnebli (igazgatósági tag): A WIR Bank bemutatása. Személyes közlés. Basel, 2014. február 25.
4. Charles Eisenstein: Megszentelt gazdaságtan.
<http://sacred-economics.com/read-online/sacred-economics-hungarian/>
5. Dicső László: Az Alsómocsoládi Rigac bemutatása. Interjú. Alsómocsolád, 2015. április 13.
6. Christian Gelleri - Thomas Meyer: Express Money: Gelleri the Eurozone Breakup. 2012.
http://www.chiemgauer.info/fileadmin/user_upload/Theorie/2012_02_16_Express_Money_Avoiding_the_Eurozone_Breakup.pdf
7. Paul Glover: A Recipe for Successful Community Currency.
<http://www.paulglover.org/0907.html>
8. Györffy Ágnes: Silvio Gesellről.
http://www.szocialoekonomie.info/Info_Foreign_Languages/Hungarian_2/hungarian_2.html
9. Helmeczi István Nándor - Kóczán Gergely: A „helyi pénznek” nevezett utalványokról.
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbszemle/mnbhu_msz_201104/helmeczi-koczan.pdf
10. Dr. Horváth Tibor Gergely - Szabó Annamária: A Bocskai Korona bemutatása. Interjúkérdésekre adott írásbeli válasz. 2015. július 8.
11. Hutflész Mihály: A Rábaközi Tallér bemutatása. Interjú. Kapuvár, 2015. április 21.
12. Jacsó Enikő: Helyi Pénzek. 2008
http://www.humusz.hu/sites/default/files/Dokumentumok/kozossegek/helyi_penz_kiskozsegi_program.pdf
13. Margrit Kennedy weboldala: <http://www.margritkennedy.de/index.php?lang=DE>
14. Margrit Kennedy: Gazdasági növekedés és kamattrendszer - négy alapvető tévedés.
<http://kovasz.uni-corvinus.hu/kov13/kennedy.html>
15. David C. Korten: Pénzkórtan – Pénz kontra jólét. <http://www.okotaj.hu/szamok/16-17/ezred2.html>
16. Kun János: A pénzhelyettesítőkről.
[https://felugyelet.mnb.hu/data/cms367860/A_penzhelyettesito_krol_\(tanulmany\).pdf](https://felugyelet.mnb.hu/data/cms367860/A_penzhelyettesito_krol_(tanulmany).pdf)
17. Lang Péter: Helyi pénzek és nemzetgazdasági hatásai.
<http://szd.lib.uni-corvinus.hu/4733/>
18. Leitold László: A Balatoni Korona bemutatása. Interjú. Veszprém, 2015. április 10.

19. Werner Onken: Piaccgazdaság kapitalizmus nélkül.
http://www.szocialoekonomie.info/Info_Foreign_Languages/Hungarian_1/hungarian_1.html
20. Pénziránytű Alapítvány: Pénztörténet.
<http://penziskola.hu/konyv/az-en-penzem/ii-mindenható-penz/4-penztortenet-kaori-kagylotol-bankkartyaig>
21. Perkovátz Tamás: a Soproni Kékfrank bemutatása. Interjú. Sopron, 2015. április 21.
22. Dr. Szalay Zsuzsanna: A szelíd pénz forradalma (Közbirtokosságon nyugvó pénzrendszer megteremtése).
<http://edok.lib.uni-corvinus.hu/284/1/Szalay93.pdf>
23. Szólláth Tibor Zoltán: Szemléletformálás a közösségi művelődésben. Előadás. STRATÉGIAI KONFERENCIA A CSELEKVŐ KÖZÖSSÉGEK ÉS AZ ÖNFENNTARTÓ TÁRSADALOM SZEREPÉRŐL. Budapest, 2015. március 30.
24. Isidor Walliman: Bon Netz Bon bemutatása. Személyes közlés. Basel, 2014. február 25., Szociális Gazdaság Szövetkezeti Hálózat.
25. Zalatnay László: A rendszer alapjai.
<http://nyiregyhazipenz.blogspot.hu/p/nnjhgc.html>
26. Zalatnay László: A víz és a pénz.
<http://okoklikk.hu/oko-forum/2-termeszetromlasa/137-zalatnay-laszlo-a-viz-es-a-penz>
27. Zalatnay László: A wörgli kísérlet. Személyes közlés. Veszprém, 2009. június 18. Fenntartható fejlődés képzés
28. Zalatnay László: Személyes közlés a jelenleg ismert kísérletekről, a helyi pénzekről általában. Tokaj, 2015. április 25.

7.3. Jogforrások

1. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény. (Hpt.)
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300237.TV
2. Az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi XCVIII. törvény. (A továbbiakban: Módtv2.)
<http://www.complex.hu/kzldat/t1300098.htm/t1300098.htm>
3. A belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló, 2007. november 13-i 2007/64/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.
http://www.sepahungary.hu/uploads/files/psd_iranyelv.pdf
4. A pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV törvény.
https://felugyelet.mnb.hu/data/cms2087198/2009_LXXXVtv.pdf
5. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény. (Hatályon kívül.)
http://penzsztar.hu/2015/wp-content/uploads/2015/03/1996_evi_CXII_torveny.pdf
6. 48/2014 (XI.27.) MNB rendelet a jegybanki információs rendszerhez elsődlegesen a MNB alapvető feladatai ellátása érdekében teljesítendő adatszolgáltatási kötelezettségekről.
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/A_jegybank/mnbhu_mnb_rendeletek/2014/48-2014_MNBrendelet.pdf

7.4. Interjúk teljes szövege

SOPRONI KÉKFRANK UTALVÁNY

**Interjú Perkovátz Tamással, a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet elnökével.
Sopron, 2015. április 21.**

A: Kezdetek, bevezetés

- *Mióta használják a helyi pénzt?*

Perkovátz Tamás: 2010. február 5-én került bemutatásra Sopronban a Kékfrank Utalvány. 2010. május 7-én lettek a szükséges szabályzatok elfogadva, a szövetkezet közgyűlésén megtörtént az első hivatalos átváltás. Az előzmények még korábbra tekintenek vissza. Már 2007-től elkezdődtek az előkészületek, amelyben nagy szerepe volt a Nyugat-Magyarországi Egyetemen is. Az eredeti elképzelés egyfajta utalványrendszer volt, tulajdonképpen a jelenlegi cafeteria rendszer előzménye. Az utalványrendszerről egy kidolgozott tervezet, tanulmány készült, amely a döntéshozók elé is került.

- *Miért döntöttek a bevezetése mellett?*

PT: A cél Sopron és vonzáskörzete gazdasági szereplőinek összefogásával, a helyi pénz a Kékfrank Utalvány alkalmazásával - a helyi gazdaság élénkítése volt, és ma is ez a fő cél.

- *Honnan jött az ötlet?*

PT: Varga István a Magyar Adófizetők Országos Szövetsége alelnöke helyi pénzről írt tanulmánya, és a Nyugat-Magyarországi Egyetemen a Közgazdászklubban tartott előadása, valamint helyi szakemberek, barátok beszélgetései indították el a folyamatot, fogalmazták meg a szándékot a helyi pénz létrehozására. A Nyugat-Magyarországi Egyetem, a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara, a Sopron és Vidéke Ipartestület és a már 50 éve hazai kézben működő helyi pénzintézet, a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezet együttműködésével, a helyi vállalkozások összefogásával indult el a folyamat, került sor a helyi pénzt működtető szövetkezet megalakítására.

- *Vettek-e alapul hazai, vagy nemzetközi példákat a helyi pénz bevezetése során?*

PT: Tanulmányoztunk több külföldi példát, helyi pénz-utalvány működését. (Például a Svájci WIR, a Bécs melletti Christlieng-Taler, a Jogi-Land Gutscheine.)

A Nyugat-Magyarországi Egyetem hallgatóinak más helyi pénzekről szóló diplomamunkái is segítették a tapasztalatszerzést. A szövetkezet két nemzetközi konferencián is részt vett, Lyonban és Rotterdamban, a Nemzetközi Helyi Pénzek Konferenciáján.

- *Mi volt az eddigi legnagyobb kihívás a helyi pénz bevezetése és működtetése során?*

PT: A legnagyobb kihívás, a legnagyobb feladat az emberek hozzáállásának a formálása, a tudatformálás, hogy használják a helyi pénzt. Már gyerekkorban kellene kezdeni. Az educatio és a marketing a legnagyobb kihívás.

B: Tények, gyakorlat

- *Milyen földrajzi egységet fed le a helyi pénz használata?*

PT: Az elfogadóhelyek földrajzilag nem csak Sopronban, hanem Ausztriában is megtalálhatóak, de a legnagyobb arányban Sopron és vonzáskörzetében vannak jelen (a 640 elfogadóhelyből Sopronban 550 található). Ezen kívül Horvátországban is van szimpátia-tagság, és Magyarországon Csongrád megyében, Fejér megyében, Pest megyében, Zala megyében is van szerződött elfogadóhely.

- *Milyen szervezet felelős a helyi pénz kiadásáért és működtetéséért az Önök esetében? (Mutassa be röviden a szervezet felépítését, működését.)*

PT: A HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet a működtetője, felelőse a Soproni Kékfranknak. A szövetkezet 2009. szeptember 29-én alakult 123 taggal, 2009. december 18-án jegyezte be 0000001 sorszámmal a Győr-Moson-Sopron Megyei Cégbíróság. A szövetkezet tevékenységét 7 tagú igazgatóság irányítja, és 3 tagú felügyelő bizottság felügyeli. 2015-ben már 222 tagja van a szövetkezetnek.

- *Kikből áll a felhasználói kör (vállalkozások, magánszemélyek, civil szervezetek... stb.) és becslése szerint ez a kör mekkora?*

PT: A lakosság és a vállalkozások egyaránt használják.

- *Kérjük, ismertesse, hogy Önöknél milyen a helyi pénz működésének gyakorlata (váltási arány, banki fedezet van-e, elfogadóhelyek száma, típusa, (tevékenységi kör szerint, ill. méretük szerint) kibocsátott pénzmenyiség, címletek, készpénz, számlapénz?*

PT: A kibocsátott Kékfrank Utalvány 100%-os fedezete a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezetnél került forintban elhelyezésre. 16 millió Ft értékben van forgalomban. A teljes fedezet letétben van a bankban, később esetleg kincstárjegyen.

1 Kékfrank = 1 Ft a váltási arány, visszaváltáskor 0,25 század % + ÁFA visszaváltási jutalék kerül levonásra (min. 500 Ft) – ez kevesebb, mint egy bankkártyás tranzakció költsége. A címletek megegyeznek a magyar forint címleteivel: 1.000, 2.000, 5.000, 10.000, 20.000, fém aprópénz nincs, és egyelőre számlapénz sincs. Az elfogadóhelyek száma: Sopron és vonzáskörzetében 640 – ebből Sopronban 550 (ezen kívül Ausztriában, Csongrád megyében, Fejér megyében, Pest megyében, Zala megyében is van szimpatizáns elfogadóhely)

Sopronban az összes helyi bolt elfogadja, ezen kívül éttermek, fodrászok, a közösség irányító vállalkozásai.

- *Van-e kapcsolatuk más, helyi pénzt működtető szervezetekkel?*

PT: A HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet alapító tagjai a Helyi Pénzek Szövetségének. Kapcsolatban vagyunk a Balatoni Korona, Bocskai Korona, Rábaközi Tallér helyi pénzeket létrehozó szervezetekkel. Továbbá nagyon sok érdeklődő keres fel bennünket, mint a magyarországi első helyi pénzt bevezető szervezet, tapasztalatszerzés céljából.

C: Hatás, vélemény, eredmények

- *Milyen gazdaságélénkítő hatásai voltak/vannak a helyi pénz bevezetésének? Milyen hatása van a helyi pénz használatának az adott közösségre? Látja előnyeit?*

PT: A helyi pénz a helyi gazdasági forrásokat igyekszik materiális szinten helyben tartani. A helyi pénz tulajdonképpen egy forgatható utalvány. Jó kovászként katalizálja, erősíti a helyi gazdaságot.

- *Mit javasolna azoknak, akik még csak tervezik egy ilyen rendszer bevezetését?*

PT: A már meglévő tapasztalatokat hasznosítsák, a jó gyakorlat, a minta rendelkezésre áll, a már működő rendszereken-szervezeteken keresztül folytassák az újabb helyi pénzek bevezetését, a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet szívesen segít ebben.

D: Jövőkép

- *Tervezik-e bővíteni a meglévő szolgáltatást új elemekkel?*

PT: Igen, vannak tervek, ilyenek az elektronikus kártya rendszer kidolgozása, hitelezés bevezetése, finanszírozási lehetőségek.

- *Milyen jogszabályi változások segíthetnék a helyi pénzek működését, fenntarthatóságát, a helyi gazdaságélénkítő hatását?*

PT: Helyi adót lehessen fizetni helyi pénzben.

A helyi pénz adható legyen a munkáltatók által a munkavállalónak 31%-os kedvezményes adózás keretében (hasonlóan a Cafetériához). Így a munkáltatók is szívesebben foglalkoznának vele.

- *Köszönjük az interjút!*

Készítette: Királyné Kerék Anikó és Hegedűs József

BALATONI KORONA

**Interjú Leitold Lászlóval, a Balatoni Korona Zrt. elnök-vezérigazgatójával.
Veszprém, 2015. április 10.**

A: Kezdetek, bevezetés

- Mióta használják a helyi pénzt, és miért döntöttek a bevezetése mellett? Honnan jött az ötlet? Vettek-e alapul hazai, vagy nemzetközi példákat a helyi pénz bevezetése során?

Leitold László: A Balatoni Korona 2012. márciusában debütált, akkor került forgalomba – egy év előkészítő munka után. Az ötletet személyes ismeretség révén is Sopronból kaptuk, Perkovátz Tamástól, aki az első magyarországi helyi pénz, a Soproni Kékfrank atyja. Ismeretségünk szakmai alapokon is nyugszik, tagja is lettem a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezetnek az alapítása után. Perkovátz Tamás úgy érezte, hogy jó lenne az országban még valahol helyi pénzt bevezetni, és megkereste Porga Gyulát, Veszprém polgármesterét. Szóba került a nevem, hogy én már foglalkoztam ilyen kérdéssel, és amikor a polgármester úr egy egyeztetést szervezett, én is benne voltam az előkészítő csapatban. A megbeszélésen fogalmaztuk meg, hogy a mi helyi pénzünk térségi legyen (ne csak Veszprémhez kötődjön), végül Várpalota és Tihany közötti terület alakult ki (így lehet a Balatoni Korona a Bakony és a Balaton Felvidék pénze). Megjegyzem, hogy a Soproni Kékfrankot sem csak Sopronban használják, hanem a Hármas-határnál Ausztriában és kisebb mértékben, Szlovákiában is.

2011. márciusában alakult meg az előkészítő munkacsoport, amelynek a feladata volt a kibocsátás előkészítése minden szinten: szabályrendszer kidolgozása, cég alapítás, jogszerűség biztosítása. A Balatoni Korona kibocsátója a Balatoni Korona Zrt., amelynek alapító tagjai: Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, Várpalota Város Önkormányzata, Balatonfüred Város Önkormányzata, Balatonalmádi Város Önkormányzata, Litér Község Önkormányzata, Nemesvámos Község Önkormányzata, Tihany Község Önkormányzata, Veszprém Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, „Hoke” Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság, ZÖLDERDŐ 2008 Ingatlanforgalmazó Korlátolt Felelősségű Társaság, Kinizsi Bank Zártkörűen Működő Részvénytársaság.

Mivel a Balatoni Korona Zrt. tagjai önkormányzatok is, ez okozott némi nehézséget, de ezeket a nehézségeket jó előkészítő munkával sikerült minimalizálni. Az önkormányzati tagság azt jelenti, hogy minden anyagot meg kellett tárgyalnia és el kellett fogadni az adott önkormányzat pénzügyi/gazdasági bizottságának és a közgyűlésnek is.

<http://www.euroastra.info/node/67446/print>

Az egy éves előkészítés után 2012 márciusában került kibocsátásra a Balatoni Korona, amelyet Vagyóczky Károly alkalmazott grafikus, bélyegtervező, számos forint bankjegy tervezője tervezett. („Lehet, hogy nem a mi helyi pénzünk az első, de kétség kívül a legszebb” – Porga Gyula). Igyekeztünk minden olyan biztonsági elemet rátenni, ami a forinton is megvan, elkerülendő a hamisítást. Nagyobb városok részére kiosztásra került egy-egy bankjegy, hogy ők választhassák ki, mi legyen rajta. A fizikai megjelenés is különleges, minden bankjegyen van egy-egy érme is. Találtunk egy előkészítő kft-t, akik a grafikai alnyomatot készítették. (Ők is profik, 70 országba készítenek elő pénzeket, a hamisítás elkerülése érdekében ez is elengedhetetlen volt.)

Nemzetközi tapasztalatok tekintetében a tervezés során, a kibocsátás előtt természetesen tájékoztunk, azt láttuk, hogy jelenleg kb. 2200 helyi pénz van, ebből elég sok az EU-ban és az USA-ban is. Ez bennünket meglepett. Azt gondoltuk, hogy az elmaradottabb vidékeken találunk csak. Az elmúlt években angol és holland kezdeményezések már megkerestek bennünket.

- *Mi volt az eddigi legnagyobb kihívás a helyi pénz bevezetése és működtetése során?*

LL: Kihívások: ebben a kérdésben változott a véleményem az idők folyamán. Az elején legnagyobb kihívásnak az elfogadókör meggyőzését láttam. Ez egy klasszikus „tyúk-tojás” probléma. Hiszen a kereskedő akkor csatlakozna, ha lenne sok felhasználó, de akkor lesz sok felhasználó, ha lesz elég elfogadóhely. De úgy tűnik, ez most már változik, organikusan nő az elfogadóhelyek száma, bár robbanás nincs.

Most úgy látom, hogy a legfőbb kihívás az, hogy megküzdjünk az emberi közönnyel és bizalmatlansággal. Ha az emberek megkapják, akkor használják (pl. önkormányzat év végi jutalmakat Balatoni Koronában fizeti ki), de ha tenni kellene érte, akkor nem, még úgy sem, hogy néhány %-os előnyt is jelentene nekik. Vannak öntudatos, városi lokálpatrióták, akik használják, de a lakosság tömegeihez még nem tudtak eljutni. De ez nem csak itt probléma, a többi helyi pénzt kibocsátó helyen is.

B: Tények, gyakorlat

- *Milyen földrajzi egységet fed le a helyi pénz használata?*

LL: Várpalota-Tihany tengelyen, tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy kelet Veszprém megyében használjuk a Balatoni Koronát (Bakony-Balaton felvidék)

- *Milyen szervezet felelős a helyi pénz kiadásáért és működtetéséért az Önök esetében? (Mutassa be röviden a szervezet felépítését, működését.)*

LL: A Balatoni Korona kibocsátója a Balatoni Korona Zrt., a munkaszervezet elég kicsi. Én vagyok az elnök vezérigazgató (mert kötelező, hogy legyen valaki) jelképes időben és jelképes fizetéssel. Rajtam kívül egy négy órás alkalmazottunk van, aki a napi ügyeket intézi. Az irodánk jelenleg az Óváros tér 9. szám alatt, az önkormányzat épületében van. Folyamatosan erősítjük kapcsolatainkat a turisztikai irodákkal. A szervezetet az Igazgatóság irányítja, az igazgatóság tagjai személyesen közreműködnek a Balatoni Korona működtetésében. Pl. a marketinggel az egyik igazgatósági tagunk foglalkozik. Az igazgatóságban jelenleg Veszprém, Balatonfüred, Várpalota önkormányzati delegáltja van benne, a könyvelő cég és én, így épül fel.

- *Kikből áll a felhasználói kör (vállalkozások, magánszemélyek, civil szervezetek... stb.) és becslése szerint ez a kör mekkora?*

LL: Településenként eltérő. Kérdés, hogy mennyire lelkes pl. az önkormányzat, Litér is tag, de ott nincs is elfogadóhely, míg a hasonló nagyságrendű Nemesvámoson sok mindenre használják, pl. versenyek díjait koronában adják. 2013/14-ben volt egy marketing kampány kör: szórólapok, nyereményakció, ezeket a Zrt. saját forrásból fedezi, de a téma elég jó, ezért pl. a Naplóban is írtak rólunk. Nincs sok forrás a marketingre, igyekeznünk kell olcsón megúszni. A felhasználói kör alapvetően mindenki. Az elfogadó helyek között (jelenleg kb. 200 elfogadóhely van) vannak cégek, magánszemélyek, önkormányzatok, civil szervezetek, szakszervezetek – szóval bárki lehet elfogadó, akit, amit a Zrt. elfogad, és akivel szerződést köt. Legtöbbször étel- és italboltokban költik el, de Veszprémbe pl. nagy elfogadónak számít a Kuti nyomtatvány, vagy a Reider optika, igaz itt még nem tömeges, de van benne lehetőség. Használni bárki használhatja, aki hozzájut, vált... stb. A felhasználói körben külföldiek is benne vannak, idegenforgalmi irodák is forgalmaznak Balatoni Koronát, ezt a pénzhelyettesítőt bizományba helyezzük ki náluk.

- *Kérjük, ismertesse, hogy Önöknél milyen a helyi pénz működésének gyakorlata (váltási arány, banki fedezet van-e, elfogadóhelyek száma, típusa, (tevékenységi kör szerint, ill. méretük szerint) kibocsátott pénzmenyiség, címletek, készpénz, számlapénz?...stb.)!*

LL: Minden Balatoni Koronának megvan a forint fedezete. Jelenleg kb. 18-19 millió Ft a kibocsátott mennyiség. A még forgalomba nem helyezett utalványokat a Kinizsi Bank széfjében őrizzük, itt van letétben. Forgalomba hozás esetén, pl. ha 5 millió Balatoni Koronára van szükség, akkor annyit kiveszünk a széfből, és ezzel egy időben 5 millió Ft-ot zárol a bank a számlánkon. Mi a pénztárunkba vételezzük be a Balatoni Koronát, innen adjuk ki a forgalomba. A törvény azt szabályozza, hogy a pénztárban, az embereknél, a vállalkozásoknál és az önkormányzatnál levő Balatoni Korona summája egyenlő kell, hogy legyen a bankban zárolt összeggel.

Két megoldás lehetséges. Bejön valaki, hogy kell neki 1 millió Balatoni Korona és ki is fizeti érte az 1 millió Ft-ot. Ha van a pénztárban ennyi (ez már forgalomban van), akkor az 1 millió Ft befizetése után meg is kapja az 1 millió Balatoni Koronát. Ha a pénztárban nincs ennyi, akkor jön az a folyamat, hogy a széfből kiveszünk 1 millió koronát, ennek ellenértékét zárolják a számlánkon, és utána bevételizzük a pénztárba, forgalomba helyezzük. Az érdeklődő ezek után juthat hozzá.

Lényegében az adott pillanatban forgalomban levő Balatoni Korona mennyiség teljes mértékben forinttal fedezett a letéti számlánkon. Ezért van az is, pl. hogy visszaváltás esetén a pénztárunkból 100.000 Ft-ig azonnal ki tudjuk fizetni a visszaváltókat, ha ennél több (ez étel- és italboltok esetében szokott előfordulni), akkor másnap utaljuk, és visszakérül a Balatoni Korona a széfbe. Forgalomban mindig legfeljebb annyi Balatoni Korona van, amennyi fedezetként ott van a zárolt számlán. Tehát az egész ügylet 100%-ig biztosított, nincs kockázata a felhasználóknak.

- *Van-e kapcsolatuk más helyi pénzt működtető szervezetekkel?*

LL: Igen, a már említett Soproni Kékfrank és a hajdúnánási Bocskai Korona, jelenleg ez a három helyi pénz funkcionál. Tudunk arról is, hogy 2-3 helyen már a kibocsátás előtt állnak, pl. Tokaj kistérség helyi pénze hamarosan bevezetésre kerül. (vannak még kezdeményezések, pl. az Ön által említett alsómocsoládi példa, velük is kapcsolatban vagyunk, de szerintünk az ő kezdeményezésük nem teljesen illik bele abba a körbe, amit mi helyi pénznek hívunk). A három jelenleg működő helyi pénz képviselői létrehozták a Helyi Pénzek Szövetségét, elnöke Varga István. (Aki az MNB Felügyelőbizottság tagja volt, amíg volt MNB FB.) 4-5 havonta tartunk találkozót, ahol a gyakorlati és stratégiai kérdéseket is megbeszéljük.

C: Hatás, vélemény, eredmények

- *Milyen gazdaságélénkítő hatásai voltak/vannak a helyi pénz bevezetésének? Milyen hatása van a helyi pénz használatának az adott közösségre? Látja előnyeit?*

LL: Hitvallásunk szerint két lényeges várt hatása van a helyi pénznek:

- 1. **gazdaságélénkítő:** csak helyi vállalkozások lehetnek elfogadóhelyek, illetve a Balatoni Korona Zrt. igazgatósága dönti el, hogy kivel köt szerződést (volt már ausztriai megkeresés is). Mostanában kísérletként azon gondolkodtunk, hogy a budapesti múzeumok lehetnének elfogadóhelyek, de elvetettük ezt az ötletet is. A helyi pénz maradjon meg helyinek. Kutatások szerint a helyi jövedelmek kb. 30-35%-a hasznosul helyben általában, míg helyi pénz esetén ez 100%.
- 2. **Közösségteremtő erő:** ebben kicsit csalódtunk egyelőre. Arra gondoltunk, hogy Ausztriában már a 70-es években előnyt kapott az osztrák termék, a hazai gazdaságot erősítette, ez a hatás nálunk is meglesz. Szeretnénk megértetni azt, hogy aki helyi pénzt használ, az magyar munkahelyeket ment. Veszprém város pl. önkormányzati jutalmakat Balatoni Koronában adja ki, ezt a dolgozók használják, helyben használják, sok helyen beváltható.

- *Tapasztalataik és véleménye szerint milyen kockázatok vannak a helyi pénz használatában, működtetésében?*

LL: Jogilag nem látok ebben kockázatot, hiszen az előbb vázoltak szerint jól szabályozott a rendszer, teljes a Balatoni Korona forint fedezete, és az MNB által ellenőrzött a rendszer. A lejárat futamidő 2016. december 31., ez négy évet jelent a bevezetéstől, és lejárat esetén is még egy évig visszaváltható. Szóval, aki használja, annak ebben nincs kockázata. Az elfogadónak sincs, mert ha kéri, akkor forintra váltják nekik (2%+ÁFA díj levonása után), de ez a kezelési költség még mindig kedvezőbb, mint a több pénzhelyettesítő esetében (pl. Erzsébet utalvány, vagy régebben a Sodexo)

- *Mit javasolna azoknak, akik még csak tervezik egy ilyen rendszer bevezetését?*

LL: Csinálják meg, minél többen vagyunk, annál nagyobb erő van a helyi pénzben, nagyobb az összetársadalmi hatás. Ha több helyen működik a helyi pénz, az nagyobb lefedettséget jelent. Saját pénz átválthatóságának itt lehetne jelentősége, de egyelőre még nem akkora a volumen.

D: Jövőkép

- *Tervezik-e bővíteni a meglévő szolgáltatást új elemekkel?*

LL: Igen, két jelentős előrelépést szeretnénk elérni, de ez nem csak rajtunk múlik.

- **1. Magánemberek esetében:** szeretnénk elérni, hogy a helyi pénz ugyanolyan kedvező adózású legyen, mint pl. az Erzsébet utalvány, azaz bekerülne a **cafeteria** elemek közé. Ha ez megtörténne, akkor a cégvezetők adhatnák ezt a munkatársaknak cafeteria elemként (pl. Erzsébet utalvány helyett, mert a helyi élelmiszerboltokban jellemzően elfogadják a Balatoni Koronát is), vagy éppen adnák ki a jutalmakat stb. Erről már tárgyaltunk is pl. a Continental gyárral, akik nagyon nyitottak. Ez a „harc” nem csak a Balatoni koronát érinti, minden helyi pénzt, ezért közösen lobbizunk, kihasználjuk a HPSZ kapcsolatrendszerét. (A fenti javaslatunkat már eljuttattuk a Miniszterelnök Úrhoz, aki tudomásunk szerint Varga Mihály miniszter Úrnak szignálta tovább.)
- **2. Cégek esetében:** Kerüljön be a helyi pénz a helyi **közbeszerzésekbe**: a közbeszerzési tanács állásfoglalása szerint nem EU-s közbeszerzések esetében semmi sem tiltja, hogy a megrendelő a beruházás ellenértékének valahány %-át helyi pénzben fizesse ki. Azt a tanácsot kaptuk, hogy 2-3 kisebb, 25 millió Ft alatti ügylettel indítsunk, azt tervezzük, hogy pl. 10% legyen a helyi pénzes rész. Így lenne precedens, és ebből lehetne továbblépni. A gondnak megint a hozzáállást érzem, az „ezt nem lehet megcsinálni” gondolkodást, ezért például Veszprém város közbeszerzésekért felelős munkatársát magukkal vittük a közbeszerzési tanáccsal folytatott megbeszélésükre, ő van segítségünkre ebben a folyamatban.
- **3. Ezen kívül felmerült a számlapénz lehetősége is.** A törvényi szabályozás lehetővé teszi, ennek technikai eszközei, szoftvere megvan, csak a bevezetéséhez egy kis induló pénz kellene. Előnye lenne, hogy erre nincs tranzakciós illeték.

- *Önök hosszú távon fenntarthatónak látják-e a helyi pénz működtetését? Látnak-e bővülési, fejlődési lehetőséget a helyi pénz használatában? Amennyiben igen, milyeneket? Amennyiben nem, milyen akadályozó tényezőkről tudnak beszámolni?*

LL: A kérdésben sem optimista, sem pesszimista nem vagyok, inkább realista. Még van két évünk 2016. december 31-ig, a Balatoni Korona lejáratáig. Addig el kell dőlnie, hogy mekkora a helyi pénz hatása, van-e értelme működtetni. Vannak-e jövőbeni lehetőségei: pl. a már említett cafeteria elem, vagy a közbeszerzésbe kerülés, de lehetnek még más lehetőségek is. Amennyiben úgy látjuk, hogy a Balatoni Korona senkit sem érdekel igazán, akkor készen kell állnunk arra is, hogy megszüntetjük. A Balatoni Koronára nyomtatott lejárat (2016.12.31) egyébként nem jelenti azt, hogy akkor meg kellene szűnnie a helyi pénznek. Mielőtt kibocsátottuk, még nem lehetett tudni, hogy mennyire használnának el a bankók fizikailag. Most már látszik, hogy nem nagyon, lehet tovább használni, mint a lejárat idő. Két lehetőség is van a lejárat megváltoztatására: hitelesítő matricával lehet ellátni a bankjegyeket, vagy felül lehet bélyegezni. Mindkét formára vannak példák. Amennyiben azt tapasztaltuk volna, hogy nagyon „rongyolódik” a papír, akkor lehetőségünk van új helyi pénzt nyomtatni, minden szabályozó, klisé és a kapcsolatok is megvannak ehhez.

- *Milyen jogszabályi változások segíthetnék a helyi pénzek működését, fenntarthatóságát, a helyi gazdaságélénkítő hatását?*

LL: Az említett kedvező adózású utalvánnyá válás és bekerülés a Cafeteria rendszerbe, illetve a közbeszerzések erősíthetnék a helyi pénzt. (A közbeszerzéseknél, mint mondtam, a jogi környezet már megvan a közbeszerzési bizottság állásfoglalása szerint.)

- *Köszönöm az interjút!*

Készítette: Kiss Renáta

ALSÓMOC SOLÁDI RIGAC

**Interjú Dicső Lászlóval, Alsómocsolád Község Polgármesterével, a Rigac helyi pénzről.
Alsómocsolád, 2015. április 13.**

A: Kezdetek, bevezetés

- Mióta használják a helyi pénzt, és miért döntöttek a bevezetése mellett? Honnan jött az ötlet?

Dicső László: Két évvel ezelőtt, 2013. május 1-én vezettük be a Rigacot. Ezt a helyi pénzt a helyi gazdaságfejlesztési programunkhoz találtuk ki. Az volt az alaphelyzet, hogy a lakosságnak nem volt elég pénze, ezért nem tudtak vásárolni. Mi azt mondtuk, hogy ha az emberek képesek a saját boldogulásukért tenni valamit, akkor azt helyi pénzben fizetjük meg. Nem munkahelyet teremtünk, hanem egy kis pluszt adunk a jobb, értelmesebb, élhetőbb élet megteremtéséhez. Ha tesznek egy picit a saját boldogulásuk érdekében, akkor egy kicsit több jövedelmük lesz, amit itt helyben el tudnak költeni, és ha itt helyben költik el, akkor beindul egy körforgás és a helyi gazdaság elkezd működni. A pénz bevezetése és kibocsátása előtt három területet néztünk meg: első körben összeültünk szakértőkkel, közigazdással, jogással, közösségfejlesztővel, és átbeszéltük a lehetőségeket. Második körben megnéztük a helyi gyakorlatokat, hogy máshol hogyan csinálják. Így egyébként sehol sem csinálják, ahogy mi. Harmadik lépcsőben leültünk a lakossággal beszélgetni a helyi gazdaságfejlesztési programról.

Így született meg közös megegyezés alapján a „Magunk Kenyerén” helyi gazdaságfejlesztési program. A helyi pénz nálunk nem a cél volt, hanem egy eszköz a helyi gazdaságfejlesztési program kiszolgálására, illetve a helyi lakosság életminőségének a javítására. Tehát egy komplex program részeként lett bevezetve a Rigac.

Hogy honnan jött az ötlet? A helyi pénz ötlete már lógott a levegőben, ezelőtt 20 évvel volt egy rövid kísérlet a Zöld Dollár nevű helyi pénzzel, és ez a gondolat azóta is folyamatosan jelen van. Amikor szóba került, hogy akarunk csinálni egy helyi gazdaságfejlesztési programot, akkor adta magát, hogy ennek részeként kell helyi pénz. A szakértők mindegyike azt mondta, hogy komoly előzetes felméréseket kell végezni a bevezetést megelőzően. Ezért az, hogy ez a helyi pénz milyen legyen, (külalak, címletek, elnevezés, mi legyen magán a pénzen, fémpénz vagy papírpénz legyen... stb.), ez egy közösségfejlesztési folyamat részeként alakult ki. Több alkalommal összeültünk a helyi lakosokkal, meghatároztuk a váltási arányt a forinthez, egy Facebook csoporton megszavaztattuk a pénz formáját, külalakját, és ezek alapján megterveztettük és lenyomattuk a címleteket. Nagyjából 50 név merült fel. Végül azért lett Rigac, mert volt egy baranyai betyár, Rigac Jancsi, aki sokat időzött Alsómocsoládon, így hozzánk köthető. Az önkormányzat hozott egy rendeletet, melynek értelmében az önkormányzat által szervezett ünnepeken, falunapokon, rendezvényeken a felnőttek 1600 a gyerekek 600 Rigacot kapnak. Ezt minden Alsómocsoládi lakos megkapja vagyoni helyzetétől függetlenül, mert ezzel is erősíteni akarjuk a közösséget.

Első alkalommal 2013. május 1-én, a bevezetés napján, a majálison osztottuk ki helyben a Rigacokat, és a lakosság ezzel tudott fizetni a babgulyásért, a süteményekért, a vásárfiaért. Ezzel indult el a Rigac története. Az ötlet, és a bevezetés között nagyjából fél év telt el. Ennyi időt vett igénybe az egyeztetés a szakértőkkel és a lakossággal.

- *Vettek-e alapul hazai, vagy nemzetközi példákat a helyi pénz bevezetése során?*

DL: A Soproni Kékfrank volt a minta, fel is vettem velük a kapcsolatot. Nagy segítséget kaptam tőlük, de teljesen más az ő filozófiájuk. Az egy térségi pénz, és a térségben ők együttműködési megállapodást kötnek különböző szolgáltatókkal, vállalkozókkal a Kékfrank elfogadására. Cserébe, akik náluk költik el a helyi pénzt, azok kedvezményes áron vásárolhatnak terméket, szolgáltatást. Ez egyfajta marketing eszköz is, ami elősegíti, hogy az emberek sűrűbben vásároljanak, használják a helyi pénzt. Ez jó a vállalkozónak, és pörgeti a helyi gazdaságot. Ezért gondolom, hogy az egy térségi marketing eszköz, mert arra ösztönöz, hogy gyakrabban vásárolj ugyanott.

A miénk több dologban is más:

- Egyrészt nem térségi, hanem helyi, tehát csak Alsómocsoládi.
- Másrészt nekünk nincsenek vállalkozókkal, elfogadó helyekkel szerződéseink, mert a helyi vállalkozók között nincs versenyhelyzet.
- Harmadrészt a Rigac egy helyi gazdaságfejlesztési program kiszolgálója, és a hangsúly a programon van. Ott meg szerintem a hangsúly a marketingen van. Szeretném hangsúlyozni, hogy én a helyi pénz szerepét és értelmét a gazdaságfejlesztésben látom, nem a marketingeszköz szerepben.

- *Mi volt az eddigi legnagyobb kihívás a helyi pénz bevezetése és működtetése során?*

DL: A legnagyobb kihívás, hogy a helyi pénz része az önkormányzat költségvetésének, és a pénzügytechnikai beillesztése a mindenkori költségvetésbe nem egyszerű. Külön szakértőt bízunk meg a Corvinus Egyetemről, aki segít, hogy a normál pénzügyi mechanizmusba illeszkedjen a helyi pénz. Segít a könyveléstechnikai szempontoknak és a jogi szempontoknak való megfelelésben is.

B: Tények, gyakorlat

- *Milyen földrajzi egységet fed le a helyi pénz használata?*

DL: Csak Alsómocsoládon van jelen a Rigac, de tervezzük a bővítést. Erre két koncepciónk van. Létezik itt egy mikro térségi unió 5 településsel, (Alsómocsolád, Bikal, Mágocs, Mekényes, Nagyhajmás) amely hasonlóan működik, mint az Európai Unió. Vannak közös programjaink, amikben együttműködünk, és van önálló, saját működési területünk. Most éppen egy turisztikai program kialakításán dolgozunk, és ennek kapcsán került szóba, hogy fokozatosan bevezetve ki lehetne terjeszteni a Rigac használatát ezekre a településekre. Még nincs semmi eldöntve, ez egy hosszú távú terv.

A másik koncepció alapja a Hétpatak Gyöngye Natúr Park Egyesület, amelyben 8 település vesz részt. (Alsómocsolád, Ág, Csikóstóttós, Gerényes, Kárász, Kisvaszar, Köblény, Szalatnak)

Megszólítottuk az ezeken a településeken élő, helyi termékeket előállító embereket, és szóba került, hogy a helyi termékek cseréjének a pénzügyi alapja a Rigac lehetne. A sajtos, a húsos, a zöldséges, a méhész... stb. esetében az egymás közti tranzakciónál a Rigac lenne a csereeszköz.

- *Milyen szervezet felelős a helyi pénz kiadásáért és működtetéséért az Önök esetében? (Kérjük, mutassa be röviden a szervezet felépítését, működését!)*

DL: A Rigac kiadásáért, működtetéséért a helyi önkormányzat felelős. Alsómocsolád egy 360 lelket számláló kistelepülés. Az önkormányzaton belül működik az Elszámoló Központ, amelynek feladata a helyi fizetőeszköz őrzése, forgalomba hozatala, átváltása és az ezekkel kapcsolatos adminisztratív feladatok ellátása. Létezik a már említett szakértői testületünk is. Évente egyszer összeülünk, átbeszéljük a felhasználás tapasztalatait, és a bővítési lehetőségeket is.

- *Kikből áll a felhasználói kör (vállalkozások, magánszemélyek, civil szervezetek... stb.) és becslése szerint ez a kör mekkora?*

DL: Alapvetően az önkormányzat cégeiből és magánszemélyekből áll a kör, de a boltban és a kocsmában is lehet fizetni a Rigaccal. Utóbbi vállalkozókkal nincs együttműködési megállapodásunk, és nem is tervezünk ilyen megállapodást kötni. Attól tartunk, hogy ha a Rigac gyorsan átkerülne a boltból, kocsmából az önkormányzathoz, akkor pillanatok alatt eltűnne ez a helyi pénz a helyi gazdaságból. Így viszont, hogy csak 80%-os árfolyamon tudják átváltani forintra, így nem váltják be, de például a helyi adót ezzel be tudják fizetni. Tudunk olyanról, aki „feketézett” a Rigaccal, és 90%-os árfolyamon váltotta át. Készítettünk egy felmérést, hogy a hétköznapiakban a helyi lakosok egymás között használják-e a Rigacot, de az ilyen jellegű tranzakciók nagyon ritkák. Alapvetően azért, mert a lakosság még nehezen állt rá arra, hogy egymás között is fizethetnek ezzel, nemcsak az önkormányzat felé. A Rigac elsősorban az önkormányzat illetve annak cégei és a magánszemélyek közötti gazdasági kapcsolatokban van jelen, nem a magánszemély és magánszemély közötti kapcsolatokban.

Fontos ismét hangsúlyozni, hogy nálunk a Rigac nem cél, hanem egy eszköz, amit hagyunk, hogy magától működjön, és ha tud, akkor erősödjön.

- *Kérjük, ismertesse, hogy Önöknél milyen a helyi pénz működésének gyakorlata (váltási arány, banki fedezet van-e, elfogadóhelyek száma, típusa, (tevékenységi kör szerint, ill. méretük szerint) kibocsátott pénzmennyiség, címletek, készpénz, számlapénz... stb.)!*

DL: A Rigac a „Magunk Kenyerén” helyi gazdaságfejlesztési program egyik eszköze. Ez a program folyamatos, minden évben új forrásokat kap. Több elemből áll: Az egyik egy állattartási elem, amelyben a helyi Alsómocsoládi Falugazda Szociális Szövetkezet is partner: állatokat helyezünk ki a helyi lakossághoz. Két malacot adunk ki egy lakoshoz, és az ezek felneveléséhez szükséges tőkét Rigacban megkapja tőlünk az ember. Ez maximum 300 ezer Rigac. Ebből a tápot, kukoricát, búzát megvásárolja tőlünk. Amikor a disznók elérik a 120 kilós súlyt, akkor a gazda dönthet. Az egyik lehetőség, hogy az egyik hízót vissza adja az önkormányzatnak, és azzal mi szabadon rendelkezünk, a másik pedig a saját tulajdonába kerül. A másik lehetőség, hogy összegyűjt 60 ezer Rigacot (pl. az önkormányzatnak végzett alkalmi munkákkal – ezt is Rigacban fizetjük) és ezzel megvásárolja a visszaadandó hízót is, így mindkét disznó a tulajdonában marad. Az eddigi tapasztalatok szerint kb. 50%-ban fizetnek Rigacban. Az önkormányzathoz visszakerült disznót levágjuk, és jutányos áron eladjuk a lakosságnak. Ezt is lehet Rigacban fizetni. Ebben a programelemben 15 fő vesz részt. Ugyanez a programelem működik tyúkokkal és nyulakkal is.

A másik egy lakás felújítási program. Közös érdek, hogy a település arculata, a házak állapota jó legyen. Aki részt szeretne venni a programban, az az önkormányzat felé jelzi ezt a szándékát. Mi kiküldünk egy műszaki ellenőrt, aki felméri a felújítás költségeit. Egy ház esetében 400 ezer Ft-ot tudunk erre szánni. Ha megvan a beköltségtérkép, a lakos benyújtja a kérelmét, amiről a képviselőtestület dönt. Pozitív elbírálás esetén a programban résztvevő személy kap 200 ezer forint kamatmentes kölcsönt. Ezt a következő hónaptól kezdve kell törleszteni havi 5000 forintot részletekben. Ebből a pénzből tud vásárolni anyagot, tud tárgyalni kivitelezőkkel... stb.

A munka korrekt elvégzése után a műszaki ellenőr újabb szemlét tart, és ha mindent rendben talál, a lakos kap még 100 ezer Ft-ot és 100 ezer Rigacot. Ez vissza nem térítendő támogatás, amiből ki lehet fizetni a még visszalévő tételeket. A helyi vállalkozókat Rigacban, a külsőket forintban.

A harmadik elem egy kölcsönlehetőség. Ha valaki olyan vállalkozást szeretne indítani, amellyel a helyi lakosságnak nyújtana szolgáltatásokat, akkor kap 300 ezer Rigac kölcsönt. Ezt a lehetőséget még nem vette igénybe senki.

Legyártottunk 7,5 millió forint értékű Rigacot. Ennek megfelelő értékű forintot elkülönítettünk egy számlán. Tulajdonképpen ez a fedezet. Nagyjából 1,5-2 millió forintnak megfelelő Rigac forog. 100-as, 500-as, 1.000-es, 2.000-es, 5.000-es címleteink vannak. A bankó előoldala minden címlet esetében ugyanaz, a hátlapon viszont különböző Alsómocsoládi épületek képei szerepelnek. Ezt is a lakosság határozta meg. Grafikussal terveztettük meg, van rajtuk többféle védelem is: belső nyomás, sorszám, és még UV-s is. Ennél több és komolyabb védelmet nem terveztünk. Egyrészt mert jelentősen megrágította volna az előállítást. Másrészt ez itt egy kis populáció, kis felhasználói közösség, rögtön észrevennénk, ha arányaiban megnőne a forgalomban lévő Rigac mennyisége. Ráadásul a kollégák a beváltó központban az átváltásnál is kiszúrnák a hamisítványokat.

A lakosság korlátlanul vásárolhat Rigacot, amit a forinthez képest 1:1 arányban váltunk, de ha vissza akarják váltani, akkor 20% kezelési költséget számolunk fel. Azt szeretnénk, ha pörögne a helyi pénz, és ezzel tudjuk motiválni az embereket a használatára. A lakosok 90% arányban az önkormányzat rendszerein keresztül használják ezt a fizetőeszközt, mert lehetőség van az önkormányzat szolgáltatásait Rigacban fizetni:

- étkezés az önkormányzati idők otthonában
- talajművelés
- személyszállítás
- házi szociális gondozás
- Teleház szolgáltatásai
- az önkormányzat turisztikával foglalkozó közhasznú társasága által szervezett programok.

Az önkormányzat felé teljesítendő összes adó és egyéb befizetés is fizethető Rigacban. Mivel adót a jogi szabályozás értelmében csak forintban lehet fizetni, a befizetés előtt átváltjuk a Rigacot 100%-os arányban forintra, és ebből tudják befizetni például a helyi adót. Az önkormányzat által megtermelt tojást, tápot, zöldséget, szolgáltatást is lehet vásárolni az önkormányzattól Rigacban. És itt kedvezményekre is van lehetőség, például 10 tojás ára 350 forint, de csak 300 Rigac. Az önkormányzati piacon is lehet ezzel fizetni. Van erdőnk is, az ott kitermelt fát is lehet a helyi pénzzel fizetni. Állatokat is lehet vásárolni az önkormányzattól Rigacban fizetve. Hetente kétszer, szerdán és pénteken van helyi piac is, itt áruljuk az önkormányzat által megtermelt javakat, amik szintén fizethetők a helyi pénzzel. Az önkormányzatnak végzett alkalmi munkát is a helyi pénzzel fizetjük, egy órai munkáért 600 Rigacot adunk. Például az önkormányzat előtti virágágyásokat két nyugdíjas néni tartja rendben. A munka elvégzésének leigazolása után a pénztárban megkapják az órabérüket Rigacban.

- *Van-e kapcsolatuk más helyi pénzt működtető szervezetekkel?*

DL: Mivel a mi filozófiánk a helyi pénz tekintetében alapvetően eltér a többi felhasználótól, így nincs szoros kapcsolatunk más szervezetekkel. Tudjuk, hogy léteznek, ismerjük őket, de ennyi.

C: Hatás, vélemény, eredmények

- *Milyen gazdaságélénkítő hatásai voltak/vannak a helyi pénz bevezetésének? Milyen hatása van a helyi pénz használatának az adott közösségre? Látja előnyeit?*

DL: Ahogy hangsúlyoztam, a helyi pénz nálunk egy gazdaságfejlesztési program egyik eszköze. Ha azt nézem, hogy a program miatt egyre többen tartanak állatot, újra van tojás a faluban, sorra kerülnek felújításra a község lakóházai... stb., akkor ez már önmagában pozitív hatás. Közösségi hatása is volt, hiszen a kezdetektől bevontuk a lakosságot a helyi pénz rendszerének kialakításába, ezzel erősödött a közösségi érzés is. Például a bevezetés óta minden évben megtartjuk a majálist május 1-én.

- *Tapasztalataik és véleménye szerint milyen kockázatok vannak a helyi pénz használatában, működtetésében?*

DL: A helyi pénz egyetlen kockázata, ha nem használják, hiszen akkor minek a helyi pénz? Más kockázatot nem látok, az előállítási költsége minimális volt, tehát bukni nem lehet sokat rajta. Ha viszont forog a pénz, akkor erős a gazdaságfejlesztési hatása. Illetve egy kockázat lehet még, ha valaki hamisítaná a helyi pénzt, de az is jót jelent, mert azt jelzi, hogy tényleg nagyon megindult itt valami.

- *Mit javasolna azoknak, akik még csak tervezik egy ilyen rendszer bevezetését?*

DL: A jogszabályi háttérrel kell tisztában lenni. Pár éve nagyon erőteljesen ott volt a levegőben a helyi pénz témája, most ennyire nem érzékelem ezt.

D: Jövőkép

- *Tervezik-e bővíteni a meglévő szolgáltatást új elemekkel?*

DL: A már említett bővítésen kívül tervbe van véve, hogy bio-brikettálást végeznénk, és az így előállított brikettet is lehetne Rigaccal fizetni. Gondolkodtunk abban, hogy kártyás fizetőhelyeket is kialakítunk. Ez a turisták számára lenne érdekes, de nagyon drága lenne a bevezetése, ezért ez egyelőre nem valósult meg.

- *Önök hosszú távon fenntarthatónak látják-e a helyi pénz működtetését? Látnak-e bővülési, fejlődési lehetőséget a helyi pénz használatában? Amennyiben igen, milyeneket? Amennyiben nem, milyen akadályozó tényezőkről tudnak beszámolni?*

DL: Ahogy nincs kockázata, úgy fenntartási elvárások sincsenek a Rigaccal szemben. Annyira forog, amennyi igény van rá. Nálunk inkább az az érdekes, hogy a helyi pénzhez kapcsolódó gazdaságfejlesztési programjaink, hogyan tudnak folyton megújulni. Mindig új és új területeket kell bevonni a gazdaságfejlesztésbe. Ha egyszer véget ér a Magunk Kenyerén, akkor is megmarad a Rigac, mert megáll a lábán. Ha viszont nem forog a pénz, akkor nincs értelme fenntartani.

- *Milyen jogszabályi változások segíthetnék a helyi pénzek működését, fenntarthatóságát, a helyi gazdaságélénkítő hatását?*

DL: Igyekszünk a települést az önellátás felé elvinni. Ott ahol ez megvan, a helyi pénz is erőteljesebben tud jelen lenni. Ehhez viszont egységes koncepcióra, kialakult rendszerre és egységes, jogi háttérre van szükség.

- *Köszönöm az interjút!*

Készítette: Baum Attila

BOCSKAI KORONA

Dr. Horváth Tibor és Szabó Annamária írásbeli interjúja (2015. július 8.) és a <http://www.bocskaikorona.hu/> alapján

A világon ma kb. 5.000 helyi pénz, közösségi pénz létezik. Hazánkban Hajdúnánás a harmadik település, amely kibocsátja saját fizetőeszközét, a Bocskai Koronát. A Bocskai Korona egy olyan 100% Ft fedezettel rendelkező, a Hajdúnánási Holding Zrt. által kibocsátott utalvány, fizetőeszköz, amelyet kizárólag Hajdúnánáson, a hivatalos elfogadóhelyeken lehet felhasználni. Fizetések sorozatát lehet lebonyolítani vele az étkezési és más áruvásárlási utalványoktól eltérően - ettől válik helyi pénzzé.

A kezdeményezés célja és szerepe, hogy a helyi fogyasztást összekösse a helyi termeléssel, szolgáltatással. Amennyiben a hajdúnánási emberek elfogadják és a mindennapi életük részévé válva használják a Koronát, akkor azon erőforrások egy része, amely eddig Hajdúnánásról kiáramlott, helyben marad, így erősítve városunk és az itt élő emberek gazdasági helyzetét. Ahhoz, hogy ez a kezdeményezés hosszútávon elérje célját, valódi összefogásra van szükség.

„Bocskai Korona- Városunk értéke, közösségünk ereje”

Miért jó a közösségnek?

- **Közösségépítő szerep:** A helyi pénz működésének egyik alapeleme a bizalom, a kölcsönös együttműködés és az összefogás. A város lakosainak, mint felhasználóknak és az elfogadó helyeknek kell mellé állniuk, megállapodniuk a helyi pénz használatában, ezzel támogatva egymást. A Bocskai Koronával rendelkező vásárlók csak Hajdúnánáson, a szerződött elfogadóhelyeknél tudják azt elkölteni, mindezzel arra ösztönözve a lakosságot, hogy helyben gyártott termékeket vásároljanak, illetve helyi szolgáltatásokat vegyenek igénybe. A Holding Zrt. feladata az, hogy megteremtse ennek a hátterét, létrehozva egy biztonságos és a maga nemében egyedülálló saját csereeszközt, amely csak a városé.
- **Helyben tartja a tőkét, így erősítve a helyi gazdaságot:** A forgalomba kerülő utalványokat csak városunkon belül, a helyi vállalkozóknál, őstermelőknél, lakosoknál vagy az önkormányzatnál lehet elkölteni. Mint helyben megjelenő fizetőeszköz, biztos keresleti oldalt jelent az elfogadóhelyként szerződött partnerek esetében. Arra ösztönzi a Bocskai Koronával rendelkezőket, hogy helyben gyártott termékeket vásároljanak, illetve helyi szolgáltatásokat vegyenek igénybe.
- **Foglalkoztatottság javítása:** A gazdasági helyzet javulása középtávon a foglalkoztatás növekedését hozza magával, amely további kedvező irányba befolyásolja a helyi gazdaságot.

Hogyan működik a gyakorlatban?

- A helyben működő vállalkozás – a Holdinggal szerződést kötve – elfogadóhellyé válik, ezáltal jogosultságot szerez az elfogadóhely matrica használatára. Az elfogadó a szerződésben vállalja, hogy meghatározott mértékű kedvezményt biztosít a Bocskai Koronával fizetők számára.
- A Bocskai Koronával rendelkező vásárló felkeresve azokat az üzleteket, amelyek a Bocskai Koronát elfogadják, a vásárlása során érvényesíti az őt megillető kedvezményt. A vásárláskor az elfogadóhely által nyújtott kedvezmény csak a Bocskai Koronával történő fizetés értékéig vehető igénybe. Amennyiben Koronával történik az áru vagy szolgáltatás ellenértékének kiegyenlítése, és a visszajáró kevesebb, mint 500 Korona, azt forintban kapja meg a vevő.
- A vállalkozások egymás között elfogadva a Bocskai Koronát - erősítik a városon belüli együttműködést, valamint elősegítik a tőke helyben maradását.

„Bocskai Korona - kézzelfogható kedvezmény”

A Bocskai Korona hasonlóan, más étkezési vagy vásárlási utalványhoz készpénzt helyettesítő fizetőeszköz, amely vásárlások, igénybe vett szolgáltatások ellenértékének kiegyenlítésére használható. A vállalkozások a Bocskai Koronával fizetők számára kedvezményt biztosítanak, melyet az elfogadóhelyi hálózathoz való csatlakozásukkor vállalnak. A kedvezmény mértéke és az, hogy ez milyen árucikkre és szolgáltatásra terjed ki, a szerződött partner vállalásától függ.

Hogyan lehet hozzájutni?

- Bocskai Korona megvásárlásával: Bocskai Koronát bárki jogosult vásárolni a Holding pénztárában vagy a hivatalos átváltó helyeken.
- Ellenértékként történő elfogadással: A szerződött elfogadóhelyek termékeik és szolgáltatásaik értékesítése során forint helyett kötelesek elfogadni akár magánszemélytől, akár másik vállalkozástól.
- Egyes munkáltatók által biztosított bizonyos juttatás által.

Mindezekén túl bárki - aki szeretné használni vagy eltenni emlékébe - elfogadhatja és válthat forintról Koronát.

Hol lehet koronával vásárolni?

Minden olyan elfogadóhelyen, mely szerződött a Hajdúnánási Holding Zrt.-vel és rendelkezik „Bocskai Korona elfogadóhely” matricával, amely azt mutatja, hogy az adott helyen Bocskai Koronával is lehet fizetni.

Ezen vállalkozások és az átváltó helyek aktuális listája megtalálható az Információs Pontokban és a www.bocskaikorona.hu honlapon, illetve folyamatosan megismerhető lesz ez a Hajdúnánási Újságban és a Helyi Televízióban.

Miért jó?

A Bocskai Koronának a város gazdaságába történő beáramlása és jellemzőinél fogva helyben történő körforgása biztos piacot teremt a Hajdúnánáson működő, szerződött partnerek, vagyis kereskedők, szolgáltatók és termelő vállalkozások, őstermelők vagy gazdák számára.

Hogyan válhat valaki elfogadóhellyé?

A csatlakozási szándékot a Hajdúnánási Holding Zrt. Igazgatósága felé kell jelezni e-mailben vagy személyesen, aki dönt az elfogadóhellyé válásról. A döntés alapja, hogy az adott elfogadóhelyek törekvései összhangban legyenek a Bocskai Korona céljával, tehát Hajdúnánás közösségének gyarapodását, boldogulását szolgálják.

Hogyan és mire használhatja fel az elfogadóhely?

- A saját beszerzéséhez fizetőeszközként.
- Saját munkavállalóinak egyéb juttatások kifizetésére.
- Másik elfogadóhely felé fizetési kötelezettségének tehet vele eleget.

Mindezeket túl vissza is váltható forintra.

Az elfogadóhelyek hol, milyen formában és feltételekkel válthatják vissza?

A visszaváltásra kizárólag a Bocskai Korona kibocsátója, azaz a Hajdúnánási Holding Zrt. jogosult. Az utalvány forintra történő átváltásának lehetősége csak az „Elfogadóhelyi szerződés”-sel rendelkező partnerek számára biztosított, visszaváltási jutalék terhe mellett. Ennek mértékét a szerződött elfogadóhely által nyújtott kedvezmény aránya határozza meg. A visszaváltás végső határideje 2016. december 31. napja, hiszen az utalvány ezen időpontig rendelkezik érvényességi idővel.

A címletekről általában

A Bocskai Korona a magyar forint papírpénz címleteiben jelenik meg. A Hajdúság motívumrendszerei jelennek meg végig a címletsorozaton. A fő motívumok: Bocskai István, gyalogos hajdú, szürke marha, tűzok, református templom, darutánc, delelő ménes, racka juh, Hortobágyi kilenclyukú híd, kerecsensólyom, mangalica, továbbá a teljes címletjegyzéket átkarolja a szalma motívum, amely Hajdúnánás védjegye.

A tervező Horváth Andrea grafikus művész.

Biztonsági elemek a címleteken

Egy kiemelt, zárt rendszerű, biztonsági technológiával rendelkező, értékpapírok, utalványok gyártására specializálódott nyomda állítja elő, így a címletek a forinthez hasonló, nagyon magas színvonalú biztonsági elemekkel rendelkeznek.

Nyolc speciális színnel, UV védelemmel, több karakteres sorszámmal, magasnyomással, vörös festékkel készülnek, dombornyomással ellátott biztonsági arany fóliát tartalmaznak, egyedi gyártású - UV fény hatására fluoreszkáló pelyhezőt tartalmazó, vegyi védelemmel ellátott, vízjeles biztonsági - papírra, melyet értékpapírok előállítására használnak, szigorúan ellenőrzött keretek között.

Köszönjük!

Az írásbeli interjú lefolytatásában közreműködött Kovács-Tózsér Veronika

RÁBAKÖZI TALLÉR

Interjú Hutflesz Mihállyal, a Rábaköz Vidékfejlesztési Egyesület alelnökével, a Régiófókuszt Nonprofit Kft. ügyvezetőjével
Kapuvár, 2015. április 21.

A: Kezdetek, bevezetés

- Mióta használják a helyi pénzt? Miért döntöttek a bevezetése mellett?

Hutflesz Mihály: A Rábaközi Tallér jelenleg még az előkészítés szakaszában van, még nincs bevezetve. Örök kérdés, hogy mikor lesz ténylegesen bevezetve. Hogy miért is merült fel a helyi pénz, a „Rábaközi Tallér” bevezetésének gondolata? Annyit tudni kell, hogy a Rábaköz 64 településből áll, 70 ezer ember lakja, 3 ezer vállalkozás és mintegy 350 civil szervezet működik ezen a területen. Ennek a térségnek egy komoly identitása is van. Van egy rábaközi identitás. Mi ezt mértük felmérésekkel: 10 fokozatú skálán volt 7,5 tized. A Rábaközön kívüliek 8-nak tartják. Tehát nagyon fontos belső felhajtóerő az identitás, erre lehet építeni. Azt nem részletezném, hogy mi az egyéb háttere annak, hogy tájegységi gazdaságról beszélhetünk. De inkább abba a fogalomba kapaszkodnék, hogy a helyi gazdaságot akarjuk fejleszteni. A helyi gazdaság az nem a makrogazdaság egy lokális, területi megjelenése. Nagyon fontos, hogy mit értünk helyi gazdaság alatt. Mi helyi gazdaság alatt azt értjük, hogy a helyi erőforrások saját kézben vannak, saját magunk működtetjük, és a helyi erőforrások saját működtetéséből származó jövedelmek itt maradnak helyben.

Tehát ugyanúgy, mint egy gyermek, az nem kisebb felnőtt, vagy egy kisvállalkozás, az nem egy nagyvállalkozás kicsiben, a helyi gazdaság sem a nagy makrogazdaságnak a területi vetülete.

Nyilván a Rábaközben van olyan gazdasági szektor, vagy olyan ágazat, amely elsősorban a makrogazdaságot, és a makro és a multi vetületeket szolgálja, Tesco, Lidl, Penny Market, most néhány élelmiszer multit mondtam, de természetesen a helyi szolgáltatásoknak a döntő többsége, vagy a helyi termékeknek egy másik területe az viszont a helyi gazdaságot szolgálja.

Az a lényeg, hogyha egy térségnek megvannak ezek az erőforrásai, akkor ezt saját kézben tudjuk! Mik ezek? **A föld, a legfontosabb erőforrás.** Azt tudni kell, hogy a Rábaközben az agráriumban foglalkoztatottak részaránya majdnem duplája az országos átlagnak. Az országos átlag 6-7%, nálunk ez 12%, az európai uniós átlag 2%. Természetesen nem az európai uniós 2%-ot célozzuk meg, hanem azt, hogy hogyan tudjuk a 12 %-ot megtartani, vagy, hogy ebből hogyan tudunk 20-22%-ra emelkedni. Ez a helyi gazdaság fejlesztés, nem pedig a 2%.

A teendőnk is világos: az élőkommunka igényes tevékenységeket kell fejleszteni, vagyis nem az intenzív mezőgazdálkodást, hanem a hagyományos dolgokat kell, pl. a gyümölcsészet, kertészeti kultúrák, biogazdaságok. Ezek azok a tevékenységek, amelyek gyakorlatilag az élőkommunkaerőt fel tudják szívni. Akkor saját kézben vannak az ügyek, az eszközök, az infrastruktúrák, ezek az erőforrások. Nyilván a föld, mint alapvető erőforrás. Gyakorlatilag ezeknek a helyi egzisztenciát kell szolgálniuk.

A Rábaközben kb. 70 ezer ember él, és ez az emberpopuláció évente közel 15 milliárd forintot fordít élelmiszerre. Nem beszéltem a turistákról, nem beszéltem az átutazókról, akik szintén fogyasztanak, tehát nagyságrendileg 15 milliárd forint. Nyilván idealisztikus cél lenne az, hogy mi ezt mind becsatornázzuk a helyi gazdaságba, de az már lehet reális cél, hogy ebből minél nagyobb részarányt a helyi gazdaságba fordítsunk be.

Ehhez az kell, hogy mondjuk az agráriumra, mint egy háttér adottságra épülő helyi élelmiszeripart kell felépíteni, tehát a helyi élelmiszer gazdaságot kell fejleszteni. A kézműves termékektől a nem kézműves termékekig, ami elsősorban ezt a populációt kiszolgálja, és természetesen olyan, ami aztán kifelé is tud terjeszkedni. Egy jó példa a Cserpes Sajtműhely, a Cserpes termékek. Ők egy helyi gazdaság, de már olyan nagyok, hogy országos, sőt nemzetközi szinten is ott vannak. Ezt most csak egy példának mondtam. Nyilván nagyon sok kézműves termék van. Mi a földet tekintenénk a legfontosabbnak.

Nyilván a **humán erőforrás a másik erőforrás** – az a munkaerő, amivel rendelkezünk. Munkanélküliség a térségben alig van. A pendlizés (*napi ingázás Ausztriába a munka miatt, szerk.*) az nagyobb probléma. Igazából a mi feladatunk nem a munkanélküliség csökkentése, mert az elenyésző, 3-4-5% - attól függ, milyen falvakat nézünk, hanem elsősorban az, hogy a pendlizőket és a fiatalokat tudjuk megtartani a térségben, mert így lesz a térségnek jövője, vagyis helyi egzisztenciát kell nekik tudni biztosítani.

Ezen túl van nekünk egy **ökológiai háttérünk is, ez is egy helyi erőforrás**, hiszen északról elsősorban a Fertő-Hanság Nemzeti Park, délről, dél-keletről pedig az öreg Rába Natura 2000-es területe öleli gyakorlatilag egybe Rábaközt, nyugatról a Répce és a Rába, kis Rába zárja, északról a Rábca. Gyakorlatilag ökológiailag egy nem túl frekvenciált, de összességében mégis egy érintetlen terület. Nincs még elrontva, az intenzív mezőgazdasági területeket leszámítva. (Mert természetesen itt is jellemző, hogy kint vagy a házadban az udvaron, és akkor látod, hogy elgurul 120 millió forint, egy 80 milliós traktor meg mondjuk egy 60-40 milliós munkagép. Ez nem a helyi gazdaság. Szeretném hangsúlyozni, hogy a helyi gazdaság nem ez.)

Tehát mi nem „Tesco” ellenesek vagyunk, mi nem a nagy agrárszektor ellen vagyunk, nem akarjuk ezeket megsemmisíteni. Mi azt mondjuk, hogy a helyi gazdákat, helyi szolgáltatókat, a helyi gazdaság szereplőit helyzetbe kell hozni, hogy önmagukat tudják megszervezni. Gyakorlatilag ez a dolognak a lényege. Tehát természeti táj adottságok, ökológia, a föld, mint a legfontosabb tőke, a társadalmi tőke, és hát az a belső felhajtó erő, amit az identitás kapcsán mondtam. Tehát talán ezek a legfontosabb erőforrásaink.

Ha elfogadjuk, hogy a helyi gazdaság az nem a makrogazdaság területi vetülete, hanem más dologról beszélünk, akkor egyértelműen ezt a helyi gazdaságot kell fejleszteni. Ezt a helyi gazdaságot ki lehet szolgálni pénzügyi rendszerrel is. Ha a helyi gazdaságba beeresztünk egy helyi pénzt, akkor az garancia arra, hogy a helyi pénznek a használatával biztos, hogy az a jövedelem, ami termelődik, az helyben marad. Ez egy alapvető tétel. Ez a legfontosabb tétel. A helyben termelődő jövedelmek helyben fognak mozogni, itt maradnak, és helyben hasznosulnak. A Tesco példát tudom hozni megint, mert itt az van: a Tescoval ugye nem csak az a gond, hogy a Rábaközt hagyja el az ott elköltött pénz, hanem még az országot is.

- *Honnan jött az ötlet? Vettek-e alapul hazai, vagy nemzetközi példákat a helyi pénz bevezetése során?*

HM: A legnagyobb példa a Perkovázt Tamásék, a Kékfrankkal. Ők az elsők voltak egyértelműen, és a kapcsolat így jött létre. Gyakorlatilag a volt Sopron vármegye térségében mozognak, Sopron és vonzáskörzete, és a Burgenlandi terület. Amikor felmerült a gondolat jó pár évvel ezelőtt, volt egy kapuvári kistérségi konferencia, és akkor jött elő a rábaközi helyi pénz gondolata.

Mi úgy álltunk az egész kérdésnek neki, hogy nekünk jó az a rendszer, amit ők csinálnak - nyilván ismertük. Azért azt tudni kell, hogy helyi pénzt csinálni nem könnyű dolog. Egyrészt ahhoz is pénz kell. Kettő: A biztonságjogi előírásokat egyre inkább szigorítják.

A Kékfrankot ahogy létrehozták, ott is van egy „kvázi” jegybank, van egy kibocsátó. Mi azt mondtuk, hogy nekünk jó az a működés, jó az a rendszer, ahogy a Kékfrank működik. Mi Rábaközi Tallért akarunk, önálló arculattal, identifikációval. A többi, ami nem látszik, az minket nem is érdekel, az hogy ki a „jegybank”, az nem is érdekes ebből a szempontból, tehát legyen a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezet, és legyen a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet, aki a kibocsátója gyakorlatilag, már a Kékfranknak, és most a Tallérnak is. Aláírt szerződésünk van erről. Egy „jegybank” van, és annak van (nem szó szerint értve) két „valutája”, van a Kékfrank, és van a Tallér. Nyilván csereszabatos, tehát arra szerződünk, hogy kölcsönösen egymás helyi pénzeit, a Kékfrankot és a Tallért is elfogadjuk - ez nem kérdés - mint a nemzetközi viszonylatban, egy jegybank és két valutája van, és ráadásul kölcsönösen lehet vele fizetni - de nem ez a lényeg, ez egy szimbólum. Mi egyet kértünk, ami nekünk fontos, hogy itt nem lehet Kékfrank, mert ez Rábaköz, ez egy más identitás. Ezzel nincs is probléma. Önálló marketing lesz.

Addig eljutottunk, hogy gyakorlatilag a címletek megvannak, tehát nyomdakész állapotban van, nyomható lenne. Társadalmi egyeztetés volt, hogy kik kerüljenek rá a Tallérra, a címletekre. Már nem is kellene mást csinálni, mint a Pénzjegy Nyomdánál megrendelni, gyakorlatilag oda kellene nekünk jó pár millió forint, hogy ki tudjuk nyomtatni azt a mennyiséget, amit a gazdaságba be tudunk nyomni. Marketing anyagok is megvannak, plakát, szórólap, honlap. Minden van, csak épp pénzünk nincs. Vannak elfogadó helyek, szolgáltatók, termelők, gyakorlatilag ők is megvannak, mindenki tud róla, csak még nincs lekötve, mert még nincs mit adnunk. Az elfogadóhelyek természetesen adnak majd valami kedvezményt (megvan ennek a marketing háttere). Ők a legfontosabbak, hiszen önáluk forog a pénz igazából. Hozzá juthatnak magán emberek, be tudnak váltani takarékszövetkezetben, a vállalkozások a vállalkozói mivoltukból tudnak Tallérhoz jutni, így gyakorlatilag szépen be lehet engedni a gazdaságba.

Nem lehet mindenütt felhasználni. Azért a helyi pénzekről jogilag tudni kell, hogy az földrajzilag korlátolt felhasználású. Sőt olyan értelemben is korlátozott, hogy pl. állami adót nem lehet vele fizetni. Gyakorlatilag azért korlátozott, ettől helyi pénz. Nem a helyi pénz fogja megoldani az alap problémákat, de egy óriási komoly hozzáadott értéke van abban, hogy erősíti annak a térségnek az autonómiáját. Tehát egyfajta pénzügyi autonómiát tud előidézni, illetve amint mondtam, hogy a helyi gazdaságot ki tudja szolgálni a saját pénzével. Ha ehhez még párosulnak olyan dolgok, mint a Tallérhoz köthető hitel konstrukciónak a dolgai – nyilván ennek jogi vonatkozásait tisztázni kell - akkor az már egy közösség, és a helyi gazdaságnak a pénzügyi szövetét tudja erősíteni. Tehát sokkal több minden van a helyi pénzben benne, mint amit látványosan első pillanatra gondolnánk, akár turistaként is. Nyilván turisztikai attrakció is, de nem ez a legfontosabb funkciója. Nyilván van csereeszköz szerepe. Tehát a pénz értékmérő. Vagy a pénz öt funkciója közül, azt mondom, hogy az első, hogy értékmérő – nyilvánvaló hogy értékmérő, egy Tallér egy Forintnak felel meg természetesen. Tehát ilyen értelemben értékmérő, de főként a csereeszköz funkciója fontos. Azt nem mondanám, hogy felhalmozási eszköz, meg kincsképző eszköz, mert nyilván nem. De a csereeszköz funkció a lényeg.

És még egyszer: ez több mint szimbólum. Ha azt használok, akkor az a pénz ilyen értelemben nem hagyja el a térséget, nem is tudja elhagyni, hiszen máshol nem használható. Nyilván itt földrajzilag is le kell fedni.

- *Mi volt az eddigi legnagyobb kihívás a helyi pénz bevezetése és működtetése során?*

HM: Nálunk nem lenne gond bevezetni. Mindenki várja. Tehát nem látok semmi olyan problémát, egyedül a hiányzó pénz az induló készlet kinyomtatásához. Pénzbe kerül. Nem kis pénz. Nekünk nem kis pénz. A címletek megtervezése... stb. – eddig az Egyesület, meg mi magánemberek, mindenki beszállt, támogattuk az ügyet, mindenki 30 ezer Ft-ot betett. Van egy ilyen szűkebb kör, akik összedobtuk azt a nagyjából 5 millió Ft-ot, amiből az egész így eddig megvalósult.

B: Tények, gyakorlat

- *Milyen földrajzi egységet fed le a helyi pénz használata?*

HM: Földrajzilag a 64 település, a Rábaköz térsége.

- *Milyen szervezet felelős a helyi pénz kiadásáért és működtetéséért az Önök esetében? (Mutassa be röviden a szervezet felépítését, működését.)*

HM: A kibocsátó szervezet a HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Európai Szövetkezet lesz, Perkovátz Tamásék. (Id. Kékfrank). Mi, mint a Rábaköz Vidékfejlesztési Egyesület vagyunk – mondjuk így – a gesztorok, vagy hát a fő szervezők ebben a dologban. Csak hát most itt az ügy azért áll, mert kellene a pénz – ugye a Leaderek nincsenek könnyű helyzetben most az utóbbi időben – tehát alapvetően az a gond, hogy pénz kellene, olyan 3-4-5-6-7 milliónyi forint, hogy mindez így bevezetődjön. De hát majd előteremtjük.

- *Kikből áll a felhasználói kör (vállalkozások, magánszemélyek, civil szervezetek... stb.) és becslése szerint ez a kör mekkora?*

HM: Még nincs kibocsátva a Rábaközi Tallér, nincs használatban, így erre vonatkozóan konkrét tapasztalatokkal nem rendelkezünk. Elképzeléseink szerint a helyi lakosság, a helyi vállalkozások lesznek a fő használói, ezen kívül az ide érkező turisták. Akkoriban a tervezésnél messzire elmentünk, akár addig is, hogy a közmunkásoknak a fizetése pl. Tallérban lenne. Ezek transzparens dolgok, közmegegyezésszerű dolgok, nem kötelezők.

Az is nagyon fontos, hogy miért éri meg a fogyasztónak, miért éri meg a közmunkásnak, miért éri meg a turistának, nekem, neked, annak, aki idejön egy hétre, és akkor vesz, mondjuk 20 ezer forintért Tallért. Azért mert nyilván vannak engedmények, kedvezmények. Ez a racionális érv. De ennél egy sokkal fontosabb érv van, az pedig egy mentális érv, mert ez a helyi gazdaság, mert ez a mi gazdaságunk, ez a mi Rábaközünk, és erről szól a történet, nem pedig a makrogazdaság helyi szerepéről. Nagyon szép a mentális érv. De természetesen valami racionális, valami „sales promotion” érvet is mögé kell tenni, és nyilván itt nincs is gond, mindenki felajánl valami apróságot, csekélyiséget, általában árkedvezményt.

- Kérjük, ismertesse, hogy Önöknél milyen a helyi pénz működésének gyakorlata (váltási arány, banki fedezet van-e, elfogadóhelyek száma, típusa, (tevékenységi kör szerint, ill. méretük szerint) kibocsátott pénzmennyiség, címletek, készpénz, számlapénz?... stb.)!

HM: Az elfogadóhelyek elsősorban nyilván az a szektor, akik a fogyasztói piaccal állnak kapcsolatban. Ez egy nagyon fontos momentum: tehát akik, a fogyasztókkal állnak kapcsolatban, nem a Tescóra gondoltam természetesen. Alapvetően mikro és kisvállalkozások, akik személyi szolgáltatásokat végeznek, most csak mondom: fodrász, kozmetikus, taxis, csak példának mondtam, aztán termelők, gazdák, kézműves termék előállítók, akár élelmiszer, akár non-food vonatkozásában. Tehát mindenki, aki a fogyasztói piaccal közvetlen kapcsolatban áll, ő garantáltan a helyi gazdaságnak a szereplője, ez nem kérdés. Természetesen a kereskedelem - ugyanígy ebbe beletartozik a kiskereskedelmi rész, de nem a multikra gondolok. Hiszen azért – mondjuk ki – itt van egy olyan szempont is, nem látens szempont, hanem kiemelt szempont, hogy azért ezek alapvetően hazai és/vagy magyar termékek is legyenek. Tehát azért a szolgáltatásokat végzők egyértelmű, hogy helyiek, tehát magyarok, rábaköziek, tehát azért ennek is van egy szerepe. Nem az a feladatunk, hogy hogyan tudjuk eladni mondjuk a szlovák tejet, vagy a lengyel sajtot, vagy egyebeket, hanem hogyan tudjuk eladni a Molnár Mikinek a sajtját, vagy a Gizinek a zöldségét, hogyan tudjuk őket segíteni. És nyilvánvalóan a piaci szereplők, tehát a konkrét piac, a termelők, a gazdák, a helyi piacok, nyilván ők, akik ebbe aktívan tudnak bekapcsolódni. Azt gondolom, hogy közel 400 elfogadóhellyel lehet majd számolni. Az önkormányzatok is nyitottak ebben az ügyben, ők is tagjai lesznek.

A rendszer ugyanaz lesz, mint a Kékfranknál, az nem lehet más.

A kibocsátásra kerülő Rábaközi Tallér 100 %-os fedezete a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezetnél kerül forintban elhelyezésre. 1 Tallér egy Forint. Visszaváltásnál van valami kis levonás, ugyanaz a rendszer lesz, mint a Kékfranknál. A fogyasztó vagy vásárol vele, vagy vissza tudja váltani kis levonással a takarékszövetkezetnél. Nem lesz lejárat, nem lesz visszaváltási lejárat határidő.

Van olyan hely, ahol van. Például Svájcban havi 1 %-ot veszít az értékéből. Ez arra ösztönöz, hogy forogjon a helyi pénz. Az bizonyított tény közgazdaságilag, hogy a helyi pénzeknek a forgási sebessége nagyobb, mint a nemzeti valutáé. Még olyan eszközökkel is lehet gyorsítani, hogy csökkentik 1 %-kal havonta az értékét. Itt ilyen nem lesz. Így is, ahogy kibocsátásra kerül - egy halom pénz azonnal eltűnik, amit soha nem fognak visszaváltani. A turista, aki idejön, vagy egy gyűjtő az biztosan visz magával emléke egy Tallért a Hany Istók vagy Berg Gusztáv képével, mert egyértelműen azt emléke elviszi. Az az életben nem fogja visszaváltani. Nyilván úgy van kitalálva, hogy melyiken mi van. Nyilván az a címlet megy el emléke, ami a legkisebb. Tehát kit tegyünk arra? Minden címleten egy híres ember és egy híres érték a Rábaközből, mondjuk a höveji csipke, vagy a szanyi háromtornyú templom, Laki Döme, stb.

- Van-e kapcsolatuk más helyi pénzt működtető szervezetekkel?

HM: Kapcsolatban vagyunk a Soproni Kékfrank, és a többi helyi pénzt működtető szervezettel és a Helyi Pénzek Szövetségével.

C: Hatás, vélemény, eredmények

- Milyen gazdaságélénkítő hatásai voltak/vannak a helyi pénz bevezetésének? Milyen hatása van a helyi pénz használatának az adott közösségre? Látja előnyeit?

HM: A helyi pénz a helyi gazdaságot erősíti, a helyi gazdaságot szolgálja. A pénz öt funkciója közül a helyi pénz értékteremtőként, és csereeszközként funkcionál, a helyi pénz nem a felhalmozás eszköze, nem kincsmérő, nem hagyja el a térséget, ezáltal tudja a helyi gazdaság fejlődését segíteni.

D: Jövőkép

- *Tervezik-e bővíteni a meglévő szolgáltatást új elemekkel?*
- *Önök hosszú távon fenntarthatónak látják-e a helyi pénz működtetését? Látnak-e bővülési, fejlődési lehetőséget a helyi pénz használatában? Amennyiben igen, milyeneket? Amennyiben nem, milyen akadályozó tényezőkről tudnak beszámolni?*
- *Milyen jogszabályi változások segíthetnék a helyi pénzek működését, fenntarthatóságát, a helyi gazdaságélénkítő hatását?*

HM: 5-6 évvel ezelőtt, amikor ez az egész ügy felmerült, egy nagyon komoly kormányzati támogatói rendszer volt mögötte, még a Leader programnál is majdnem hogy nevesítve volt a helyi pénzek, helyi utalványoknak a bevezetése. Hovatovább így is lettünk híresek a 96 Leaderből, hogy akarunk egy helyi pénzt bevezetni. Menet közben a soproni konferencián is, ahol a nagy emberek is ott voltak, elhangzottak, hogy azért a jogszabályi kérdések sem teljesen tisztázottak. Vannak ügyek, amik menetközben derülnek ki. Ez a konferencia két évvel ezelőtt volt. Most, amikor ilyen pénzügyi dolgok borulnak ki (mint a bróker botrányok), ezek az ügyek egyáltalán nem segítik a helyi pénz elterjedését. Nagy egyetemi koponyák vannak mögötte, akik ennek az egész helyi pénzrendszernek a jogi hátterét rendbe kell, hogy tegyék. Ez ugyanolyan értékpapír, mint a pénz, mint a forint.

Tehát nem elég, hogy mi egymással megbeszéljük, hogy a halcsonttal fizetünk, mert így is volt régen, hogy a halcsontot elfogadták meg a teknősbéka páncélját fizetőeszközként. Ez így most nem elég. Nem is erről van szó. Ez biztonságos, hisz a bankban ott a fedezet, másrészt a biztonsági elemek tervezve vannak (mint a forint bankjegyeknél), harmadrészt ez nem kötelező, senkinek nem lehet a nyakára varrni. Jelenleg állami adót nem lehet vele fizetni, és cafeteria elemként sem lehet hasznosítani, ezek jogszabályi feltételeinek megteremtése, és a kormányzati támogatottság is bizonyára segíthetné a helyi pénzek elterjedését, működését.

- *Köszönjük az interjút!*

Készítette: Királyné Kerék Anikó és Hegedűs József

7.5. Interjúkérdések a Helyi Pénz tanulmányhoz

A: Kezdetek, bevezetés

- Mióta használják a helyi pénzt, és miért döntöttek a bevezetése mellett? Honnan jött az ötlet?
- Vettek-e alapul hazai, vagy nemzetközi példákat a helyi pénz bevezetése során?
- Mi volt az eddigi legnagyobb kihívás a helyi pénz bevezetése és működtetése során?

B: Tények, gyakorlat

- Milyen földrajzi egységet fed le a helyi pénz használata?
- Milyen szervezet felelős a helyi pénz kiadásáért és működtetéséért az Önök esetében? (Mutassa be röviden a szervezet felépítését, működését.)
- Kikből áll a felhasználói kör (vállalkozások, magánszemélyek, civil szervezetek... stb.) és becslése szerint ez a kör mekkora?
- Kérjük, ismertesse, hogy Önöknél milyen a helyi pénz működésének gyakorlata (váltási arány, banki fedezet van-e, elfogadóhelyek száma, típusa, (tevékenységi kör szerint, ill. méretük szerint) kibocsátott pénzmennyiség, címletek, készpénz, számlapénz?... stb.)!
- Van-e kapcsolatuk más helyi pénzt működtető szervezetekkel?

C: Hatás, vélemény, eredmények

- Milyen gazdaságélénkítő hatásai voltak/vannak a helyi pénz bevezetésének? Milyen hatása van a helyi pénz használatának az adott közösségre? Látja előnyeit?
- Tapasztalataik és véleménye szerint milyen kockázatok vannak a helyi pénz használatában, működtetésében?
- Mit javasolna azoknak, akik még csak tervezik egy ilyen rendszer bevezetését?

D: Jövőkép

- Tervezik-e bővíteni a meglévő szolgáltatást új elemekkel?
- Önök hosszú távon fenntarthatónak látják-e a helyi pénz működtetését? Látnak-e bővülési, fejlődési lehetőséget a helyi pénz használatában? Amennyiben igen, milyeneket? Amennyiben nem, milyen akadályozó tényezőkről tudnak beszámolni?
- Milyen jogszabályi változások segíthetnék a helyi pénzek működését, fenntarthatóságát, a helyi gazdaságélénkítő hatását?